

T.C.

TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLÂM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

İSLÂM HUKUKUNA GÖRE DÜĞÜN MERASİMLERİ
VE TAKILARIN DURUMU
(GÜNÜMÜZ HUKUKUYLA KARŞILAŞTIRMALI OLARAK)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Zülfühan SEYHAN

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Muharrem YILMAZ

TOKAT-2025

ETİK SÖZLEŞME

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Enstitüsü tez yazım kılavuzuna göre, Dr. Öğr. Üyesi Muharrem YILMAZ'ın danışmanlığında hazırlamış olduğum “İslâm Hukukuna Göre Düğün Merasimleri ve Takıların Durumu (Günümüz Hukukuyla Karşılaştırmalı Olarak)” adlı Yüksek Lisans tezimin bilimsel etik değerlere ve kurallara uygun, özgün bir çalışma olduğunu, aksinin tespit edilmesi halinde her türlü yasal yaptırımını kabul edeceğimi beyan ederim.

26/11/2025

Zülfühan SEYHAN

JÜRİ KABUL VE ONAY

Zülfühan SEYHAN tarafından hazırlanan “İslâm Hukukuna Göre Düğün Merasimleri Ve Takıların Durumu (Günümüz Hukukuyla Karşılaştırmalı Olarak)” adlı tez çalışmasının savunma sınavı 26.11.2025 tarihinde yapılmış olup aşağıda verilen Jüri tarafından Oy Birliği ile Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri (Unvanı, Adı Soyadı)

İmzası

Üye (Danışman): Dr. Öğr. Üyesi Muharrem YILMAZ

.....

Üye (Başkan): Prof. Ahmet İNANIR

.....

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Şükrü AYRAN

.....

ONAY

...../...../.....

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

ÖNSÖZ

İnsan, biyopsikososyal bir varlık olarak tanımlanır. Birey, doğumundan itibaren bir aile ve toplum içinde yaşamak zorundadır; zira bazı ihtiyaçlarını ancak sosyal bir yaşam aracılığıyla giderebilir. Bireyler kendi kabiliyetleri nispetinde toplumdan hem yararlanır hem de topluma katkı sağlar. Başka bir açıdan bakıldığında toplum hayatında bireylerin karşılıklı hak ve yükümlülükleri vardır ve bunlara riayet edilmesi beklenir. Bu yükümlülüklerden biri de aile içinde doğan bireyin zamanı geldiğinde kendi ailesini kurmasıdır. Ailenin kuruluş süreci belirli bir geleneksel temele dayanır ve bu süreçte eş adaylarına maddi ve manevi destek sunulması toplumsal bir beklenti olarak görülür.

En küçük toplumsal birim olan aile içinde dahi zamanla çeşitli anlaşmazlıkların ortaya çıkması doğaldır. Bu anlaşmazlıkların giderilmesine ilişkin etkili bir mekanizmanın bulunmaması toplum düzenini olumsuz etkiler. İşte bu noktada hukuk biliminin önemi ortaya çıkar. Hukuk, toplumdaki sınırları çizer; bireylerin hak ve yükümlülüklerini belirleyerek karşılıklı haklara saygıyı temin eder ve böylece toplumsal barış ile adaleti tesis eder. Adaletin bulunduğu yerde düzen, güven ve toplumsal huzur vardır.

Toplumsal düzen ister dinsel kaynaklı ister beşerî olsun, hukuk aracılığıyla sağlanır. Bu yüzden hukuk, toplumların temel bir ihtiyacıdır. İslâm da toplumsal düzeni sağlamayı hedefler; yalnızca âhireti değil aynı zamanda dünyayı da dikkate alır. Ailenin kurulması, aile içi yükümlülükler ve eşler arasında gözetilmesi gereken haklara ilişkin kurallar İslâm hukukunda geniş bir yer tutar. İslâmiyet, yalnızca kendi koyduğu kuralları değil, aynı zamanda toplumda yerleşik örf ve âdetleri de dikkate alır. İslâm'a aykırı olan örf ve âdetler yasaklanmış veya ıslah edilmiş; uygun olanlar ise devam ettirilmiştir. İslâm'ın ele aldığı en eski örf ve âdetlerden biri evlilik sürecine dair uygulamalardır. Eski Türk örf ve âdetlerinden günümüze kadar gelen düğün daveti, çeyiz, nişan ve takı töreni gibi uygulamalar Anadolu'da hâlen İslâm'a uygun bir şekilde sürdürülmektedir.

Aile kurumunun kurulmasına, aile içi hak ve yükümlülüklerle ve eşlerin karşılıklı sorumluluklarına ilişkin hükümler modern hukukta da yer almaktadır. Evlenme veya nikâhlanma, insanlar için biyopsikososyal bir ihtiyaç olup bu ihtiyacın belirli kurallara bağlanması toplum düzeni açısından tabiidir. Ailelerin kurulması bireylere çeşitli sorumluluklar yüklediği gibi, aile birliğinin bozulması hâlinde ortaya çıkan hukuki sorunlar da kaçınılmazdır. Bu sorunların çözümüne yönelik hükümler hem İslâm hukukunda hem de modern hukukta mevcuttur.

Bu araştırmada, İslâm hukukuna göre (aile kurulurken veya dağılırken) düğün sürecinde takılan ziynet veya hediyeelik eşyaların kullanım hakkının kime ait olduğu incelenmiş; ardından aynı konuların ölkemizdeki medeni hukukta, yani modern hukuk düzeni içerisinde nasıl ele alındığı karşılaştırılmal olarak değerlendirilmiştir. Çalışma iki ana bölümden oluşmaktadır: Birinci bölümde İslâm hukukunda düğün ve düğün sürecinde takılan ziynet ile hediyelerin hükmü; ikinci bölümde modern hukukta düğün sürecine ilişkin kurallar ve ziynet-hediye hükümleri, İslâm hukuku ile günümüz modern hukukunun bu konular bakımından mukayesesi ele alınmıştır.

Araştırma sürecindeki destek ve katkılarından dolayı danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Muharrem Yılmaz’a, önceki danışmanım Prof. Dr. Ahmet İnanır’a, Doç. Dr. Hilal Özay’a, Dr. Öğr. Üyesi Abdullah Erdem’e; yüksek lisanstan çok kıymetli arkadaşım Hatice Aslan Hanımefendi’ye, sevgili eşim Doç. Dr. Beyazıt Yaşar Seyhan’a ve diğer meslektaşlarıma teşekkür ederim. Ayrıca emeği geçen tüm sevdiklerime şükranlarımı sunmayı bir borç bilirim.

ÖZET
İSLÂM HUKUKUNA GÖRE DÜĞÜN MERASİMLERİ VE TAKILARIN DURUMU
(GÜNÜMÜZ HUKUKUYLA KARŞILAŞTIRMALI OLARAK)

Seyhan, Zülfühan
Yüksek Lisans, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı
Tez Danışmanı: Dr. Öğt. Üyesi Muharrem Yılmaz
Kasım 2025, x, +103

Araştırmamızda Anadolu örf ve geleneklerine göre yapılan düğünlerde takılan takı ve ziynetlerin hibe ya da borç sayılıp sayılmaması veya zilyetliği ya da hak sahipliği tartışmalarının İslâm hukuku ile modern hukuk gibi iki farklı hukuk geleneği açısından karşılaştırması yapılmıştır. İslâm hukukuna göre ailenin kurulumu, geçimi ve diğer maddi yükümlülükler çoğunlukla erkeğe aittir. Düğün sürecinde takılan ziynetler ve hediyeelik eşyalar İslâm hukukuna göre mehirden bağımsız olarak değerlendirilir. Aile birlikteliği ve dağılımında söz konusu ziynet ve hediyelerin paylaşımında İslâm hukukuna göre o yörenin örf ve âdetleri dikkate alınabilir. İslâm hukukunda örf ve âdetlere göre hibe olarak düğünlerde takılan ziynet ve hediyeelik eşyalar çoğunluk görüşüne göre hibe sayılır. Bazı durumlarda ise geri iade edilecek bir borç olarak görülürse ziynet ve hediyelerin iadesi söz konusudur. Eğer kadına takılan ziynetler ve hediyeler mehirden sayılırsa kadının bunda hak sahipliği söz konusu olduğundan İslâm hukukuna göre asla kadından geri alınmaz. İslâm hukuku ziynet veya hediyeelik eşyaların hükmünde daha çok örf ve âdetleri esas alır. Ayrıca İslâm hukukunda aile birlikteliğinde ailenin tüm maddi sorumluluğu çoğunlukla erkeğe ait olduğu için eşler arasında mal ayrımı rejimi vardır. Günümüz hukukuna gelince 2017 ve öncesindeki kararların çoğunluğunda düğünlerde takılan ziynet veya hediyeelik eşyalar örf ve âdet gereği kadının malı olarak görülürdü. Ancak 2024'te çıkan son Yargıtay kararına göre evlilik birliğinde elde edilen ziynetler mal birlikteliği rejimine bağlı olup kadın ve erkeğin ortak malıdır. Yani ailenin kurulumu ile aile birlikteliğinde elde edilen malların ortaklığı söz konusudur. Boşanma veya ayrılık gibi durumlarda ise takılan ziynetlerin kimin tarafından ne amaçla takıldığı tespit edildikten sonra ziynetlerin hak sahipliği sağlanır. Bu yüzden, İslâm hukukunda erkek ailenin kurulumunda ve yönetiminde esas sorumlu olduğu için ziynet ve hediyeelik eşyalar konusunda mal rejimi ayrılığı esas iken günümüz modern hukukunda ise evlilik sürecinde mal rejimi birlikteliği esastır.

Anahtar Kelimeler: İslâm Hukuku, Modern Hukuk, Ziynetler Eşyalarının Hükmü, Yargıtay Kararları.

ABSTRACT
**WEDDING CEREMONIES AND THE LEGAL STATUS OF JEWELRY IN ISLAMIC LAW: A
COMPARATIVE PERSPECTIVE WITH MODERN LAW**

Seyhan, Zülfühan
Yüksek Lisans, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı
Tez Danışmanı: Dr. Öğt. Üyesi Muharrem Yılmaz
November 2025, x, +103

Our research compares two different legal traditions in terms of whether jewelry and gifts given at weddings according to Anatolian customs and traditions are considered gifts or loans, or in terms of ownership or rights. According to İslâmic law, the establishment of a family, its livelihood, and other financial obligations are the responsibility of the man. Jewelry and gifts worn during the wedding process are evaluated independently of the dowry according to İslâmic law, and certain provisions may arise as a result of the customs and traditions of that region. According to the majority opinion in İslâmic law, jewelry and gifts worn at weddings are considered gifts. In some cases, however, they are considered a debt to be repaid. If the jewelry and gifts given to the woman are considered part of the dowry, the woman has a right to them, and if the person who gave the jewelry at the wedding demands its return or payment, it cannot be taken back from the woman. According to İslâmic law, if a man returns the gifts given at his wedding to the people who gave them, he must pay their value or give the same items in return. The main determining factor here is custom and tradition. If the jewelry is not considered part of the woman's dowry and is given to either the man or the woman, according to some rulings, it is considered the woman's property and cannot be taken from her and returned; her husband or family must pay the value of the jewelry themselves. However, according to some opinions, the woman or man must pay the value of the jewelry according to custom and tradition. As for contemporary law, according to the latest Supreme Court ruling in 2024, jewelry acquired during marriage is subject to the community property regime and is the joint property of the woman and man. In cases of divorce or separation, the purpose for which the jewelry was given is determined, and the jewelry is returned. In short, while İslâmic law establishes property separation as the basis due to the man's responsibility in establishing and managing the family, modern law establishes property community as the basis during the marriage process.

Keywords: İslâmic Law, Modern Law, Ruling on Jewelry, Supreme Court Decisions.

İÇİNDEKİLER

Etik Sözleşme.....	i
Jüri Kabul Ve Onay	ii
Önsöz.....	iii
Özet	v
Abstract.....	vi
İçindekiler.....	vii
Tablolar Listesi.....	ix
Kısaltmalar	x

GİRİŞ	1
1. ARAŞTIRMANIN KONUSU VE PROBLEMLERİ	1
2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ.....	2
3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ, KAPSAMI, SINIRLILIKLARI.....	4
4. KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	6
BİRİNCİ BÖLÜM 1: İSLÂM HUKUKUNA GÖRE DÜĞÜN ve DÜĞÜN MERASİMLERİ ile TAKILAR HAKKINDA ÇEŞİTLİ HÜKÜMLER.....	11
1.1. DÜĞÜN ve DÜĞÜN MERASİMLERİ HAKKINDA GENEL BİLGİLER.....	11
1.1.1. İslâmiyet Öncesi Türk Örfünde Düğün ve Düğün Merasimleri.....	12
1.1.2. İslâmiyet Sonrası Türk Örfünde Düğün ve Düğün Merasimleri.....	14
1.2. İSLÂM HUKUKUNDA DÜĞÜN VE DÜĞÜN MERASİMLERİ.....	15
1.2.1. Evlilik Öncesi Görüşme ve Nişanlanma	17
1.2.2. Düğüne İcabet Etmek.....	19
1.2.3. Aynı Anda İki Ayrı Düğüne İcabet	23
1.2.4. Dinen Sakıncalı Olan Düğüne İcabet	24
1.2.5. İslâm Hukukuna Göre Düğün Merasimleri ile İlgili Diğer Hükümler.....	26
1.3. İSLÂM HUKUKUNDA TAKILARIN HÜKMÜ	33
1.3.1. Mezheplere Göre Nukût ile İlgili Görüşler	35
1.4. TAKILARIN ZEKÂTINA DAİR HÜKÜMLER.....	46

İKİNCİ BÖLÜM 2: MODERN HUKUKTA DÜĞÜN SÜRECİNE İLİŞKİN DÜZENLEMELER İLE DÜĞÜNDE TAKILAN ZİYNET EŞYALARININ HUKUKÎ NİTELİĞİ ve İSLÂM HUKUKU AÇISINDAN MUKAYESESİ	50
2.1. MODERN HUKUK İLE ÖRF VE ADETLER ARASINDAKİ İLİŞKİ HAKKINDA GENEL BİLGİLER	50
2.2. MODERN HUKUKTA DÜĞÜN SÜRECİ İLE İLGİLİ KURALLAR.....	51
2.3. MODERN HUKUKTA ZİYNET VE TAKILARIN HÜKMÜ	55
2.3.1. Ziynet veya Takı Eşyasının Kapsamı	56
2.3.2. Düğünde Takılan Ziynetlerin ve Takıların Sahipliği	60
2.4. ZİYNET VEYA TAKI DAVALARININ GENEL İŞLEYİŞİ VE UYGULAMALARI	71
2.4.1. Ziynet veya Takı Alacağı Davasında Davacı Kişi.....	72
2.4.2. Ziynet veya Takı Alacağı Davalarının Açılma Usulü.....	72
2.4.3. Ziynet veya Takı Alacağı Davalarının Yetkili Mahkemeleri.....	73
2.4.4. Ziynet veya Takı Alacağı Davalarında Zamanaşımı Süreleri.....	73
2.4.5. Ziynet ve Takı Alacağı Davalarında İspat ve Delil Araçları	74
2.4.6. Ziynet ve Takı Eşyalarının Bedelinin Tespiti ve Hesaplanması	74
2.5. DÜĞÜN SÜRECİ İLE DÜĞÜNDE TAKILAN ZİYNET EŞYALARI İSLÂM HUKUKU VE GÜNÜMÜZ MODERN HUKUKU AÇISINDAN MUKAYESESİ.....	75
2.5.1. Düğün Sürecinin İslâm Hukuku ve Modern (Medeni) Hukuk Açısından Mukayesesi.....	76
2.5.2. Ziynet ve Takılar ile İlgili Hususların İslâm Hukuku ve Modern Hukuk Açısından Karşılaştırılması	80
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	86
KAYNAKLAR	90

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo No	Sayfa
Tablo 1.1: Düğün Süreci ile İlgili İslâm Hukuk ile Modern Hukukun Karşılaştırılması	79
Tablo 1.2: İslam Hukukunda Mezheplere Göre Ziyinet ve Hediyelik Eşyaların Hükümü.....	83
Tablo 1.3: Modern Hukukta Ziyinet ve Hediyelik Eşyaların Hükümü.....	85

KISALTMALAR

Age.	Adı een eser
Agk.	Adı geçen kaynak
Agm.	Adı een makale
c.c	Celle Celalühü
Doç.	Doçent
Dr.	Doktor
Ed.	Editör
ö.	Ölüm
Prof.	Profesör
s.	Sayfa.
S.A.V.	Sallallahu Aleyhi ve Sellem
ss.	Sayfa sayısı.
ts.	Tarihsiz
Ünv.	Üniversite

GİRİŞ

1. ARAŞTIRMANIN KONUSU VE PROBLEMLERİ

Araştırmanın konusu, İslâm hukuku ile modern hukukta düğün merasimleri ve bu merasimlerde takılan ziynet eşyalarının hukuki niteliğidir. Anadolu’da düğünlerde takılan ziynet ve benzeri değerli eşyaların kime ait olduğu yönünde yaşanan uyuşmazlıklar ve bu uyuşmazlıkların yargıya yansıma biçimleri günümüzde oldukça dikkat çeken bir konudur. Bu sebeple, meselenin İslâm hukuku ile modern hukuk açısından karşılaştırmalı olarak ele alınması, söz konusu sosyal çekişmelere ışık tutma amacı taşımaktadır.

Bu konular incelenirken Anadolu’daki düğün süreçleri ile örf ve âdet uygulamalarına da kısaca değinmek gerekmektedir. Zira tartışmaların ve davaya konu olan uyuşmazlıkların bir kısmı doğrudan yerel örf ve âdetlerden kaynaklanmakta; bir kısmı ise bu örf ve âdetlerin zaman içinde değişmesi veya farklı bölgelerde farklı biçimlerde uygulanmasından ileri gelmektedir.

Araştırmanın temel problemi, “İslâm hukukuna göre bireylerin nikâh akdi sırasında örf ve âdetlerde önemli bir yere sahip olan takı, ziynet eşyası, çeyiz ve hediyelerin hükmü ile modern, hukuktaki uygulamalar veya hükümler ne ölçüde benzerlik göstermektedir?” sorusuyla ifade edilebilir. Bu soru çalışmanın ana eksenini oluşturmaktadır.

Bu araştırmada, söz konusu konuda ortaya çıkan ihtilafların ele alınması ve İslâm hukukçularının meseleyi değerlendirirken hangi delillere dayandıklarının açıklanması amaçlanmıştır. Çalışmanın bir diğer boyutunu ise, fıkıh literatürünün aile hukuku bölümlerinde yer alan bazı Mâlikî, Hanefî, Şâfiî ve Hanbelî mezhebi fakihlerinin konuya ilişkin genel kabullerinin, fetvalarının ve klasik kaynaklarda aktarılan görüşlerinin incelenmesi oluşturmaktadır. Devamında ise, günümüz medeni hukuku bakımından Yargıtay kararları ışığında ilgili meseleler karşılaştırmalı olarak değerlendirilecektir.

Bu araştırma iki ana bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde, İslâm hukukunda düğün ve düğün merasimleri ile bu merasimlerde takılan ziynet ve hediyeler hakkında genel bilgiler verilmiştir. Bu kapsamda, örf ve âdetlerin tarihsel gelişimi dikkate alınarak nişan, söz kesme, düğün ve nikâh sürecinin İslâm hukukundaki geleneksel uygulamaları ve ilgili hükümleri ele alınmış; ardından düğünlerde takılan takı ve hediyelere ilişkin mezheplerin görüşleri karşılaştırılmıştır. Özellikle yardım amacıyla verilen takı veya nakdî hediyelere (nukût) dair

mezheplerin değerlendirmeleri ile bu değerlerin zekâta konu olup olmayacağına ilişkin hükümler detaylı biçimde incelenmiştir.

İkinci bölümde, günümüz modern hukukunda örf ve âdetlere bakış açısından hareketle düğün sürecindeki uygulamalar, ilgili yönetmelikler, sınırlamalar ve düğünlerde ortaya çıkan toplumsal sorunlara getirilen hukuki yaptırımlar ele alınmıştır. Ayrıca, örf ve âdet gereği düğünlerde verilen ziynet eşyası ve diğer hediyelerin boşanma veya benzeri süreçlerdeki hukuksal statüsü tartışılmıştır. Daha sonra İslâm hukuku ile modern hukukun düğün süreçlerinde örf ve âdetlerden kaynaklanan çekişmeli konulara yaklaşımı mukayeseli olarak incelenmiş ve bu karşılaştırma tablolar eşliğinde ortaya konmuştur.

Araştırmanın kapsamı, İslâm hukuku ile modern hukukun en üst yargı organı olan Yargıtay'ın konuya ilişkin kararlarıyla sınırlandırılmıştır. Diğer ülkelerde uygulanan modern hukuk sistemleri veya Anadolu dışındaki güncel İslâm hukuku uygulamaları kapsam dışı bırakılmıştır. İslâm hukuku bakımından ziynet ve hediyelerin hükmüne ilişkin değerlendirmeler, dört Sünnî mezhebin klasik dönem uygulamalarıyla sınırlandırılmış olup, özellikle Anadolu'da yaygın olan Hanefî fikhî daha ayrıntılı biçimde ele alınmıştır. Diğer mezheplerin görüşleri de önem arz etmekle birlikte, günümüzde İslâm ülkelerinde ortaya çıkan farklı uygulamalar, hukuki süreçler veya içtihatlar bu araştırmanın kapsamına dâhil edilmemiştir.

Araştırmanın modern hukukla ilgili bölümünde, Yargıtay'ın 2024 yılında ortaya koyduğu yeni hüküm niteliğindeki güncel kararı, önceki içtihatlarla karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Son olarak, bu bulguların tümü İslâm hukuku ile günümüz modern hukukunun ilgili konulardaki hükümleri çerçevesinde mukayeseli bir değerlendirmeye tabi tutulmuştur.

2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

İslâm, sağlıklı bir toplum inşa etme amacıyla aile kurumuna büyük önem vermiştir. Zira aile, toplumun temel yapı taşıdır. Tarih boyunca tüm toplumlar ailelerden meydana gelmiş; ailelerin yapısal özellikleri zamanla değişiklik gösterse de aile kurumu olgusal olarak varlığını her dönemde sürdürmüştür. Toplumu oluşturan en temel birim olan ailenin sağlamlığı, doğrudan toplumun bütünlüğüne ve düzenine yansır. Bu nedenle aile, korunması ve hassasiyetle üzerinde durulması gereken toplumsal kurumların başında gelir. İslâm'da aile, nikâh akdiyle kurulur. Bu sebeple hem İslâm hukukunda hem de modern hukukta nikâh akdinin gerçekleşmesi sırasında örfe dayalı çeşitli düzenlemeler veya resmî nitelik taşımayan uygulamalar görülebilir. Bu

uygulamaların başında düğün merasimleri ile düğün öncesi veya düğün sırasında takılan takı ve hediyeler gelir.

Bu takı ve hediyelerin mehir kapsamında mı yoksa birer hibe olarak mı değerlendirileceğinin tespiti önemli bir mesele teşkil etmektedir. Nitekim gerek düğün esnasında gerek boşanma süreçlerinde, takılan takıların ve verilen hediyelerin kime ait olduğu hususunda yaşanan anlaşmazlıkların zaman zaman ciddi çatışmalara, yaralanmalara hatta ölümle sonuçlanan olaylara dönüştüğü basında yer almaktadır. Oysa mehir dışındaki takı ve hediyelerin paylaşımı konusunda hem İslâm hukuku hem de modern hukuk çeşitli çözümler sunmaktadır.

Bu iki farklı hukuk geleneğinin hükümlerini ve sorunlara yaklaşım biçimlerini incelemek, bu tezin amaçları arasındadır. Ayrıca her iki sistemin karşılaştırılması, günümüzde sıkça rastlanan takı ve ziynet eşyası kaynaklı toplumsal ihtilafların giderilmesine katkı sağlayabilecek niteliktedir. Bu nedenle takı ve ziynet eşyalarının mehirden bağımsız bir şekilde ele alınıp alınmaması gerektiğinin, bunların kime, nasıl ve ne ölçüde ait olduğunun hem İslâm hukuku hem de modern hukuk açısından araştırılması önem arz etmektedir.

Her şeyden önce bilinmelidir ki, bir aile toplumsal bir yapı içinde kurulmaktadır. Ailenin kurulmasını sağlayan ve bu birlikteliği meşru hâle getiren unsurlar, toplumun benimsediği gelenek, örf ve âdetlerdir. Bu süreç, yaygın olarak düğün merasimi olarak adlandırılır. İslâm'da aile, nikâh akdi ile kurulur ve bu akdin gizli olmaması, aleni bir şekilde gerçekleştirilmesi esastır. Böylece, ailenin nesebinin karışması önlenmiş ve toplum düzeni korunmuş olur.

Ailenin kurulması sırasında, düğün ve düğün sürecinde taraflara çeşitli hediyeler veya karşılıklı ödünçler verilebilir. Evlilik sürecinde kıyılan nikâh akdi, kadın ve erkeğe hem maddi hem de manevi sorumluluklar yükler ve bu birlikteliğin devamlılığını sağlamak amacıyla eş, dost ve akraba tarafından çeşitli katkılar sunulur. Tarih boyunca birçok hukuk sisteminde, erkeğin evlenirken eşine vereceğini taahhüt ettiği para veya mal uygulamaları görülmüştür; kadın da erkeğe çeşitli hediyeler verebilir ve çeyiz bu hediyeler arasında yer alır.

Bu bağlamda, evlilik merasiminde verilen çeyiz ve diğer hediyelerin İslâm hukuku ile modern hukuk açısından hükmünün incelenmesi; ayrıca bu iki hukuk sisteminde ortaya konan uygulama ve hükümler arasındaki benzerlik ve farklılıkların ortaya konması, bu araştırmanın önemli amaçlarından biridir.

Hukuk süreci içinde aile kurmak ne kadar önemliyse, aile birliğinin bozulması sırasında ortaya çıkabilecek sorunların da en aza indirilmesi o kadar önemlidir. Boşanma, İslâm'da Allah'ın (cc) istemediği mübahlar arasında zikredilse de hukuki bir sürece tâbi tutulması gerekir. Bu bağlamda, aile kurulurken takılan ziynet, çeyiz ve çeşitli hediyelerin paylaşımı konusunda sorunların önlenmesi veya ortaya çıkması hâlinde hukuki bir zeminde çözülmesi için tüm hukuk sistemleri çeşitli öneriler sunmaktadır. İslâm hukuku ve modern hukuk, bu konuda çözümler getiren iki farklı hukuk sistemidir.

Bu iki hukuk sisteminin, düğün sürecinde verilen takı ve hediyelerin hükmü konusunda verdikleri kararların karşılaştırmalı olarak incelenmesi büyük önem taşır. Böylece, aile kurumunda boşanma veya ayrılık durumlarında eşler ve akrabaları arasında sonradan ortaya çıkabilecek çekişmelere ışık tutulabilir. Türkiye'de birçok evli bireyin, düğün merasimlerinde kimin kime ne taktığı konusunda gözlemleri veya konuşmaları olduğu bilinmektedir. İnsanların düğünlerde takılan ziynet ve hediyeler hakkında bilgi sahibi olması ve ileride daha büyük anlaşmazlıklara düşmemeleri amacıyla hukuki düzenlemelerin bulunması önem arz eder. Bu sayede toplumun konuya gereken hassasiyeti göstermesi, daha büyük hukuki sonuçların önlenmesi ve İslâm ile modern hukuk sistemlerinin bu konudaki hükümlerinin anlaşılması, bu araştırmanın amaç ve önemini ortaya koymaktadır.

3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ, KAPSAMI, SINIRLILIKLARI

Sosyal bilimlere en uygun olan araştırma yöntemi elbette tümevarımsal mantığa dayanan nitel araştırmadır. Nitel yöntem malum olduğu üzere hermeneutik denilen yorum bilim üzerine kuruludur. Hukuk bilimi¹ açısından diğer bilim dallarında uygulanan yöntemlerden sadece yorumdan (hermeneutikten) yararlanabileceği ileri sürülebilir. Ancak hukuk bilimi bilimsel kriterleri açıklarken bile Sözer'in belirttiği üzere bazen norm koyabilir.² Hukukun kendi doğasında olan bir durum olarak görülebilir. Bu tezde de araştırmanın konusu üzerinde nitel araştırmanın bilimsel kriterlerinden mümkün olduğunca istifade edilecek olup elde edilen literatür taraması

¹ Sözer'e göre hukuk bilim dalı, bilimlerde olduğunun tersine, sadece duyumsal olarak tecrübe edilen olgulardan elde edilen objektif bilgilerle ilgilenmez. Dahası, normların dışında, sosyoloji örneğinde olduğu gibi, sosyal olguların doğuşu ve gelişmeleri ile de ilgilenir. Hukuk sadece kâğıt ve mürekkebin masada kimyasal birlikteliğinden doğmuş normlar değildir. Ayrıca, yeni kuralların (örneğin çalışma yaşamında-egitimde...) hangi sosyal gerçeklere dayanması gerektiğinin ve getirilen kuralların etkinliğinin nasıl sağlanacağını bilmesi gerekir. Bu açıklamalardan çıkan sonuç, en azından örneğin hukuk sosyolojisinin suç bilimin hermenötik (yorum) dışında kalan mahiyetine uyan araştırma yöntemlerinde de yararlanabileceğidir. Uygulamada hukuk sosyologları nitel araştırma yöntemlerinden yaygın olarak yararlanmaktadır. Burada araştırma yöntemleri bahsinde değinildiği üzere, tüm bilim dallarında bilgi edinmek için akıl ve sezgiden de yararlanılmaktadır. Keza hukuk biliminde de akıl yürütme önem taşımakta, tüm-evarım ve tüm-dengelim işlemleri yaygın olarak yapılmaktadır.

² Sözer, Bilim ve Hukuk, 1097 vd.

sonucunda ortaya çıkan benzer veya farklı durumlar veya hükümler karşılaştırılarak belli bir sonuca ve çeşitli yorumlara ulaşılabilecektir. Tarihsel süreç içerisinde hem İslâm sonrası hem İslâm öncesi eski Türklerde, düğün ve düğün sürecinde tarafların birbirine verdikleri takıların veya ziynet eşyalarının ve mehir bağlamında benzer uygulamaların örf bakımında değerlendirilmesinin İslâm hukuku ve modern/medeni hukuk açısından araştırılması ve karşılaştırılması araştırmanın yöntemini oluşturmaktadır. Bu noktada araştırmanın yönteminin nitel olduğu görülmektedir.

Araştırma iki ana bölüm ile sınırlandırılmıştır. Birinci bölümde, İslâm hukukuna göre örf ve âdetlere göre düğün merasimlerinin hükümleri ve takıların veya hediyeelik eşyalarının hükümleri dört mezhep fıkıhçılarının ileri gelenlerinin görüşleri etrafında ele alınacak şekilde sınırlandırılmıştır. Özellikle bu bölümde sınırlandırılan hususlar, eski Türk örf ve âdetlerinden bu yana düğünlerde takılan takı veya hediyeelik eşyalarının “mehir ile alakasının olup olmadığı veya bu ziynet veya hediyelerin neye karşılık olduğu ve boşanma sırasında bunların kadına veya erkeğe ait olup olmadığı, ziynetlerin zekâtının gerekip gerekmediği” vb. gibi alt konulardır. Çünkü takıların mehirin bir parçası olup olmadığı ve boşanma sonrasında birçok tartışmanın çıkması bu hukuki sürecin aydınlatılmasını gerekli kılmaktadır. İkinci bölümdeki konuların sınırlandırılması ise modern yani medeni hukuktaki düğün merasimlerinin kuralları ile düğünde takılan takılar veya hediyeelik eşyalar üzerinde verilen iki farklı tarihteki zıt mahkeme kararları etrafında olmuştur. Birçok tartışmanın odağında olan ve ayrıca tartışılmaya devam edegelen takıların sahipliği konusu üzerinde araştırma yapıldığında günümüz medeni hukukunda Yargıtay’ın verdiği güncel kararlar ile İslâm hukukundaki hükümlerin ve fetvaların karşılaştırılması da toplumda orataya çıkabilecek kargaşalarda huzurun sağlanmasına katkı sunması açısından önemlidir. Yoksa günümüz hukukunu yermek veya İslâm hukukunu kötülemek gibi bir amaçla bu tez sınırlandırılmamıştır. Çünkü her hukuk sistemi kendi içinde bir bütünlük ve ahenk arz eder mantığı ile bu araştırma yapılmaktadır.

Yine ikinci bölümde araştırma konusu hakkında güncel Yargıtay hukuk kararları ile İslâm hukukunun geleneksel hükümleri karşılaştırılacak ve aralarındaki benzerlik ve farklılıkları çıkarılacaktır. Bu benzerlik ve farklılıklar üzerinde birtakım tablolar oluşturulmuş olup bu görsel sunumlar da okuyucunun konuyu daha iyi anlamasına katkı sunabileceğini düşündürmektedir. Görüleceği üzere Anglo-sakson veya Alman hukuku veya eski Roma hukuku gibi diğer ana hukuk sistemleri bu araştırmanın kapsamı dâhilinde değildir. Sonuç bölümünde de tezin bütünü hakkında birtakım sonuçlara gidilecektir ve araştırmanın geniş bir fihristi gibi anlatılarak sonuç bölümü oluşturulacaktır. Ayrıca araştırmada mümkün olduğunca konu ile alakalı kaynaklara yeri geldikçe atıflar yapılacaktır.

Araştırmada, nikâh, nikâhın şartları, hükümleri, nikâhlanacak kişilerin özellikleri veya mehir, mehrin özellikleri, şartları, hükümleri ve mehir ile ilgili diğer hukuki mevzular ele alınmamaktadır. Araştırma çoğunlukla örfe dayalı olarak gerçekleştirilen düğün merasimlerindeki süreçler ve düğünlerde takılan ziynetlerin hukuki boyutunun İslâm hukuku ile modern hukuk karşılaştırılması ile sınırlandırılmıştır. Nikâh veya nikâhla ilgili hukuki konular ile mehir ve çeşitleri ile ilgili spesifik bazı konular tezde geçse de bu söz konusu konular tezin ana konuları çerçevesince kısaca ele alınacaktır. Bu yüzden tezin ana konuları çoğunlukla örfe dayalı olarak şekillenen düğün merasimlerindeki uygulamaların ve düğünde takılan ziynet eşyalarının hükümlerinin İslâm hukuku ve modern hukuk ile mukayesesi olacaktır.

4. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Takı veya Ziynet Eşyası: Takı, ziynet veya süs eşyası, Arapça'da “زخرفة” anlamındadır. “Takı veya ziynet” kelimesi süs, güzellik, süslenme aracı anlamına gelir. İslâm hukukunda ziynet eşyası; kadınların süslenme amacıyla kullandıkları altın, gümüş, inci, değerli taşlar, bilezik, kolye, küpe gibi her türlü takılardır. Hatta değerli başka hediyelik eşyalar da bu anlama gelir. Kur'an'da ziynet kelimesi birkaç yerde geçer: “*Ey Âdemoğulları! Mescide her girişinizde ziynetlerinizi (güzel elbiselerinizi) giyinin...*”³. Günümüz modern hukukunda ziynet veya takı deyince ilk akla altın gelse de aslında Yargıtay kararlarına göre eşlere düğün veya benzeri merasimlerde verilen takı veya ziynet eşyası aslında döviz, para, altın, gümüş, çeyrek, gram altın vb. olarak ifade edilen veya örneklerini çoğaltabileceğimiz tüm değerli hediyeleri kapsar.⁴ Günümüz hukukunda bu yüzden ziynet ve takı aynı anlama gelmektedir.⁵

Velime: Nikâh kıyıldıktan sonra veya düğün sırasında düzenlenen düğün yemeğinin veya ikramının adıdır. Yani, düğün merasimi sırasında verilen ziyafettir⁶. Günümüz toplumlarında da uygulanan bu âdet, Hz. Peygamber zamanında sünnet halini almıştır. Hatta bazı hukukçular tarafından vâcip veya müekked sünnet denilmiştir. Bununla ilgili hadisler bulunur. Mesela, Hz. Peygamber (S.A.V.), Hz. Abdurrahman bin Avf'a evlendiğinde, “*Velime yap, bir koyun bile olsa*”⁷ buyurmuştur. Burada Hz. Peygamber (S.A.V.) “*Velime, bir koyunla da olsa yapılsın*” diyerek evlilik sonrası yemek ikramını teşvik etmiştir. Yapılması kuvvetle tavsiye edilmiştir. Ayrıca

³ A'râf, 7/31

⁴ Yargıtay 2. HD. T. 4.3.2014, E. 2013/21794 K. 2014/4625 (KBİBB., 818/m.244).

⁵ Mehmet Akçaal, “Düğünde Takılan Ziynet Eşyasının İadesi”. *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 14/2 (2019), 265-301.

⁶ Ömer Nasuhi Bilmen, *Hukukî İslâmiyye ve Istılahatı Fıkhiyye Kamusu*, (İstanbul: Bilmen Yayınevi, 1976) 2/7.

⁷ Buhârî, Nikâh, 70; Ebû'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc Müslim, *el-Câmi' u ş-sahîh*, nşr. Muhammed Fuâd Abdülbâkî (Beyrut: Dâru İhyâi't-Turâsî'l-Arabî, 1954), 2/1010, Nikâh, 92.

şatafatlı olmadan, zengin veya fakir, köle veya hür demeden herkesin velimeye davet edilmesi emredilir. İkram konusunda bile İslâm hukukunda ölçütler vardır. Kaç gün yemek davetinin yapılması ya da yapılmaması gerektiğine dair hükümler bulunur. Velime davetine icabet etmek de hadis kitaplarında yer aldığından genellikle sünnet kabul edilir ama kimine göre vâcib bile sayılır.⁸ Bununla ilgili açıklamalar araştırmanın ilerleyen kısmında gelecektir. Günümüz modern hukukunda velime yani düğün yemeğine dair hükümler veya yaptırımlar görülmemektedir. Bu konu modern hukukta toplumun örf ve âdetlerine bırakılmıştır.

Zilyedlik (ذو اليد): Sözlük anlamı olarak “el sahibi” veya “el altında bulundurmak”⁹ anlamına gelen bu terim ıstılahta “bir eşyaya bilfiil el koyan (vaz-ı yed eden), yahut bir eşyada ona sahip olan kimselerin tasarrufları gibi tasarrufu sabit olan kimse” demektir.¹⁰ Eşyayı eli altında bulunduran kimseye “zilyed” denir.¹¹ Araştırmamızla alakalı olarak karı ve kocanın düğünde takılan ziynetlerin ve diğer değerli eşyaların bizzat sahibi ve tasarruf edip etmedikleri konusunda ele alınacaktır. Mesela, bir kişi bindiği bineğin veya giydiği elbisenin zilyedir. Günümüz modern hukukunun tarihi temelini oluşturan Roma hukukunda zilyedlik müessesesi bulunmaktadır. Roma hukukuna göre mallar üzerinde zilyedlik tesisi için maddi (corpus) ve psikolojik (animus) olmak üzere iki unsur bulunur. Animus yani psikolojik unsur zilyedliğin kazanılması ve devam etmesi için gerekli iken corpus yani maddi unsur ise mal üzerindeki fiilî hâkimiyetin herkesin görebileceği şekilde tesis edilmesini ifade eder.¹² Mülkiyetle malik olma ile aynı anlama geliyor gibi görünse de zilyedlik, bir “hak” değil hakkın kaynağını oluşturan “durum”dur.¹³ Başkalarına ait olan bir mal bir kişinin veya kurumun hâkimiyetinde olabilir. Mesela, bankaya emanete konulan mücevherler bankanın mülkiyeti değildir ama zilyetliği olarak görülür.¹⁴ Emanetten banka sorumludur.

Mehir (مهر): Evlenen kadının nikâh akdi ile hak ettiği maldır. Kadın bu malı kocasından alır. Mehre, "sadak, nihle, alaik, farize, sadaka, atıyye" adı da verilir¹⁵. Mehir, Cahiliye döneminde de Arabistan’da yaygındı ama bu kadının satış bedeli olarak görülürdü. Mehir kadına değil babasına veya diğer akrabalarına verilen bedeldi.¹⁶ Osmanlı döneminde “kalı” olarak da

⁸ Buhârî, “Nikâh”, 72

⁹ Ahmet Battal, *Hukukun Temel Kavramları*, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2011), 171.

¹⁰ Choueri Cardahi, *Osmanlı Hukukunda Zilyetlik Hukuki Niteliği, Sonuçları ve Zilyetlik Davaları*, çev., Halil Cin. *Ankara Hukuk Fakültesi Dergisi*, 22/1 (1966), 801.

¹¹ Şevket Topal, *İslâm Hukukunda Zilyedlik*, (İstanbul: Nizamiye Akademi, 2016), 28.

¹² Topal, *İslâm Hukukunda Zilyedlik*, 44.

¹³ Battal, *Hukukun Temel Kavramları*, 28.

¹⁴ Battal, *Hukukun Temel Kavramları*, 28.

¹⁵ Bilmen, *Hukuku İslâmiyye ve İstilahatı Kamusu*, 10.

¹⁶ Mehmet Dikmen, *İslâm’da Kadın Hakları*, (İstanbul: TÜRDAV Yayınları, 1944), 115.

isimlendirilmiştir.¹⁷ İslâm hukukunda düzenlenmiş bir nikâhın şartlarından biri olan mehir bir ömür boyu beraber yaşama isteğinin sembolik de olsa bir alâmetdir. Erkeğin kadına vermiş olduğu bir hak olup kadının nikâhtaki teminatıdır.¹⁸ Mehirin muayyen ve önceden belirlenmiş olması gerekir. Koca mehir konusunda karısına borçlansa da önceden belirlenmesi esastır. Araştırmamızla ilgili olarak şunu ekleyebiliriz ki, düğünlerde takılan ziynet veya değerli eşyaların mehirden düşülmesi ya da mehire sayılması uygun değildir. Hanefilere göre kadın aldığı mehir ile çeyiz bile hazırlamak zorunda değildir.¹⁹ Mâlikiler ise kadın almış olduğu mehir karşılığında (veya mehirle orantılı) bir çeyiz hazırlamak mecburiyetindedir derler.²⁰

Mal Rejimi: Arapça karşılığı “نظام الملكية” anlamına gelen mal rejimi, evliliğin hükümlerinin eşlerin mal varlıkları üzerindeki etkilerini belirleyen hükümdür. Evlilik birlikteliğinde edinilen malların mülkiyet ve yönetiminden kimin sorumlu olacağı, sözkonusu malları kimin kullanacağı, malların gelirlerinden kimlerin yararlanacağı, malların sorumluluğunun kime ait olacağı ve en önemlisi de evlilik sona erince bunlara kimin sahip olacağına dair tüm hukuki işlemler mal rejimi ile alakalıdır. Tüm bu sorunların hukuksal bağlamdaki çözümüne yönelik sisteme “mal rejimi” denir.²¹ Modern hukukta mal rejimleri üç ana başlık altında incelenir: yasal mal rejimi, sözleşmeli mal rejimi ve olağanüstü mal rejimi.

Yasal mal rejimi, kanunlar çerçevesinde belirlenmiş olup, eşlerin kendi aralarında bir sözleşme yapmadıkları konularda, kanun koyucu tarafından eşler adına seçilen mal rejimini ifade eder. Örneğin, takıların kime ait olacağına ilişkin bir sözleşme bulunmadığında, kanun koyucunun çekişme sırasında eşler adına uyguladığı mal rejimi yasal mal rejimi olarak değerlendirilir.

Sözleşmeli mal rejimi, eşlerin kendi aralarında mal rejimine dair yaptıkları sözleşmelere dayanır. Eşler, bu sözleşme ile yasal mal rejiminden farklı hükümler belirleyebilirler.

Olağanüstü mal rejimi ise, mal ayrılığı rejiminin hâkim veya mahkeme tarafından borç, haciz, ayırt etme gibi olağanüstü durumlarda geçerli olan özel mal rejimini ifade eder.²² Üç çeşit mal rejimi bulunsa da evliliklerde taraflar arasında bunlardan biri seçilmemişse eşler arasında mal ortaklığı rejimi esas olup mal ortaklığı rejimi de medeni hukukta evlilik birlikteliği ile kurulmuş

¹⁷ Ahmet İnanır, *İbni Kemal'in Fetvaları Işığında Osmanlı'da İslâm Hukuku*, 178.

¹⁸ Nuri Kahveci, *İslâm Aile Hukuku*, (İstanbul: Hikmet Yayınevi, 2019), 140.

¹⁹ Abdullah Çolak, *İslâm Aile Hukuku*, (İstanbul: Ensar Yayınları, 2018), 123.

²⁰ Çolak, *İslâm Aile Hukuku*, 124.

²¹ Mehmet E. Palamut, *Medeni Hukuk*, (Bursa: Alfa Aktüel, 2011), 104.

²² Mehmet Remzi, vd., *Medeni Hukuk*, (İstanbul: İkinci Sayfa, 2010), 166-167.

sayılır. Medeni hukukta mali ilişkileri düzenleyen 202 ile 281 arasındaki maddeler bu ve buna benzer konulara yönelik düzenlenmiştir.²³

Nukût (نُقُوط): Nakit kelimesinin çoğuludur. Klasik İslâm hukuku ve Osmanlı döneminde daha çok akçe, mangır, altın ve gümüşün karşılığı olarak kullanılırken madeni paraların piyasaya çıktığı dönemde nakitin çoğulu anlamında kullanılmıştır.²⁴ Nakit, iktisadî anlamda doğrudan fayda sağlamadığı için mal olarak değil, mallara ulaşmayı sağlayan bir vasıta olarak değerlendirilir. Fıkıhta para niteliği taşıyan mallar “nukûd”, diğer menkul mallar ise “urûz” şeklinde tasnif edilir. Altın ve gümüş, külçe veya mamul hâlde bulunsalar bile çoğu zaman para hükmünde kabul edilmiş ve faizle ilgili hükümler bu çerçevede şekillenmiştir. Para, akitlerde daima semen (bedel) konumundadır; özellikle sarf, selem, bey ve mudârebe akitlerinde bu özellik belirleyici bir rol oynar. Para borçlarında edim, paranın maddi varlığından ziyade temsil ettiği değere yönelik olduğundan sadece borç miktarının belirlenmesi yeterlidir. Tazminat ve borç ilişkilerinde para, mislî mal niteliği gereği misliyle ödenir.²⁵ Günümüzde para, altın, gümüş gibi değerli eşyaların karşılığı olarak görülmektedir. Para tabiri de mutlak olarak nukûd, servet, sikke anlamında kullanılmıştır.

Paylı Mülkiyet (الملكية بالاشتراك): Arapçası olan paylı mülkiyet kavramı medeni hukukun içinde yer alan kavramlardan biridir. Klasik İslâm hukuku literatüründen ziyade modern dönemin ıstılah kavramlarından biridir. Bir mülkiyette belli bir oranda bir hisseye sahip olma anlamında kullanılır. TMK m.688: “Paylı mülkiyet, birden çok kimsenin maddi olarak bölünmüş olmayan bir şeyin tamamına belli paylarla malik olmasıdır.”²⁶

Karz (قرض): Ödünç verilen mal demektir. Bir kimsenin nakit veya ölçülen cinsten bir malını daha sonra benzerini (mislini) almak üzere bir şahsa vermesine de “karz” ve “ikraz” denir. Faizsiz olarak verilen borca da “karz-ı hasen” adı verilmiştir. Cahiliye Arapları borç verirken bu faizle verirlerdi. Eğer borç zamanında geri ödenmezse borcun miktarına faiz üzerine faizi kat kat eklerlerdi. İslâm gelince bunu yasakladı ve faizin her çeşidini haram kıldı.²⁷ Veda hutbesinde de ilk kaldırılan faizin Hz. Peygamberin öz amcasının faizi olduğunu duyurdu.²⁸ İslâm faizle borç vermek yerine karz-ı hasen kavramını geliştirerek verilen borcun geri ödenmesinde faiz olmaması

²³ Palamut, *Medeni Hukuk*, 104.

²⁴ Osmanlıca Sözlükler, “Nukût” (Erişim 03.11.2025).

²⁵ Bilal Aybakan, “Nakit”, *Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2006, 32), 324-326.

²⁶ Fikret Eren, *Mülkiyet Hukuku*, (Ankara: Legem Yayıncılık, 2014), 102.

²⁷ Abdülkerim Zeydan, *İslâm Hukukuna Giriş*, (İstanbul: Kayıhan Yayıncılık, 2011), 6.

²⁸ Zeydan, *İslâm hukukuna Giriş*, 65.

gerektiğini ve gönül rızası ile verilen borcun geri alınacağı zaman her iki tarafın da menfaatine olacak şekilde geri ödenmesi önermiştir. İslâm'da zarar vermek de zarara uğratmak da yoktur. Fakirlikle mücadele ve sosyal adalaetin teminatı için günümüzdeki faizsiz kredileri İslâm hukukundaki karz-ı hasen²⁹ kavramı ile açıklanabileceğini düşünebiliriz.

İvazlı Hibe (هبة العوض): Hibe çok geniş bir konu olduğu için ziynet ve hediyelik eşyalar hükmü konusunda ivazlı hibe kavramı ile sınırlandırmak yeterli olacaktır. İvaz, kelime olarak bedel ile ya da şartlı hibe aynı anlamdadır. Birisine bir şey hibe edilirken bir şey karşılığında hibe edildi ise buna ivazlı hibe denir.³⁰ Araştırmada takılar konusu ile alakalı olarak hibeden ziyade ivazlı hibe daha önemli durmaktadır. Zira Hanefi ekolüne göre hibe edilen bir şey, yok olmamış veya tüketilmemiş ise dahası ona karşılık bir ivaz yani bedel alınmamışsa ve hibe için rucu'a yani geri istemeye mâni hallerden birisi yoksa verilen hibe veya hediye geri istenebilir. Hanefi dışındaki diğer İslâm hukuk ekollerine göre ise hediye dönülemez ve dönülmesi de caiz değildir.³¹ Medeni hukukta da hibe vardır. Hibenin çeşitleri bulunduğu gibi şarta bağlanmış hibe de bulunmaktadır. Medeni hukuka göre şarta bağlanan hibe yazılı olmalıdır. Eğer sözlü verilse bile bunun ispatı çok zor olacağı için hibe geri istenemez. Mesela, Borçlar Kanunun 240/1 maddesinde öngörülen “şartla yahut mükellefiyetle takyit olunan bağış” ve Borçlar Kanunu 291. Maddesindeki gibi “bağışlayan bağışlamasına yüklemeler³² koyabilir” gibi maddeler düzenlenmiştir. Ancak bunların hepsinin yazılı olması ve kayıtlarının bulunması gerekir. Örfte ya da söze dayalı olarak verilen bu tür hibelerde şartlı hibe aranmaz. İvazlı hibe Hanefi fıkında örfte daha yakın gibi dursa da medeni hukuk şartlı ya da bedel karşılığı verilen bir hibenin yazılı olmasına öncelik verir.

Hibet'üs-Sevap (هبة الثواب): Sevap kazanmak veya bir karşılık beklmek niyetiyle birine bir şey hibe etmek anlamında kullanılmıştır. Düğünlerde evlenen taraflara verilen hediyeler sevap karşılığı da olsa belli bir şey karşılığında verilen hibelerdir. Hibe edilirken karşılık beklendiğinde bu terim kullanılır. Bu terimi Mâliki fıkıhçıları daha çok kullanmıştır.³³

²⁹ Hayrettin Karaman, *Ana Hatlarıyla İslâm Hukuku*, (İstanbul: Ensar Yayınları, 2013), 147.

³⁰ Mehmet Koç, “İslâm Hukukunda Hibeden Dönmeyi Engelleyen Sebepler (Osmanlı Uygulaması)”, *Darulhadis İslâmi Araştırmalar Dergisi* 2 (Haziran 2022), 13.

³¹ Abdulkadir Şener, *İslâm Hukukunda Hibe*, (Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1994), 21.

³² Bu ifade kanunda aynı şekilde geçtiği için tırnak içinde verilmiştir.

³³ Ebû Abdullah el-Mevvâk Muhammed b. Yusuf el-Gırnâtî, *et-Tâc ve'l-iklîl li Muhatasari Halil*, (Beyrut: Dâru'lKutubi'l-İlmiyye, 1416/1994), 8/30.

BİRİNCİ BÖLÜM 1: İSLÂM HUKUKUNA GÖRE DÜĞÜN ve DÜĞÜN MERASİMLERİ ile TAKILAR HAKKINDA ÇEŞİTLİ HÜKÜMLER

1.1. DÜĞÜN ve DÜĞÜN MERASİMLERİ HAKKINDA GENEL BİLGİLER

Evlenen çiftler için düğün veya düğün benzeri merasimlerin icrası çok eski yüzyıllardan bu yana gerçekleştirilmektedir. Kavimlerin törelerine göre bazı farklılıklar olsa da düğünlerin hepsinin ortak noktası neşelenmeye ve eğlenmeye yönelik olmasıdır.³⁴ İslâm hukukunda evlenmede nikâh şarttır ama İslâm’a göre nikâhın olmazsa olmaz şartlarından biri düğün yapmak değildir. Nikâhlananların imkânı ve durumları varsa kendi toplumunun örf ve âdetlerine uygun olarak düğün yapması İslâm’da tavsiye edilir. Çünkü Hz. Peygamberin sünnetine göre nikâhın duyurulması gerekir. Nikâhın duyurulması da o yörenin örf ve âdetlerine göre bir düğün merasimi ile yapılabilir. Bu yüzden Hz. Peygamber evliliğin kurulmasını bir merasimle kutlanmasını istemiştir.³⁵

Düğünler yapıldığı çağa veya zamana göre değişiklik gösterse de gelin ve damat evinde icra edilen çeşitli düğün törenleri bulunur. Mesela, Anadolu’da gelin için halen bohça veya çeyiz hazırlanması, düğün merasiminde evelenecek kızın evleneceği erkeğin evine örf ve âdetlere göre götürülmesi, düğüne gelenlere eşlerin evlerinde veya belli bir mekânda yemek gibi ikramlar sunulması, düğünlerde neşelenmek için çeşitli eğlencelerin yapılması tarihsel olarak düğünlerin ortak özellikleri arasındadır.³⁶ Dikkat edileceği üzere, düğün merasimlerindeki bu uygulamalar aslında örf ve âdetlere dayalı olup bunların modern hukukta yazılı bir metni veya kuralı yoktur.

Aşağıda İslâmiyet öncesi ve İslâmiyet sonrası Türklerde düğün ve düğün merasimleri veya evlilik süreçleri ile ilgili genel bilgiler verilmiştir.

³⁴ Rahmi Yaran, “Düğün”, *Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 1994, 9), 15-16.

³⁵ Çolak, *İslâm Aile Hukuku*, 44.

³⁶ Çağla Özer, “Sosyal Bir Seremoni: Anadolu’da Düğün Yemekleri ve Ritüelleri”, *Turkish Studies- Social*, 15/8 (2020), 3678.

1.1.1. İslâmiyet Öncesi Türk Örfünde Düğün ve Düğün Merasimleri

Töre, bir toplumda yerleşmiş ve insalarca kabul edilen davranışların gelenek ve göreneklerin ortaklaşa alışkanlıkların hepsine denir.³⁷ Gökalp'e göre töre eski Türklerde atalarından kalan bütün âdetler veya kurallar mecmuudur.³⁸ Kafesoğlu'na göre de kanun manasında olan töre eski Türk toplum hayatını düzenleyen zaruri kaideler bütünü şeklinde tanımlanmaktadır.³⁹ Törenin esas amacı her hukuk sisteminin esas amacı gibi gündelik yaşamı dizayn etmek sorunları çözmek, adaleti sağlamak, sorun yaşanmaması için önlem almak insanların hayatını kolaylaştırmaktır.⁴⁰ Eski Türklerde törenin kökeni olarak üç kaynaktan bahsedilir: Bunlar,

- a. Kağanın koyduğu kurallar,
- b. Kurultayların (meclisler) koyduğu kurallar,
- c. Kendiliğinden toplumda ortaya çıkmış âdetlerdir".⁴¹ Türk töresinin aile ile ilgili hükümleri örf ve âdetler ile belirlenmiş olup kağanın kabulüyle töreye dönüşürdü.⁴²

İslâmiyet öncesi Türkler, evliliğe ve aile müessesesine büyük ehemmiyet vermişler, bunu toplumsal bir sorumluluk olarak görmüşlerdir. Türklerin dünyanın dört bir yanına dağılmalarına rağmen varlıklarını sürdürebilmeleri ve tarih sahnesinde yer alabilmeleri aileye verdikleri önem sayesinde olmuştur.⁴³ İslâmiyet öncesinde Türklerin ilk tarihî dönemlerinde ana erkil olan Türk boyları aile ve kadına verdikleri değer kadar aile kurmaya da önem vermişlerdir.⁴⁴ Daha sonraları, ataerkil özelliklere sahip olsalar da Türkler ailenin ve kadının önemini yitirmemiştir. Aile kurmanın siyasi açıdan öneminin yanında toplumsal ve bireysel açıdan ehemmiyeti de büyüktür. Türk töresine göre bekârlık toplum tarafından hoş karşılanan bir şey değildir.⁴⁵

İslâmiyet öncesi Türkler inanışları gereği öldükten sonraki yaşama inanırlar ve ölümden sonraki hayatta eşleriyle bir araya geleceklerine inanırlardı. Bu yüzden, eğer bir kimse bekâr olarak

³⁷ Köksal Bayraktar, "Kasten Öldürme", *Marmara Üniversitesi HFD*, Prof. Dr. Nur Centel'e Armağan Özel Sayı, (2013/19/2.), 57-76.

³⁸ Ziya Gökalp, *Türk Töresi*, (Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1976), 14.

³⁹ İbrahim Kafesoğlu, *Türk Milli Kültürü*. (İstanbul: Ötüken Yayınları, 1998), 237.

⁴⁰ Nihat Tosun-Musab Murşid Özen, "Evlenme Süreci bağlamında Orta Çağ Türk Töresi ile İslâm Aile Hukuk Tartışması", *Gelecek Vizyonlar Dergisi (fjv Future Visions Journal)* 5/1 (2021), 46-53.

⁴¹ Aybars Pamir, "Eski Orta-Asya Türk Kamu Hukuku'nda Kağanların Görev ve Sorumlulukları", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 71/1 (2022) 321-348.

⁴² Mehmet Akif Aydın, *Türk Hukuk Tarihi*, (İstanbul: Beta Yayınevi, 2013), 13.

⁴³ Kafesoğlu. *Türk Milli Kültürü*, 237.

⁴⁴ Mehmet Mandaloğlu, "Eski Türklerde Aile ve Evlilik Anlayışı", *Genel Türk Tarihi Araştırmaları Dergisi*, (2002), 483.

⁴⁵ Ali Erkul, 'Eski Türklerde Aile', *Türkler*, ed. Hasan Celal Güzel-Kemal Çiçek-Sâlim Koca, (Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002/3), 16.

ölmüşse tekrardan diriltileceğine inanıldığı için ölen kişi yalnız kalmasın diye başka bir bekâr ölen kişiyle evlendirilirdi. Buna ölü düğünü denirdi.⁴⁶

Yine Eski Türk töresine göre evlenecek gençlerin evlenebilmesi için onların aileleri tarafından onlara yeni bir mesken yani ev açmaları gerekirdi. Bu Türk geleneğinde evlenmek⁴⁷ kelimesinin kökenini oluşturmaktadır. Türk örf ve adetlerinde evlenmenin iki farklı şekilde gerçekleşebileceği de ifade edilmiştir. Bunlar kız kaçırarak ve kalı⁴⁸ vererek evlenmedir.⁴⁹

Eski Türk töresine göre evliliğin şartları,

1. Ergenliğe girmiş olmaları⁵⁰,
2. Evliliğin maddi şartlarından veli izni şartı,
3. Sosyal durum eşitliğinin olması, yani evlenecek erkek ve kızın ailelerinin sosyal durumlarının birbirine müsavi olması ya da erkeğin sosyal statüsünün eşinin sosyal statüsünden ileride olması gerekmektedir⁵¹.

Eski Türklerde nişanlılık süreci eş adaylarının birbirlerini tanımları için evlilikten önce önemli bir aşamaydı. Nişanlılık ile önemli bir sürece yani evliliğe karar verilirdi. Nişanlılık ve evlilik sürecinde kızın gönlünün olması önemli bir adımdı. Erkek nişan sırasında sembolik olarak kızın başına bir mendil koyup kız da bu mendili alıp kabul ederse bu işin olumlu olduğu anlaşıldı.⁵² Daha sonra erkek tarafının kız tarafına verdiği bir tür “kalının” miktarı belirlenirdi. Kalın, erkek tarafının kızın babasına veya ailesine verdiği bir çeşit büyütme ve yetiştirme masraflarına karşılık verilen bir para veya mal olup tarafların maddi durumlarına göre belirlenirdi. Aileler evlenecek kız ve erkek evlenmeye karar verince böylece nişan veya sözlenme başlardı. Bu durum onların diğer akraba, arkadaş ve yakınlarına duyuruldu. İslâmiyet öncesinde Türkler kendi eski geleneklerinde sözlenmeye ve nişanlanmaya çok değer verirlerdi. Çünkü ailelerin düğün hazırlığı ve kişilerin birbirinini daha iyi tanıyabilmeleri için belli bir zamana ihtiyaçları

⁴⁶ İbn Fazlan, *Seyahatname*, 120.

⁴⁷ Hüseyin Namık Orkun, *Eski Türk Yazıtları* (Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1994), 157.

⁴⁸ “Kalı” Osmanlıcada mehir anlamındadır.

⁴⁹ Ahmet Ağaoğlu, *İptidai Türk Aile Hukuku ile İptidai Hind-Avrupai Aile Hukuku Arasında Mukayese* (Ankara: Birinci Türk Tarih Kongresi. A.K.D.T.Y.K. Türk Tarih Kurumu Yayınları), 265-266.

⁵⁰ Halil Cin, *İslâm ve Osmanlı Hukukunda Evlenme* (Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 1974), 273.

⁵¹ Ziya Gökalp, *Türk Töresi* (İstanbul: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 1976), 72; Ziya Gökalp, *Türk Ahlakı* (İstanbul: Toker Yayınları, 1989), 72.

⁵² Reşat Genç, “Kaşgarlı Mahmud’a Göre XI. Yüzyılda Türklerde Evlenme”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Antropoloji Dergisi*, (1972), 297-310.

vardı. Nişanlılık için belli bir süre belirlenmemiş olsa da kalının (yani mehirin) ödemesi bittiği andan itibaren evlilik gerçekleşirdi.⁵³

Eski Türklerde düğün merasimi kız tarafında icra edilirdi. Damat ve ailesinin kız evine gelmesiyle düğün töreni başlardı.⁵⁴ Türklerde düğün geleneksel törenler şeklindeydi.

İslâmiyetten önce Eski Türklerde evliliğin gerçekleşmesi için resmi ya da dinî bir törenin oluşması şart değildi. Evlilik için gerekli geleneklerin yapılması ile evlilik geçerli olmaktaydı.⁵⁵ Buna rağmen evliliğin kutsal bir yönü olduğuna inanılırdı. Bu yüzden şamanlar evlilik törenlerine katılmışlardı ve evlenecek kişilere dua etmişlerdir.⁵⁶ Düğüne katılan davetlilere yemek verilirdi. Bu yemeğe “köden” denilmiştii.⁵⁷ Törenden sonra kızın babası gelini erkek tarafına teslim ederdi.⁵⁸

1.1.2. İslâmiyet Sonrası Türk Örfünde Düğün ve Düğün Merasimleri

Türkler İslâmiyeti kabul ettikten sonra da düğünle ilgili örf ve âdetlerini çoğunlukla devam ettirmişlerdir. Anadolu’ya göç eden Türk boyları kültürlerini de Anadolu’ya taşımışlar ve evlilik ile ilgili âdetlerini İslâm dinine uygun olarak devam ettirmişlerdir. Osmanlı döneminde nikâhlanma ve evlilik süreçlerinde örf ve âdetler devam ettirilmekle beraber ayrıca imam nikâhı denilen resmi nikâh uygulaması da vardı.⁵⁹

Osmanlı Devleti’nin ilk dönemlerden itibaren bizzat kadıların veya onların yetkilendirdiği imamlar nikâh işlemlerini gerçekleştirmekteydi. Hatta gayri müslümlerin bile nikâhlarının kayıt altına alınması için düzenlemeler vardı. Tanzimat’tan sonra bu muameleler bizzat devam etmekle birlikte nikâhla ilgili kayıtların daha düzenli hale getirilmesi de sağlandı. Bunun için nikâh işlemini resmi hale getirmeyenler hakkında yasal yaptırımlar ve cezalar da uygulandı. Osmanlı döneminin sonlarına doğru 1917’de çıkarılan ve 1919’a kadar yürürlükte olan Hukuk-ı Aile Kararnamesi getirildi. Bu kararname ile Müslümanlara ait evlilik ve aile ile ilgili davaların görüldüğü şer’i

⁵³ Sadri Maksudi Arsal, *Türk Tarihi ve Hukuk* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1947), 3.

⁵⁴ Sadri Maksudi Arsal, *Eski Türklerin Hususî Hukuku* (Ankara: Yeni Türkiye Yayınları), ed. Hasan Celal Güzel-Kemal Çiçek-Sâlim Koca. *Türkler Ansiklopedisi*, 2002/3, 4.

⁵⁵ Arsal, *Eski Türklerin Hususî Hukuku*, 5; Cin, *İslâm ve Osmanlı Hukukunda Evlenme*, 4.

⁵⁶ Ağaoğlu, “*İptidai Türk Aile Hukuku ile İptidai Hind-Avrupai Aile Hukuku Arasında Mukayese*”, 266.

⁵⁷ Kaşgarlı Mahmut, *Divanü'l Lugati't- Türk I, II, III*. (Ankara: TDK Yayınları, 1996), 15.

⁵⁸ Sâlim Koca, “Eski Türklerde Sosyal ve Ekonomik Hayat”, ed. Hasan Celal Güzel-Kemal Çiçek-Sâlim Koca. *Türkler Ansiklopedisi*, 3. (Ankara: Yeni Türkiye Yayınları. 2002), 1.

⁵⁹ Naci Çevik-Yılmaz Yurtseven, İslâm-osmanlı Aile Hukukunda Nikâh Akdi ve İmam Nikâhı Meselesi, *Kocaeli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 6/11, (2015), 143-171.

mahkemeler, aynı zaman da gayrimüslimlere de hizmet vermektedir.⁶⁰ Diyebiliriz ki, Osmanlı döneminde, bu aile mahkemelerin müslüman ve gayrimüslim demeden herkese hizmet vermiştir.

Nutku'ya göre Türkler⁶¹, İslâm dinine girdikten sonra Anadolu'da devam ettirdikleri eski düğün geleneklerini halen günümüzde de devam ettirmektedirler. Anadolu'nun birçok yerinde ayrıntısı farklı olsa da genel hatları benzer olan nikâh merasimleri çoğunlukla düğünden sonra yapılır. Çünkü halen geleneğimizde düğün süreci ile yapılması beklenen örf ve âdetlerimiz bulunur. Hatta Anadolu'da düğün sezonları diyebileceğimiz dönemler bile bulunur ki bu da yöresel bir bakış açısidir. Düğün ilanı bölgesel olsa da düğünü ilan etme anlayışı halen kendini göstermektedir. Eskiden davetiye yerine okuntuluk denilen düğüne davet hediyesi sunulurdu. Yine eski dönemlerde sembolik olarak mum, havlu, şeker, sabun gibi okuntuluk hediyelerin yerini dijital dünyanın yaygınlaşması ile davetiyeler artık Whats App, Fecabook, İnstegram ve benzeri sanal ortamlarda paylaşılmaktadır. Dijital çağa rağmen, eskiden beri süre gelmiş âdetlerden olan “dünür olma”, “söz kesme” ve “nişan takma” aşamaları ve son olarak düğüne bir hafta kala gelinlik kızın eşyası denilen “çeyiz serme veya çeyiz getirme” adıyla devam eden âdetler de Anadolu'nun en eski geleneklerindendir.⁶²

1.2. İSLÂM HUKUKUNDA DÜĞÜN VE DÜĞÜN MERASİMLERİ

İslâm hukukunda evlilik süreci ile ilgili birçok kural ve kaideler bulunur. Bu kaidelerin bazıları kitap ve sünnette yer alabileceği gibi bazı kaideler ise örfе dayanır. Burada örf hakkında kısaca bilgi vermek gereklidir. Çünkü örf İslâm hukukun metodolojisinde fer'i deliller arasında önemli bir yer tutar. Örf, asli deliller gibi müstakil bir delil değildir, dinin diğer delillerine dayanan ve onların yardımı ile delil olabilen fer'i bir delildir.⁶³ Hanefi ve Mâlikilere göre nass bulunmayan yerde aslın yerine ikame edilebilir.⁶⁴ Türkçede töre kelimesinin karşılığı olarak Arapçada “urf”, “iyi” olan, “yadırganmayan, bilinen, tanınan, peş peşe gelen” manasındadır. Ayrıca törenin yerine de kullanılabilen bir başka kelime de “özel bir çaba harcamaksızın bir işi alışkanlık haline gelinceye kadar tekrar etmek” anlamındaki “avd” (عود) kökünden gelen “Âvde” kelimesidir. İslâm

⁶⁰ Mustafa Çakıcı, “Osmanlı Devleti'nde Nikâh Muameleleri (1876-1922)”. *Hazine-i Evrak Arşiv ve Tarih Araştırmaları Dergisi*, 4, (Aralık 2022), 129-151.

⁶¹ Nutku, Özdemir, “Düğün”, *Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1994, 9), 15-16.

⁶² Özdemir, “Düğün”, *Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi*, 15-16.

⁶³ Abdullah Kahraman, “Şer'i Hükümler”, *İslâm Hukuku*, ed. Talip Türkan, (Ankara: Grafiker Yayınları, 2013), 180.

⁶⁴ Muhammed Ebu Zehra, *İslâm Hukuk Metodolojisi*, (Ankara: Fecr Yayınları, 1997), 234.

hukukunda ise örf ve âdet terimleri kasıt olarak aynı kabul edilip “insanların alışkanlık haline getirdikleri günlük hayatta uyguladıkları söz ve davranışlar”⁶⁵ demektir.

Allah-u Teala, Kur'an'da boşanan kadınlara verilecek mal hakkında örf kelimesi ile aynı kökten gelen “maruf” kelimesini kullanmıştır. Toplumca bilinen anlamda kullanılan “maruf” kelimesinden maksat örf olarak o toplumda bilinen bir miktara işarettir.⁶⁶ İbn-i Kesir'e göre, örfün İslâm Hukukunda kullanılabilmesi için İslâm hukuku kurallarına ters düşmemesi gerekir.⁶⁷ İslâm hukukçuları da bu yöntemle yola çıkarak âyet ve hadisin belirtmediği konuda hüküm verirken insanların hayatını kolaylaştırmak için İslâm'ın anlayışına aykırı olmayan örf ve âdetleri geçerli saymışlardır.⁶⁸

İslâm hukukunda örf veya âdet aynı anlama gelebileceği gibi örfün âdetten daha genel ve kapsayıcı olduğuna dair görüşler de vardır.⁶⁹ Ancak örf, âdet veya gelenek diye adlandırılan şeyler hemen hemen benzer şeylerdir. Örf veya geleneğin çeşitleri de vardır. Geleneğin birinci çeşidi sözlü gelenek ve uygulamalı gelenek iken, geleneğin ikinci çeşidi ise genel (örf-i amm) ve özel (örf-i hass) gelenekler olarak adlandırılır. Üçüncü gelenek çeşidi daha bulunur ki bu da geçersiz (fasid örf) ve geçerli (sahih örf) geleneklerdir.⁷⁰ Düğün, nikâh veya evlenmenin geleneklerle ilişkisine gelince İslâm'dan önce de bunlar geleneklerde bulunmaktaydı. Elbette gelenekteki nikâh ve evlenme ile uygulamaların bazıları İslâm'dan sonra geçersiz sayılırken bazıları ise aynen devam ettirilmiştir. Mesela, mehirsiz evlenme, çok eşlilik, üvey anne veya iki kız kardeş ile aynı anda evlenme geleneği İslâm'dan sonra yasaklanmıştır.⁷¹ İslâm'da yasaklanan bu örfler aslında fasid örfe bir örnektir.

Nikâh, sözlükte, evlenme akti, cinsel ilişkiye girmek ve kadından erkeğin istifadesi gibi anlamlara gelir.⁷² İslâm hukukunda şahitlerin önünde yapılmasına ek olarak nikâh akitleri için uyulması gereken başka bir şart ya da farklı bir durum yoktur. Fakat evlenme gibi bir merasimi kutlamada uygulanan örf ve âdetler neredeyse nikâh şahitliği kadar olayı önemli hale getirmektedir. Ayrıca nikâhlanmayı herkese duyurup ilan etmeyi emreden hükümler de vardır ki

⁶⁵ Abdülkerim Zeydan, *El-Veciz fî Usûlü'l-Fıkh (Fıkıh Usûlü)*, çev. Ruhi Özcan, İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1993,

⁶⁶ el-Bakara, 2/236.

⁶⁷ Şaban Zekiyyudin, *İslâm Hukuk İlminin Esasları*, çev. İbrahim Kâfi Dönmez (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2017), 264.

⁶⁸ İbrahim Kâfi Dönmez, “Örf”, *Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2007, 34), 87.

⁶⁹ Ahmet Fehmi Ebu Süne, *el-Urf ve'l-âde fî ra'yi'l-fukaha*, (Kahire: Matbaatü'l-Ezher, 1992), 18-19.

⁷⁰ Zeydan, *İslâm hukukuna Giriş*, 275-277.

⁷¹ Kahveci, *İslâm Aile Hukuku*, 22-24.

⁷² Ebu'l-Fazl Cemâlüddin Muhammed b. Mükrim İbn Manzûr, “nkh”, *Lisânü'l-Arab* (Beyrut: Dâru Sâdır, ts.), 2/625-626. Aarsal, *Eski Türklerin Hususî Hukuku*, 15.

bu durum aslında nikâhın gayri meşru birleşme olmayacağına işaret eder. İşte bu noktada örfün etkisi ile düğün için geleneksel törenler ortaya çıkmıştır.⁷³ Hz. Muhammed (A.S.) “أعلنوا بالنكاح” yani “Nikâh açıktan ilan ediniz” demiştir.⁷⁴ Nikâhtan önce örf ve âdet gereği düğün ve düğün hazırlıkları yapılır. Bu düğün hazırlıkları nikâhtan bağımsız olsa da bazı örf ve geleneklerde sanki dinî nikâhın öncülü ve şartı gibi görüldüğü durumlar vardır. İslâm hukukunda nikâhlanmak için düğün merasimleri yapmak şart değildir. Bir topluma göre nikâhlanmak için düğün şart gibi görülebilir. Düğün sürecinde de tarafların birbirlerine verdikleri hediyeler, çeyiz eşyaları ya da benzeri şeyler bulunabilir. İlk olarak evlilik öncesi görüşme, nişan, düğün süreci ile ilgili İslâm’daki hukuki durumlardan bahsedilip sonra çeyiz, takı, ziynet eşyalarının hukuku hakkında aşağıda bilgiler verilecektir.

1.2.1. Evlilik Öncesi Görüşme ve Nişanlanma

İslâm hukukunda evlilik öncesi görüşme vardır. İslâm hukuku, günlük hayatta yakın akraba olmayan kadın erkek ilişkilerinin evlilik sürecinden önce görüşme döneminin belli sınırlar içinde gerçekleşmesini ister. Bir erkek ve kadının evlilik niyetiyle başbaşa konuşacaksa İslâm hukukuna göre üçüncü bir kişinin olduğu bir ortamda konuşmalarına izin verir. Yalnız kalma hali oluşmadıkça edep dairesi içerisinde evlilik hayatını ilgilendiren uygun bir görüşme yapmalarını yasaklayan bir hüküm de yoktur⁷⁵. Çünkü Hz. Peygamber,

“لَا يَخْلُونَ رَجُلٌ بِامْرَأَةٍ إِلَّا كَانَ ثَالِثُهُمَا الشَّيْطَانُ” yani “...yanında mahremi olmayan bir kadınla başbaşa kalmasın zira üçüncü kişi şeytan olur” diyerek görüşmenin belli bir âdâbının olması gerektiğini söylemiştir.⁷⁶ İslâm hukuku evlilik öncesi görüşmeye karşı değil ancak görme ve görüşmenin belli bir adabının ve örfünün oluşmasını sağlamıştır. Bunun da dini hükümlere uygun olmasına dikkat eder. Evlenecek kişilerin görüşme sırasında da birbirlerini rencide etmeden ve çeşitli dedikodulara mahal vermeden olmasını emreder. Bu durum modern hukukta yazılı bir şekilde görülme de İslâm hukukunun klasik döneminden bu yana anlatıla gelmiş kurallarından biridir. Eş adaylarının görüşmeler sonucunda birbirlerine kaynaşmaları ve anlaşmaları sonucunda nikâh ve düğünden önce yine örfe dayanarak sözlenme veya nişanlanma süreci gerçekleşir.

⁷³ Ali Çolak, “Hadis Temelli Anadolu Düğün Âdetleri”, *Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1/1, (2012), 147-188.

⁷⁴ İbn Mâce, *es-Sünen*, “Nikâh”, 20.

⁷⁵ Kahveci, *İslâm Aile Hukuku*, 8.

⁷⁶ Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, thk. Şu‘ayb el-Arnaût vd. (Beyrut: Müessesetü’r-Risâle, 1995), 3, 334.

Sözlenme modern hukukta yer almasa da nişanlanma hakkında hükümler vardır. Bunun için nişanlanmanın İslâm hukukunda nasıl olduğuna değinmek yerinde olacaktır.

İslâm hukukunda hıtbе olarak anılan süreç nişanlanma olarak bilinir ve bir erkeğin bir kadına evlilik teklifi olarak görülür. Örfte çoğunlukla evlilik teklifini erkek tarafı yapar. Kadın tarafının teklif yapması hoş karşılanmaz. İslâm hukukunun klasik eserlerinde evlilik niyetini açıklayan erkeğe “hatıb” denirken bunu kabul eden bayana da “mahtûbe” denir. Evlenme niyetiyle sözlenenlerin bu sürecine hem İslâm hukukunda hem de medeni hukukta sözlenme veya nişanlılık süreci denilir.⁷⁷

Hem modern hukukta hem de İslâm hukukunda nişanlanma nikâh veya evlenme akti ile aynı hukuki süreçler değildir. Her ikisinin de ayrı süreçleri vardır. İslâm hukukunda nikâh olmadıkça nişanlanan taraflar aslında birbirlerinin yabancısıdırlar. Nişanlanma onların birbirini tanımalarına olanak sağlar. Helal haramlık durumu nişanlanma sürecinde de devam eder. “Nişanlanmakla veya va’d ile nikâh mün’akid olmaz” hükmü Hukuk-ı Aile Kararnamasinin 1. maddesinde yer almaktadır.⁷⁸ Nişanlanma ile nikâh meydana gelmeyeceğinden dolayı taraflar birbirine helal değildirlir.⁷⁹

Günümüz meselelerinde biri de nişan ilan edilir edilmez akabinde dinî nikâh kısılması olayıdır. Hem Diyanetin fetvalarına göre hem de birçok fakihin beyanına göre bu durum İslâm hukuku açısından sakıncalıdır. Nişanın bozulması ile nikâh akti bozulmuş sayılmaz. Aynı durum modern hukukta da bulunur. Nişan ile belediye nikâh merasimi aynı anda yapılırsa ve sonra nişandan taraflar vazgeçse resmi nikâh bozulmuş sayılmamaktadır. İslâm hukuku nişanla beraber yapılan dinî nikâhta mahzur görmektedir. Çünkü nişan anında yapılan nikâh nişanın bozulması ile bozulmuş sayılmaz. Nişan veya sözlenmenin bozulması durumunda kadının erkeğe göre daha fazla zarar görebileceğinden dolayı nişanlama ile nikâhın aynı anda yapılmaması günümüzde artık bir örf haline gelmiştir. Nitekim modern hukuk da nişanlanma ile dinî nikâhın aynı anda yapılması veya resmi nikâhtan önce dinî nikâhın yapılması sonucu yaşanan mağduriyetler neticesinde devlet kanun koyarak “Aile cüzdanı gösterilmeden evlenmenin dinî töreni yapılamaz” (TMK 143. Madde) hükmünü getirmiştir.⁸⁰ Artık günümüz Anadolu toplumunda nişanlanmakla birlikte hemen

⁷⁷ Muhammed Ebu Zehra, *el-Ahvalü’ş-şahsiyye*, (Kahire: Daru’l-fikri’l-Arabî, ts.), 26; Ahmet Yaman, *İslâm Aile Hukuku*, (Konya: Yediveren Kitap, 2002), 33; Bilmen, *Hukuku İslâmiyye ve Istılahatı Kamusu*, 7.

⁷⁸ Abdurrahman Yazıcı, “Osmanlı Hukûk-I Âile Kararnâmesi (1917) Ve Sadreddin Efendi’nin Eleştirileri”, *Ekev Akademi Dergisi* 19/62, (2015), 567-584.

⁷⁹ Yaman, *İslâm Aile Hukuku*, 34.

⁸⁰ Vildan Sali Duman, “Mahkeme Kararı ile Boşanmanın Dinî Nikâha Etkisinin Değerlendirilmesi”. *Türkiye İlahiyat Araştırmaları Dergisi* 7/2 (Temmuz2023), 143.

ardından dinî nikâh kıyılmaması bir örf halini almıştır denilebilir. Çünkü İslâm hukukuna göre nişanla birlikte resmi nikâhtan önce dinî nikâhın hemen kıyılması evlilik akdinin gerçekleştiği anlamına gelir. Haremlik selamlık durumunun ortadan kalkar. Dinî nikâh kıyıldıktan sonra artık taraflar birbirinin nişanlısı değildir. Bunun için nişana veya sözlenmeye bağlı olarak dinî nikâh kıyılamaz.⁸¹

Nişanlanma, evlenme mecburiyeti getirmez. Taraflar istedikleri an tek ya da karşılıklı olarak nişandan dönebilirler. Nişan bozulunca karşılıklı verilen hediyelerin iadesi yani maddi tazminat konusunda çeşitli görüşler bulunur. Hanefi fıkıhçılarına göre, nişanlı tarafların karşılıklı verdikleri hediyeler bağış /hibe olarak kabul edilir. Verilen bu hediyelerin tüketilmesi, bozulması ya da başkasına verilmesi gibi durumlar olmadıkça bağıştan dönmek uygun değildir. Mesela, Kurban Bayramı'nda hediye edilen kurbanlığın kesilip yenmesi gibi hediyelerin geri iadesi söz konusu değildir. Mâlikilere göre ise nişanı bozan erkek ise hiçbir hediye geri alamaz.⁸² Diğer mezheplere göre kız tarafı nişanı bozarsa erkeğin hediyeleri geri alması caizdir. Hatta kız tarafı nişanı bozduğunda hediyeleri tüketti ise erkek tarafına misli ile ödemekle mükelleftir.⁸³ Nişanı bozan taraf nişanı bozmakta haksız ise veya nişanın bozulmasından dolayı zarar gören taraf klasik fıkıh kaynaklarında nişandan zarar gören taraf sıfatı ile manevi tazminat alacağına dair bir hüküm yoktur. Ancak modern dönem İslâm hukukçularında manevi tazminat alabileceğine dair yeni görüşler ortaya çıkmaktadır. Mesela, Ebu Zehra, Zekiyyüdin Şaban gibi modern dönem İslâm fıkıhçıları ve İslâm ülkelerindeki mahkemeler nişan konusunda manevi tazminatı kabul etmektedirler.⁸⁴ Haksız yere nişandan dönen taraf mağdur tarafa manevi tazminat ödemelidir.

1.2.2. Düğüne İcabet Etmek

Düğün yemeğine katılmak gerektiği ve düğün yemeğinin önemine işaret eden birçok rivayet bulunur. Misal, Hz. Peygamber:

حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ إِبرَاهِيمَ حَدَّثَنَا الْحَجَّاجُ بْنُ مُحَمَّدٍ قَالَ قَالَ ابْنُ جُرَيْجٍ أَخْبَرَنِي مُوسَى بْنُ عُقْبَةَ عَنْ نَافِعٍ قَالَ سَمِعْتُ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عُمَرَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - يَقُولُ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "أَجِيبُوا هَذِهِ الدَّعْوَةَ إِذَا دُعِيتُمْ لَهَا"

⁸¹ Halil İbrahim Acar, "İslâm Hukuku Açısından Nişanlanma", *Atatürk Üniversitesi İFD*, Erzurum, (2005/23), 86-87; Halil İbrahim Acar, "Nişan", *Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2007/33), 153.

⁸² Emine Gümüş Böke, "İslâm Hukuku Açısından Nişanlanma ve Hukukî Sonuçları", *Sosyal Bilimler Çalışmaları ve Bilimsel Etkileşim*, ed. Şahin Ay. (Ankara: İksad Yayınevi, 2024), 1/63.

⁸³ Çolak, *İslâm Aile Hukuku*, 40.

⁸⁴ Mehmet Akif Aydın, *İslâm-Osmanlı Aile Hukuku*, (İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 1985), 14-15.

İbn-i Ömer'den yapılan rivayete göre Rasullah (S.A.V.) buyurmuştur ki, "Sizden biriniz velimeye yani düğün yemeğine davet edilirse oraya gitsin".⁸⁵

Başka bir rivayette,

"إِذَا دُعِيَ أَحَدُكُمْ مِنْ أَخِيهِ فَلْيَذْهَبْ، سِوَاءَ كَانَ حِفْلَ زَفَافٍ أَوْ أَيْ دَعْوَةِ أُخْرَى".⁸⁶

"Sizden biriniz kardeşi tarafından davet edilirse hemen gitsin" denilerek bir müslümanın bir yere davet edilince gitmesini ve bunun illa bir düğün olması gerekmediğini vurgulamıştır. Hz. Peygamber (S.A.V.) velime diye adlandırılan düğün davet yemeklerine oruçlu olan birinin bile gitmesini istemiştir.⁸⁷ Bu yüzden sahabîlerin oruçlu oldukları halde velime davetine geldiklerine dair beyanlar bulunmaktadır. *Velimeye* davet yapılırken zengin-fakir ayırmaksızın bütün insanların velimeye çağırılması istenmektedir. İnsanların sosyal statülerine dair ayırım yapılmaması gerektiği vurgulanmıştır.⁸⁸ Hatta herkesin davet edilmemesine dair bir yasaklama da mevcuttur. Böylece o yöredeki insanların arasındaki birlik-beraberlik özellikle kardeşlik ve yardım duyguları pekişecektir. Daha sonraki İslâm hukuku literatüründe de davete icabetle ilgili yoğun bir şekilde fetvalar ve görüşler bulunmaktadır. Ancak günümüz medenî hukukunda davete icabet konusunda böyle bir bağlayıcılık ve hüküm bulunmamaktadır.

Hz. Muhammed (S.A.V.), yemek davetlerine zenginlerin davet edilip fakirlerin davet edilmemesini eleştirmektedir ve hata bu konuda yasaklama getirmiştir.⁸⁹ Hadislerdeki davete icabet emri de başka hükümleri de ortaya koymaktadır. Buna göre davete gitmeyen Allah ve peygamberine isyan etmiş gibi görülmektedir. Bu hadisleri dile getiren âlimler düğün yemeğine icabet etmenin gerekliliğine hükmetmişlerdir. Tahâvî'ye(ö.321/933) göre, velime davetine icabet etmek vâcib nispetindeyken Cessâs (ö.370/981) ise içinde şenlik veya eğlence olan düğün davetine icabetin sünnet olduğunu beyan etmiştir.⁹⁰ Kâsânî (ö.587/1191) ise sünnet görüşünü daha ileriye götürerek davete icabeti farz gibi nitelendirir. Aynî (ö.855/1451) de benzer görüşleri ileri sürer.⁹¹

⁸⁵ Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail el-Buhârî, *el-Câmi'u's-şâhih*, nşr. Muhammed Züheyr b. Nasr (Dâru Tavki'n-Necât, 1422/2001), "Nikâh", 71; Ahmed b. Hanbel, "el-Müsned", 8/355; Müslim, "Siyâm", 159; Dârimî, "Nikâh", 23.

⁸⁶ Ebû Abdullah Mâlik b. Enes, "el-Muvatta", thk. Muhammed Fuâd Abdulbâkî (Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, 1985), 2/546.

⁸⁷ Müslim, "Nikâh", 106; Tirmizî, "Savm", 64.

⁸⁸ Müslim, "Nikâh", 103.

⁸⁹ Buhârî, "Nikâh", 71. Müslim, "Nikâh", 96.

⁹⁰ Ebû Bekir Ahmed b. Ali Cessâs, *Muhtasaru İhtilâfî'l-'ulemâ*, thk. Abdullah Nezîr Ahmed (Beyrut: Dâru'l-Beşâiri'l-İslâmiyye, 1995), 2/292.

⁹¹ Ebû Muhammed (Ebû's-Senâ) Bedrüddîn Mahmûd b. Ahmed Aynî, *el-Binâye şerhu'l-Hidâye*, thk. Emin S. Şâban (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2000), 12/86.

Hanefî fıkıhçıların görüşü dikkate alınırse davete icabet sünnet-i müekkede gibi hükmedilebilir. Mâlikîlerden İbn Abdülber (ö. 463/1071) düğün yemeğine icabetin vâcip olduğu konusunda selef âlimleri arasında ihtilaf yoktur der.⁹² İbn Kudâme (ö.620/1223), İbn Abdülber (ö.463/1071)'in ibaresine bakarak vâcip hükmünün içinde haram bir eğlencenin olmadığı bir *düğün daveti* için geçerli olduğunu dile getirir.⁹³ Kelvezânî (ö. 510/1116) ise davet eden Müslüman ise onun davetine icabetin vâcip olduğunu söyler.⁹⁴

Mâverdî (ö. 450/1058), birtakım Şâfiî imamları düğün yemeğine gitmenin vâcip olduğunu söylerken bazıları ise müstehap olarak kabul etmiştir der.⁹⁵ Vâcip diyenler buna aynı zaman da farz-ı kifaye olarak görmüşlerdir.⁹⁶ İbn-i Teymiyye (ö. 622/1225), düğün davetine icabetin âlimlerin ittifakıyla vâcip olduğunu söyler.⁹⁷ İbn Hacer el-Askalânî (ö. 852/1449), Hanbelî, Şâfiî, gibi fakihlerin çoğunluğuna göre farz-ı ayn iken daha az sayıdaki Şâfiî ve Hanbelî fakihlere göre ise düğün davetine icabetin müstehap kabul edildiğini söyler.⁹⁸ Kahveci'ye göre de düğün davetine katılımın farz-ı kifaye olduğunu söyleyenler varken İslâm hukukunda vâcip diyenlerin de olduğu görülür.⁹⁹

Düğün davetine icabet hususunda Hanefî âlimler hariç İslâm fıkıhçıların ortak bir düşünce etrafında toplandıkları görülmektedir. Çok net bir şekilde Hanefiler hariç, Hanbelîler ve Şâfiîler yanında Zâhirîler ve Mâlikîler velimeye davet etmede vâcip görüşünü öne çıkarmışlardır. Ancak unutulmamalıdır ki, tüm İslâm hukuk ekollerinde vâcip kavramı kifayî ve aynî manada farklı olabilir yani vâcip kavramı her zaman aynı yükümlülükte ve kuvvette görüldüğü söylenemez. Hanefiler fıkıh usulünde vâcibi farz gibi görmemektedir.¹⁰⁰ Düğün davetine icabet konusundaki görüşler kuvvetli sünnet ve vâcip başlığı altında toplanır. Vâcip demek buradaki anlamı ile vecibe gibi bir durumdadır. Hz. Peygamberin sünnetinde davete icabet var olduğu için velimeye davet de sünnet demek daha uygun düşebilir. Buna göre ilgili hadiste davete icabet etmeyenleri Allah'a ve Rasûlü'ne karşı gelmiştir şeklinde nitelendiği beyanlar dikkate alındığı

⁹² Ebû Ömer Cemâluddîn Yûsuf b. Abdillâh İbn Abdülber, *el-İstizkâr* (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2002), 5/532.

⁹³ Ebü'l-Ferec Şemsüddîn Abdurrahmân b. Muhammed İbn Kudâme, *eş-Şerhu'l-kebîr 'alâ metni'l-Mukni'* (Beyrut: Dâru'l-Kitâbi'l-Arabî, 1983/7), 369.

⁹⁴ Ebü'l-Hattâb Mahfûz b. Ahmed Kelvezânî, *el-Hidâye 'alâ mezhebi'l-İmâm Ebî Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî*, thk. Abdüllatîf Hamîm-Mâhir Yâsîn el-Fahl, (Kuveyt: Müessesetü Garâs, 2004), 410.

⁹⁵ Ebü'l-Hasen Alî b. Muhammed b. Habîb Mâverdî, *el-Hâvi'l-kebîr*, thk. Ali Muhammed Mu'avvid-Âdil Ahmed Abdulmevcûd (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1994), 9/555.

⁹⁶ Mâverdî, *el-Hâvi'l-kebîr*, 9/557.

⁹⁷ Ebü'l-Abbâs Takıyyüddîn Ahmed b. Abdilhalîm İbn Teymiyye, *Mecmû'u'l-fetâvâ* (Medine: Mecma'u'l-Meliki Fehd, 2004), 32/206.

⁹⁸ Ebü'l-Fazl Şihâbüddîn Ahmed b. Alî İbn Hacer el-Askalânî, *Fethu'l-bârî bi-şerhi Sahihi'l-Buhârî*, thk. Abdülazîz b. Abdullah b. Bâz vd. (Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 1960), 9/242.

⁹⁹ Kahveci, *İslâm Aile Hukuku*, 108-109.

¹⁰⁰ İbrahim Kâfi Dönmez, "Vâcip" *Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2012, 42), 410.

takdirde herhangi bir mazereti olmayanların katılmasının gerekliliği yani müstehap (beğenilen durum) hatta vecibe gibi anlaşılmalıdır.¹⁰¹

Aşağıda Arapçası verilen hadiste müslümanın müslümana beş hususta hakkının olduğunu ve bunlardan birinin de davete icabet olduğu dile getiren Hz. Peygamber (S.A.V.) reşit olan ve hastalık gibi bir manisi olmayan bir müslümanın davete icabetle yükümlü kılmasıdır:¹⁰²

"خَمْسٌ تَجِبُ لِلْمُسْلِمِ عَلَى أَخِيهِ رَدُّ السَّلَامِ وَتَشْمِيطُ الْعَاطِسِ وَإِجَابَةُ الدَّعْوَةِ وَعِيَادَةُ الْمَرِيضِ وَاتِّبَاعُ الْجَنَائِزِ."

“Müslümanın Müslüman üzerindeki hakları beştir: Selâmı almak, aksıranı ‘yerhamukellah’ diyerek karşılamak, *davete icabet etmek*, hastayı ziyaret etmek ve cenazeye katılmak” demiştir. Bununla beraber oruçlu kimse düğünde yemek yemekle mesul değildir. Fakat yine de orucunu bozarak iftar etmesinde herhangi bir beis yoktur.¹⁰³ Çünkü isteyerek davete katılmamak davet edeni üzülebilir. Bu açıdan bakılınca İslâm hukukunda genel kanaatin davete gitmenin vâcip olduğu şeklindeki görüş makbuldür. Modern dönemde evlilik gibi hâdiseler hayatta sık tekrarlanan ve basit sıradan bir hâdise değildir. Bir müslümanın diğer müslümanın üzerindeki görevlerden biri olarak görülür. Ayrıca geçerli bir mazereti olanların da davete gitmediğinde günah işlediğini kabul etmek de doğru olmaz. Buradaki vâcip kavramını vecibe ya da sorumluluk anlamında görmek daha doğru olsa gerekir. Bu görüşlere ilaveten İslâm hukukunda düğün yemeğinin en fazla kaç gün olması gerektiği ile ilgili hükümler de ileri sürülmüştür. Mesela velime yani düğün yemeğinin birinci gün hak ya da görev olduğunu, ikinci gün iyilik olduğunu, üçüncü gün ise riya yani gösteriş olduğunu beyan eden bir hadis bulunmaktadır.¹⁰⁴ İşte bu aslında İslâm hukukunun işlevselliğini de gösterir. Modern hukukta bu kadar ayrıntı yer almaz.

İslâm hukukunda düğün süreci ile ilgili bu kadar ayrıntının olmasının birçok sebebi olabilir. Mesela, yaşanan coğrafya çöl gibi ortamlarda kabile olarak yaşayan insanların birbirine daha fazla kenetlenmesi ve örf âdetlerine bağlanması buna örnek olarak verilebilir. Yazılı bir hukukun olmadığı böyle bir toplumda örf ve âdetler, bireylerin davranışlarını düzenleyen temel normlar olarak kabul edilmiştir. Günümüz modern ya da medeni hukukta insanların düğünlerinin nasıl yapılacağının tüm ayrıntısına yer verilmemiştir. Ancak düğün merasimlerinde toplumun huzur ve

¹⁰¹ Kahveci, *İslâm Aile Hukuku*, 108.

¹⁰² Buhârî, “*Nikâh*”, 1240.

¹⁰³ Muhammed b. Ali Şevkânî, *Neylû'l-evtâr şerhu Münteka'l-ahbâr min ahâdisi seyyidi'l-ehyâr*, thk. İ. es-Sabâbî (Kahire: Dâru'l-Hadîs, 1993), 6/157.

¹⁰⁴ Ahmed b. Hanbel, “*el-Müsned*”, 33/435; Dârimî, “*Eti‘me*”, 30; İbn Mâce, “*Nikâh*”, 26; Ebû Dâvud, “*Eti‘me*”, 3.

asayişinin sağlanması amacıyla bu merasimlerine ilişkin bazı düzenleyici kısıtlamalar uygulanmaktadır. Araştırmanın ilerleyen sayfalarında bununla ilgili çeşitli bulgular ve hükümler yazılacaktır.

1.2.3. Aynı Anda İki Ayrı Düğüne İcabet

Aynı anda iki ayrı davetin olması durumunda nasıl bir tavır sergilenmesi gerektiği konusunda İslâm hukukunda birtakım değerlendirmeler yapılmıştır.

Hz. Peygamber (SAS), bu şekilde bir ihtilaf olduğunda tarihi bağ olarak veya komşuculuk ilişkisi yönünden en yakın olana öncelik tanınmasını uygun görmüştür:

“İki davetçi geldiğinde (evinin) kapısı sana daha yakın olanın davetine icabet et. Çünkü kapısı en yakın olan en yakın komşudur. Eğer (davet eden bu iki kişiden birisi diğerinden) daha önce davet etmişse, ilk davet edenin davetine icabet et.”¹⁰⁵

حَدَّثَنَا هَذَا بْنُ السَّرِيِّ عَنْ عَبْدِ السَّلَامِ بْنِ حَرْبٍ عَنْ أَبِي خَالِدٍ الدَّالَائِيَّ عَنْ أَبِي الْعَلَاءِ الْأَوْدِيِّ عَنْ حُمَيْدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْجُمَيْرِيِّ عَنْ رَجُلٍ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ "إِذَا اجْتَمَعَ الدَّاعِيَانِ فَأَجِبْ أَقْرَبَهُمَا بَابًا فَإِنْ أَقْرَبَهُمَا بَابًا أَقْرَبَهُمَا جَوَارًا وَإِنْ سَبَقَ أَحَدُهُمَا فَأَجِبْ الَّذِي سَبَقَ."

Bir başka rivayette Hz. Âişe, Resulullah’a davetçi olan iki ayrı komşusundan hangisine hediye vermesi gerektiğini sormuştur. Âişe (r.a.) anlatıyor: *Ey Allah’ın Resûlü! Benim iki komşum var; hangisine hediye vereyim?*” diye sordum. Resûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: “Kapısı sana daha yakın olana (hediye ver)” diyerek hediyenin eve en yakın olan kapıya sahip komşuya verilmesini söylemiştir.¹⁰⁶

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ أَبِي عَمْرَانَ الْجَوْنِيِّ، عَنْ طَلْحَةَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَجُلٍ مِنْ بَنِي تَيْمٍ بْنِ مُرَّةَ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ لِي جَارَيْنِ، فَأَلِي أَيْهَهُمَا أَهْدِي؟ قَالَ: "إِلَى أَقْرَبَهُمَا مِنْكَ بَابًا"

Bu ikinci hadisin senedindeki bir ravi hakkında zayıf olduğunu ifade eden bilgiler vardır.¹⁰⁷ Mesela, İbn Hacer bu hadisin zayıf olduğunu söyler.¹⁰⁸ İkinci rivayetin Buhârî tarafından şahit

¹⁰⁵ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 38/452; Ebû Dâvud, “*Et’ime*”, 9.

¹⁰⁶ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 43/151; Buhârî, “*Şufâ*”, s. 3; “*Hibe ve-Fadluhâ*”, 15; “*Edeb*”, 32.

¹⁰⁷ Muhammed b. Ali Şevkânî, *Neylül’-evtâr şerhu Münteke’l-ahbâr min ahâdîsi seyyidi’l-ehyâr*; thk. İ. es-Sabâbitî (Kahire: Dâru’l-Hadîs, 1993), 6/157.

¹⁰⁸ Abdullah Aydın, *Hadis Istılahları Sözlüğü* (İstanbul: İFAV Yayınları, 2011), 291.

olarak (yani doğrudan değil de dolaylı olarak) zikredildiğini belirterek ilk hadisin delil niteliğinde olduğunu ileri sürmüştür.¹⁰⁹ Buna göre ilk hadis dikkate alınır ise davette adrese en yakın olan değil zaman açısından ilk davet edene icabet gerekir. İslâm hukukuna göre ilk önce kim davet etti ise ona icabet etmek gerekir. Medeni hukukta ise bu türlü kaideler yer almaz.

1.2.4. Dinen Sakıncalı Olan Dügüne İcabet

Düğün yemeğine katılım, belirli şartlar altında dinen mahzurlu veya günah kabul edilebilecek durumlar arz edebilir. İslâm hukukuna göre içki içilen bir düğüne veya düğün ziyafetine katılmama konusunda hüküm bulunmaktadır. Allah’a ve Ahiret gününe inanan bir kimse hamr içilen sofrada bulunmasın (وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلَا يَفْعُدْ عَلَى مَائِدَةٍ يَشْرَبُ عَلَيْهَا الْخَمْرُ)¹¹⁰ hadisinden hareket eden İslâm âlimleri münker fiillerin olduğu, yani masiyet barındıran davetlere katılmayı hoş görmemiştir.¹¹¹ Bu hadisten başka içki içilen sofraya oturulmaması gerektiğine başka rivayetler de bulunmaktadır. Dolayısıyla söz konusu hadislerin tamamı yasaklayıcı nitelik arz etmektedir.¹¹²

Bütün bu yasaklayıcı hükümlere binaen İbn Hazm (ö.456/1064) gibi İbn Hacerül-Askalânî (ö.852/1449) gibi bazı hukukçular da içki içilen masaya oturulamayacağını söyler.¹¹³ Ancak mahzurlu olan düğün davetine katılmak ile düğün daveti olmayan sıradan bir içkili davete katılmak arasında fark da bulunur. Askalânî (ö.852/1449)’ye göre eğlence bulunan ortama katılmak caiz olmakla birlikte katılmamak daha faziletlidir. Söz konusu içki içilen bir ortama katılmak ancak ve ancak bu kötülüğü ortadan kaldırabilme imkânı varsa davete icabet etmelidir. Misafir, kötülüğü izale edecek kuvvetten mahrum ise bu durumda davete gitmemesi daha iyidir. Kişi eğer haram olan içeceklerin olduğu bir davete gittiğinde bu günahı engelleyecek bir güçte ise davete katılmalıdır.¹¹⁴ Düğün davetinde de benzer durum söz konusudur. Şarap içilen bir düğüne davet edilen şarap içilmesini engelliyorsa davete gitmelidir. Zira içki, şarap ve benzeri haram içeceklerin tüketilmesini engellemeyeceği bir ortama katılması ve hatta kendisi bu içecekleri tüketmese dâhi böyle bir ortamı fiilen onaylamış konuma düşmesi dinen yasaklanmıştır.

¹⁰⁹ el-Askalânî, *et-Telhisü'l-habîr fî tahrîci ehâdisi'r-Râfi'iyi'l-kebîr* 5/2396-2397.

¹¹⁰ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 23/1; Dârimî, “Eşribe”, 4.

¹¹¹ Cessâs, *Muhtasarü'l-İhtilâfi'l-ulemâ*, 2/293-294.

¹¹² Tirmizî, “Edeb”, 43/2801.

¹¹³ Ebû Muhammed Alî b. Ahmed İbn Hazm, *el-Muhallâ bi'l-âsâr*; thk. Abdulğaffâr Süleyman el-Bendârî. (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2003) 9/23.

¹¹⁴ el-Askalânî, *Fethu'l-bârî*, 9/250.

İçki içilen düğünle ilgili hükümlere ek olarak aşağıda müzikli eğlenceli düğünlerin hükmü hakkında da şu görüşler vardır:

Mesela, Kâsânî (ö. 587/1191) meseleye şarkı ve eğlence açısından bakmaktadır. İçkili düğündeki davet hükmünde olduğu gibi, mahzurlu olan müzikli eğlenceli düğünlere katılma hakkında davetlinin kötülüğü engelleyebilme gücüne sahip olup olmamasına göre iki ayrı hüküm kapsamında ele alınmıştır. Birincisi, davetli gittiği yerde bir günah bulunduğunu biliyorsa ve büyük bir ihtimalle de bunu değiştirebilecekse katılmalıdır.¹¹⁵ Zira günahı engellemeye çalışmak gibi¹¹⁶ davete katılmak da böyle bir görevin edası anlamına geleceğinden terk edilmemelidir. İkincisi ise bu tür davetlere asla katılmamalıdır.

Ayrıca kötülüğü değiştiremeyeceğini düşünen sıradan birisinin de katılmasında herhangi bir sıkıntı yoktur. Örneğin birisinin bir yakını vefat etse ve cenazede Allah’a isyan türünde davranışlar sergilense cenazeye katılanlar bu isyanvari davranışlara uymasa da cenazeye katılan için bir günah olmayacağı gibi düğünde günah olacak bazı şeyler gören de davete icabet etti diye mantiken günaha girmiş sayılmaz. Kâsânî (ö.587/1191)’ye göre davetli fakihin kendisine uyulan saygın bir âlim olması halinde orada bulunmaması daha iyidir.¹¹⁷ Davet edilen kişi, fakih olmayıp sıradan bir kişi ise davet ortamına geldiğinde ortamda dinen uygun olmayan şarkı eğlence ve kötülüğü çağıran durumların olduğunu görse bile oradaki yemekten yiyebileceğine dair cevaziyet verilmiştir.¹¹⁸ Âlimin yasaklı davetlerde oturmamasına dair şu istikra delilini sunarlar: Eğer âlim orada oturmaya devam ederse âlimden dolayı fasıkların günah işlemesine destek gibi algılanacaksa bu davete icabet etmemelidir. Çünkü dini değerlerin haysiyetini korumak daha elzemdir. Ancak, Kâsânî (ö.587/1191)’nin, münkeri değiştiremeyeceğini düşünen davetlinin de katılmasında herhangi bir sakınca yoktur¹¹⁹ dediği de görülmektedir. Ayrıca Cessâs (ö.370/981)’a göre de oyun ve eğlencenin olduğu bir velimeye katılmak caizdir.¹²⁰

Yukarıdaki paragraflardan anlaşılmaktadır ki, İslâm hukuku dinen mahzurlu görülen davetlere katılım ve bu süreçte sergilenecek davranış biçimlerini düzenlerken modern hukuk bu tür dini konulara müdahale etmemektedir. Modern hukuk ise bu kadar ayrıntılı hükümler ve

¹¹⁵ Alâüddîn Ebû Bekr b. Mes’ûd Kâsânî, *Bedâi’u’s-sanâi’ fî tertîbi’sşerâi’* (Beyrut: Dâru’l-Kütübî’l-İlmiyye, 1986), 5//128.

¹¹⁶ Müslim, “*Îmân*”, 78.

¹¹⁷ Kâsânî, *Bedâi’*, 5/128.

¹¹⁸ Kâsânî, *Bedâi’*, 5/128.

¹¹⁹ Kâsânî, *Bedâi’*, 5/128.

¹²⁰ Cessâs, *Muhtasarü İhtilâfi’l- ‘ulemâ*, 2/293.

kaideler içermez. Davete icabetin bireysel tercih olmasından dolayı modern hukuk bu konuya karışmaz.

1.2.5. İslâm Hukukuna Göre Düğün Merasimleri ile İlgili Diğer Hükümler

Nikâh sürecinde farz olmamakla beraber ancak yapılması örfe de hoş karşılanan bazı âdetler bulunur. Yukarıda da beyan edildiği üzere, hıtbe, tebrik, düğün yemeği ve eğlence olarak sıralanabilecek nikâh sürecindeki bu tür âdetler evlilik sürecinin sosyal olarak geçerlilik kazanmasında önemli görevi bulunmaktadır. Bu sayede nikâh akdinin ana şartlarından biri olan şahitlik kurumu bu süreçte daha etkin bir şekilde işlerlik kazanmaktadır. Nikâhın hıtbesi olarak kullanılan ve içinde Allah’a hamd, zikir, dua, senâyı kapsayan bir konuşmanın yerine getirilmesi evliliğin dinî boyutunu göstermesi bakımından önem taşır. Ayrıca kadının ve erkeğin evliliğini kutlamak için Hz. Peygamber:

حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ سُهَيْلِ بْنِ أَبِي صَالِحٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا رَفَأَ الْإِنْسَانَ إِذَا تَزَوَّجَ قَالَ « بَارَكَ اللَّهُ لَكَ وَبَارَكَ عَلَيْكَ وَجَمَعَ بَيْنَكُمَا فِي خَيْرٍ »

Yani “Allah size bereket versin ve ikinizi hayırda birleştirsın” diyerek dua da yapılabileceğini söylemiştir. Hıtbe ve tebrik İslâm hukukçularının çoğunluğuna göre mendup olarak kabul edilmiştir.¹²¹ Erkek tarafının misafirlere sunduğu düğün yemeği nikâhın ilanı anlamına da gelir. Ayrıca bu düğün yemeği Allah’a gösterilen şükürün karşılığıdır. Resulullah’ın sünnetinde önemli bir yere sahip olan düğün yemeği konusunda düğün sahibinin maddi durumları göz önüne alınmalıdır. Nitekim Hz. Peygamber (SAS) kendi nikâhlarında etli yemekler ikram ettiği gibi bazen de çok sade sayılabilecek yiyecekler ikram etmiştir. Düğün yemeği denilen velimenin hükmü klasik hukuk kitaplarında tartışmaya neden olmuştur. Kimi İslâm hukukçuları onu vâcib olarak görmüşken kimileri ise mubah olarak nitelemiştir. Ancak âlimlerin çoğunluğu düğün yemeğini müstehap olduğunu söylemişlerdir. Düğünlerde eğlenmek de belli kurallar çerçevesinde meşrû görülmüştür: Hz. Aişe’ye seslenerek¹²²,

يا عائشة، أليس هناك لهو؟ لأن الأنصار يحبون اللهو.

¹²¹ Tirmizî, “Nikâh”, 7.

¹²² Hâkim, “Müstedrek”, II, 200, nr. 2749; Beyhakî, “Sünen”, VII, 288.

“Ya Aişe burada eğlence yok mu? Ensar eğlenceyi sever” demesi bu görüşe dayanak kılınmıştır.

Def çalma ile ilgili olarak şu rivayet vardır:¹²³

" أعلنوا بالنكاح، واجعلوه في المساجد، اضربوا عليه بالدف -وفي رواية: بالدفوف

“İzdivacı ilan ediniz ve defler ile oynayınız” mealindeki bu hadis ile def veya benzeri birtakım müzik enstrümanlarının caiz olduğunu göstermektedir. Dini yönden sakıncalı sözler içeren şarkıların caiz görülmediği de hukuk literatüründe yer alan bilinen bir durumdur. Hz. Peygamber (SAS), “yarının ne olacağını söyleyen yanımızda bir resulümüz var”¹²⁴ diyerek şarkı söyleyenleri bundan derhal menetmiştir. Bu da göstermektedir ki, İslâm’ın yasakladığı hususlara dikkat ettikçe düğünlerde benzeri eğlenceli davetlerde şarkı veya benzeri müzikal sözler caiz olarak kabul edilmektedir denilebilir.

Nevevî (ö. 676/1277) ve İbn Kudâme (ö. 620/1223) de benzer değerlendirmeler yapmıştır.¹²⁵ Onlara göre kötülüğü değiştirebilme gücü olan birisi böyle bir ortama katılabilir. Çünkü böylece kötülüğü nehyetme ve davete icabet sorumluluğunu birlikte yerine getirmiş olur.¹²⁶ İbn Kayyim el-Cevziyye (ö. 751/1350), Ahmed b. Hanbel (ö.241/855)’in görüşü olan cenazedeki günaha rağmen taziyye gitmenin lüzumuna karşılık düğün yemeğindeki haramdan ötürü düğün yemeği davetine gitmenin caiz olmadığını da İbn Teymiyye (ö.622/1225)’den aktarır. Buna göre İbn Teymiyye (ö.622/1225), içinde haram olan bir düğün yemeğine katılımın caiz olmadığını açıkça ifade etmektedir.¹²⁷ İbn-i Teymiyye (ö.622/1225) gibi düşünen İslâm âlimleri de vardır. Mesela, Emîr es-San‘ânî (ö.1182/1768)’ye göre de içinde haram barındıran bir düğün davetine icabetin münkerden dolayı icabet edilmemesi gerekir.¹²⁸ Dine uygun olmayan bir düğün davetine icabet konusu tartışmalı olsa da düğüne davet edilen kişi davete icabet konusunda serbest kaldığı ve kendi inisiyatifine bağlı olduğunu anlamaktayız. İsterse münkeri değiştirmek veya engellemek gibi amaçla katılabilir isterse davete icabet etmemeyi de tercih edebilir. Özellikle de tüm

¹²³ Tirmizî, “*Nikâh*”, 6.

¹²⁴ Buhârî, “*Megâzî*”, 9; Buhârî, “*nikâh*”, 49.

¹²⁵ Nevevî, *el-Mecmû‘*, 16/402.

¹²⁶ Muvaffâkuddîn Abdullah b. Ahmed. İbn Kudâme, *el-Muğnî*, thk. Abdullâh b. Abdulmuhsin Türkî-Adulfettâh Muhammed el-Hulû. (Riyad: ‘Âlemu’l-Kütüb, ts), 10/198.

¹²⁷ Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Ebî Bekr İbn Kayyim el-Cevziyye, *İ‘lâmu’l-muvakkî‘în ‘an Rabbi’l-‘âlemîn* (Beyrut: Dâru’l-Kütübî’l-İlmiyye, 1996), 4/160.

¹²⁸ Ebû İbrâhim Muhammed Emîr es-Sanânî, *Sübülü’s-selâm şerhu Bülûğu’l-merâm*, thk. N. el-Elbânî (Riyad: Mektebetü’l-Me‘ârif, 2006), 3/425.

kötülüklerin anası¹²⁹ kabul edilen içkilerin içildiği düğün davetlerinden uzak durmak için böyle davetlere gitmemeyi tercih etmesi tamamen bireyin kendi isteğine bağlıdır diyebiliriz.

1.2.5.1. Düğün Eğlencesinin ve Çalgılı Düğünün Meşruluğunun Değerlendirilmesi

Düğün yapmanın mubah olduğu hususunda İslâm hukukunda herhangi bir tereddüt bulunmamaktadır. Asıl mevzu düğün tertip ederken düğün eğlencesinde müzik ve şarkının hükmü konusundadır. Nikâhı ilan ederek defler çalmaya izin veren rivayetler göstermektedir ki, “günaha dalmadan” caiz veya helal olan bir evlilik merasiminde def çalarak evliliği duyurmak¹³⁰ hükmüyle İslâm âlimleri düğünde def çalarak şarkı söylemenin mubah olduğunu söylemişlerdir. İbn-i Battâl düğün davetinde def çalarak eğlenmenin âlimlerin çoğunluğuna göre caiz olduğunu söylemiştir.¹³¹ Remlî (ö. 1004/1596) de Hz. Peygamberin nikâhı ilan etme hadisini herkesçe hoşagiden bir uygulamanın teşvik edilmesi olarak ifade etmiştir.¹³² Günümüzde üflemlî, vurmali ve telli olmak üzere birçok müzik aleti bulunduğu görülse de düğün ve benzeri eğlencelerde klasik İslâm hukukunda müziğin genellikle defle çalınması kabul görmüştür. Bununla birlikte, düğün merasimleri dışında yani gündelik hayatta müzik veya şarkı dinlemenin hükmü konusunda İslâm hukukçuları arasında ihtilaf bulunduğu görülmektedir. İslâm hukuk terminolojisinde şarkı söyleme ve dinleme hakkında İslâm hukukçuları arasında mekruh, haram ve mubah şeklinde değişik görüşler olduğu görülmektedir. Irak okulunun müziğe cevaz vermediği ama Hicaz okulunun ise müziğe veya şarkıya caiz dediği şeklinde kimi fetvalar bulunmaktadır.¹³³ Genel olarak klasik İslâm hukukçularının çoğunluğunun düğün dışında söylenen şarkıların uygun olmadığı düşüncesinde ittifak etmişlerdir.¹³⁴

Düğün merasimlerinde farklı çalgı aletlerinin kullanılabilirliği meselesi, fikhî açıdan yoruma açık bir konudur. Nitekim bu durum şarkı ve müzik icra ederken def dışındaki enstrümanların kullanımına ilişkin tartışmalarla benzerlik göstermektedir.¹³⁵ Çünkü şarkı ve müzik hukuken yakınlık arz eder. Ancak bu hususun kapsamı ve derinliği bu araştırmayı aşmaktadır. Bunun için kısa ve öz olarak asıl konumuz olan düğün eğlencesi hakkında şunlar denilebilir:

¹²⁹ Ebû Abdurrahman Ahmed b. Şu‘ayb en- Nesâî, *Sünenü’n-Nesâî*. (Haleb: Mektebetü’l-Matbûâtü’l-İslâmiyye, 1994), *Eşribe*, 44.

¹³⁰ Tirmizî, “*Nikâh*” 6.

¹³¹ Ebu’l-Hasan Ali b. Halef İbn Battâl, *Şerhu Sahihi’l-Buhârî* (Riyad: Mektebetü’r-Rüşd, 2003), 7/279.

¹³² Muhammed b. Ahmed Şemseddin Remlî, *Nihâyetü’l-muhtâc ilâ şerhi’l-Minhâc* (Beyrut: Dâru’l-Kütübi’l-İlmiyye, 1993) 8/297. Pehlül Düzenli “Klasik İslâm Kaynaklarında Müzik Tartışmaları”, *Marife: Bilimsel Birikim* 1/2 (2001), 36-38.

¹³³ Ebû Ömer İbn Abdusurabbih, *el-‘İksdü’l-ferid* (Beyrut: Dâru’l-Kütübi’l-İlmiyye, 1983), 7/7. Mâverdî, “*el-Hâvî*”, 17/188.

¹³⁴ Zeydan, *el-Musfâssal*, 4/69-70.

¹³⁵ Düzenli, “*Klasik İslâm Kaynaklarında Müzik Tartışmaları*” 36-38.

Günah manaları içinde barındırmamış şarkı sözlerini icra etmek ve bunları dinlemek düğün davetinde caiz olduğuna dair bazı rivayetler vardır.¹³⁶ Çünkü -aşağıda belirtileceği üzere- Hz. Peygamber Bedir Savaşı'nda şehit olan yakınları için birtakım müzikal sözler söyleyen kızlara engel olmamıştır.¹³⁷

Düğün törenleri bireylerin hayatında sevinç, mutluluk ve toplumsal paylaşımın en bariz biçimde tezahür ettiği sosyal olaylar arasında yer almaktadır. Bunun için düğünler insan hayatında önemli bir yere sahiptir. Hz. Peygamber, düğünlerde eğlenenin olmasına müsaade etmiştir. Mesela, ensardan biriyle evlenen bir kadının düğünü hakkında “*Ey Aişe, eğlence yok mu? Zira ensar eğlenceyi sever*” demiş öte yandan diğer bir rivayette ise def çalmanın haram olmadığı düğün sırasında caiz olduğu Hz. Aişe'den aktarılmıştır: “İzdivacı ilan ediniz ve defler ile oynayınız”¹³⁸ diyen Hz. Peygamber oradaki düğünde gelinin kocasına gönderildiğini öğrendikten sonra hep birlikte düğünde şarkı söyleyenin de olup olmadığını sormuştu. Hz. Aişe'den olumsuz cevap alınca “*إِنَّ الْأَنْصَارَ قَوْمٌ فِيهِمْ غَزَلٌ، فَلَوْ بَعَثْتُمْ مَعَهَا مَنْ يَقُولُ أَتَيْنَاكُمْ أَتَيْنَاكُمْ فَحَيَّانَا وَحَيَّاكُمْ*.” “Ensâr, şarkı-gazel âdeti bulunan bir kavimdir. Onlara 'Size geldik, size geldik. Bize size Allah uzun ömürler versin' diyecek (ezgi okuyacak) kimseleri göndereydiniz!” diyerek şarkı söyleyen birini düğünde görevlendirseydiniz demek istemiştir.¹³⁹

Düğünlerde şarkı söyleme İslâm hukukunda mübah ve hatta müstehap sayılan davranışlardandır. Bunun belli kurallarının olduğu rivayetlerden anlaşılmaktadır. Şarkı sözlerinin arkasında günah ve haddi aşan ifadeler yer almadığı sürece müziklerin düğünde mübah ve caiz olduğu anlaşılmaktadır. Hz. Peygamber, Bedir'de şehit düşen akrabaları için belirli hüznü şarkılar ve maniler söyleyen kızlara herhangi bir müdahalede bulunmamıştır:

“*دَخَلَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَبِيحَةَ غَرْسِي، وَعِنْدِي جَارِيَتَانِ تُغَنِّيَانِ وَتَتَذَبُرَانِ أَبَائِي الَّذِينَ قُتِلُوا يَوْمَ بَدْرٍ، وَتَقُولَانِ فِيمَا تَقُولَانِ أَوْفِينَا نَبِيٌّ يَعْلَمُ مَا فِي غَدٍ فَقَالَ: أَمَّا هَذَا فَلَا تَقُولُوهُ، مَا يَعْلَمُ مَا فِي غَدٍ إِلَّا اللَّهُ.*”

“Allah Resulü (s.a.v.), düğünümün sabahı yanıma geldi. Bedir günü öldürülen babalarım için şarkı söyleyip ağıt yakan iki cariyem vardı. Onlar, başka şeylerin yanı sıra, ‘*Aramızda yarın ne olacağını bilen bir peygamber var*’ diyorlardı. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: ‘Bunu söyleme. Yarın ne olacağını Allah’tan başkası bilemez.’ Bu hadise göre ne zaman ki kızlar

¹³⁶ Daha detaylı bilgis için bk. Âdil Yavuz, “Müzik ile İlgili Hadislerin Sıhhat ve Delalet Açısından Değerlendirilmesi”, İSAV’ın 50. Yılına Armağan (İstanbul: Seçil Ofset, 2000), 200.

¹³⁷ Yavuz, “Müzik ile İlgili Hadislerin Sıhhat ve Delâlet Açısından Değerlendirilmesi”, 247.

¹³⁸ Tirmizî, “*Nikâh*”, 6.

¹³⁹ İbn Mâce, “*Nikâh*”, 21.

“... ‘aramızda yarın ne olacağını bilen bir peygamber var’¹⁴⁰ dediklerinde Hz. Peygamber (S.A.V.) onları bu sözü söylemekten hemen menetmiş ve İslâm’a aykırı olan kısma müdahale ederek bunu yasaklamıştır. Ancak şarkı söyleyen kızların önceki sözlerine karışmamıştır. Şimdi bu rivayetlere bakarak denilebilir ki, düğün merasimlerinde söylenen melodili sözler (şarkılar) dinî yasaklamalarla çelişmediği ve haram unsurlar içermediği sürece söylenebilir. Bu çerçevede yapılan eğlencelerde düzenlenmesinde de dinen bir sakınca bulunmamaktadır.¹⁴¹

Nikâh akdinde meşrû ve mübah hatta müstehap gibi görülen düğün eğlencesinin aslında sevinç, neşe, mutluluk ve şükrün yansıması olduğu için caiz diyebiliriz. Sadece evlilik için yapılan düğün merasimlerinde değil aynı zaman da sünnet düğünü gibi daha farklı eğlenceli merasimlerde de müziğin kullanımı İslâm hukukuna göre mübah olduğu anlaşılmaktadır. Ancak aşırıya kaçmamak ve İslâm’ın yasakladığı haramlara dalmamak şartıyla bu eğlenceler düzenlenebilir. İslâm hukukunda bazı dönemlerde müzikal eğlencelere yönelik eleştiriler, karşı çıkışlar görülse de düğün merasimlerinde meşrû kabul edilen düğün türlerinin toplumda sosyal dayanışmayı ve evliliğin ilanını sağlamada önemli bir işlev üstlendiği anlaşılmaktadır.¹⁴² Araştırmamız açısından da düğün eğlencesi ile ilgili kurallar Anadolu kültürünün örf ve adetlerinde önemli bir yer edindiği görülmektedir. Her ne kadar modern, medeni hukukta örfe dayalı olarak bu kadar ayrıntılı hükümlere yer verilmemiş olsa da İslâm hukukuna uygun biçimde icra edilen düğün merasimleri günümüzde de varlığını sürdürmektedir. Din İşleri Yüksek Kurulunun 12.07.2017 tarihinde “Düğünde eğlenmenin hükmü nedir?” sorusuna verdiği fetvasına göre de bu durum ayrıntılı bir şekilde izah edilmiştir.¹⁴³ İlgili fetvasının özeti, insanlar düğünlerde veya merasimlerde bireylerin haram sözler söylemeden ve haram ameller işlemekten çalgı ile türkü söyleyip oynayabilir ve eğlenebilir şeklindedir. Ama müzikal eğlencede dinen haram olan şeyleri dile getirmek, haramları güzelleştirmek, cinsel duyguları harekete geçirmek ve mahremiyete dikkat etmemek gibi davranışlar uygun değildir.

1.2.5.2. İslâm Hukukuna Göre Düğünden Önce Verilen Hediye ve Çeyizin Hükmü

Düğünden önce çeyiz ve çeşitli hediyeler sunulur. Bu konunun İslâm hukukundaki karşılığının ne olduğunu açıklamak gerekmektedir. Çeyiz kelimesi c-h-z köklü cihaz ya da cehaz kelimesinden Türkçeye geçmiştir. Yolcunun veya sefere çıkacak askerlerin ihtiyacı olan eşya,

¹⁴⁰ İbn Mâce, “Nikâh”, 21; Buhârî, “Megâzi”, 9; “Nikâh”, 49; Tirmizî, “Nikâh”, 6; Ebû Dâvud, “Edeb” 58.

¹⁴¹ Düzenli “Klasik İslâm Kaynaklarında Müzik Tartışmaları” 36-38.

¹⁴² Düzenli “Klasik İslâm Kaynaklarında Müzik Tartışmaları” 36-58.

¹⁴³ DİB, Din İşleri Yüksek Kurulu, “Düğünde eğlenmenin hükmü nedir?” (Erişim 19.10.2025).

yiyecek, silah ve benzeri şeyler anlamına ek olarak “*tef’il*” veznine gelerek “*teçhiz*” olarak kılınıldığında ölünün defnedilmeden önceki yapılan hazırlıkları anlamına da gelir.¹⁴⁴ Kur’an’da da Hz. Yusuf’un kardeşlerinin yüklerini hazırladığı (cehheze) ve doldurduğunu beyan ederken geçmektedir.¹⁴⁵ TDK’ya göre “gelin olacak kız için hazırlanan her türlü eşya; dürü, çeyiz çemen, cihaz” demektir.¹⁴⁶

Çeyiz ve hediyeler konusunda mezheplerin görüşlerine gelince Hanefilerde nikâhtan sonra oturulacak evin hazırlanması ancak kocanın görevidir.¹⁴⁷ Çeyiz hazırlama konusunda kız tarafı lehine olarak Hukuk-ı Aile Kararnamesi’nde “çeyiz yapmaya zorlanamaz” şeklinde hüküm kurulmuştur.¹⁴⁸ Çünkü kadına sağlanacak nafaka kocasına ait olduğu gibi beraber yaşayacakları meskenin temin edilmesi de kocasına aittir. Hanbeliler ve Şafiiler de bu konuda Hanefilerle aynı görüştedirler. Mâlikiler ise, diğer mezheplerden farklı olarak, kadına verilen mehir karşılığında kocasının sosyal statüsüne göre çeyiz hazırlaması gerektiğini söylemektedirler.¹⁴⁹

Aslında kız tarafının evlenmeden önce erkek için çeyiz hazırlaması konusunda İslâm hukukunda bazı ihtilaflar olsa da genel kabule göre çeyiz ve hediyeler ile oturulacak evin teçhiz edilmesi erkeğin sorumluluğundadır.¹⁵⁰ Kız tarafının çeyiz hazırlaması daha çok o toplumun örfüne dayanır. Birçok müslüman toplumlarda kadının kendisi ya da onun ailesi evleneceği o yuva için birtakım eşya yani çeyiz hazırlar. Evlilik gerçekleşince bu eşyalar kocasının evine gider. Ancak evlilik bozulunca bu eşyaların hak sahipliği örf gereği kadına geri verilir. Ancak eşyalarda kocanın da hakkı varsa koca bunu ispat ederse ona ait olanlar verilir. Bu açıdan bakıldığında İslâm’da mal ayrılığı rejimi vardır. Her ikisi de iddiasını ispat ederse hüküm karışt delili çürütenin lehine verilir. Kesin delil getirene verilir. Örneğin kocanın iç ve dış giyisileri ve mesleğine ait iş araçları ve silahlar gibi eşyalar zahir durum deliline göre bakıldığında kocanın olur. Ancak kadın bunların kendisine ait olduğuna delil gösterirse kadının lehine hüküm verilir. Bu açıdan bakıldığında İslâm hukukunda kadının mal ayrılığı rejiminde daha iyi konumda olduğu anlaşılır. Her iki taraf da iddialarını ispatlayamadığında örfе göre hüküm verilir. Kocaya uygun olan

¹⁴⁴ İbn Manzûr, “*Cehz*”, Lisânu’l-‘Arab, 7/189-190; Muḥammed el-Murtaḏâ b. Muḥammed el-Ḥüseynî ez-Zebîdî, “*Cehz*”, *Tâcü’l-‘arûs min cevâhiri’l-kâmûs*, Tahkik: Abdüssettâr Ahmed Ferrâc (Kuveyt: et-Türâsü’l-Arabiyyi, 1975), 15/89-91.

¹⁴⁵ Yûsuf, 12/59,70.

¹⁴⁶ TDK, “Çeyiz”, (Erişim 08.10.2025).

¹⁴⁷ Muḥammed Zeyd İbyânî, *Muḥtasaru şerhi’l-aḥvâli’ş-şahsiyye*, (Mısır: Matbaatü’l-Vâiz, ts.), 1/123.

¹⁴⁸ Orhan Çeker, Osmanlı Hukuk-u Ali Kararnamesi, (Konya: Mehîr Vakfı Yayınları, 2017), 41. (Erişim 06.10. 2025).

¹⁴⁹ Üzeyir Köse, “İslâm Aile Hukuku Açısından Çeyiz”. *Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 14 (2019), 14.

¹⁵⁰ H. Ahmet Maden, “Çeyiz Geleneği”, *Türk Aile Ansiklopedisi* (Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, 1991), 1/216.

eşyalar kocaya kadın elbiseleri veya süs eşyaları kadının kabul edilebilir. Yemin teklif edilen taraf yemin etmek istemezse karşı tarafın lehine hüküm verilir.¹⁵¹

Hasan-ı Basri (ö. 110/728), karı-kocanın boşanması sırasında ortaya çıkan ev eşyası davasında hüküm verilirken karı-kocanın oturduğu evin mülkiyetine sahip olan taraf evdeki diğer eşyalar üzerinde daha fazla hak sahibi olacağını söyler. Mesela oturulan ev kadına ait ise ve kadın nikâhlanınca o evi kendisi almışsa kocanın giydiği elbiseler dışında bütün mallar kadına aittir. Evi erkek almışsa boşanma durumunda kadının kendi giyisileri haricinde bütün mallar erkeğe aittir.¹⁵² Çünkü ev sahibi demek evin içindekilerin de zilyetliğine sahip olmak demektir.¹⁵³

Erkek, karısını “bâin (kesin ayırıcı)” veya üç talakla boşadıktan sonra eşler arasında çeyiz ya da ev eşyaları noktasında çıkan çekişmede hüküm verilirken erkeğin sözüne bakılır. Zira kadın boşanmayla bir yabancı kadın sayılır. Fakat kadın mevcut mesken eşyalarında kendisinin ziyetlik hakkının olduğunu ispatlarsa mahkemede kadının bu delili dikkate alınmak zorundadır.¹⁵⁴

Köse’ye göre, çeyiz mallarının hepsi kadındır.¹⁵⁵ Ayrıca çeyizin kadının kendi kazancı yoluyla hazırlanması, eşinin kadına vereceği mehir ile teçhiz edilmesi veya ailesinin kızına hibe etmiş olması ile herhangi bir değişikliğe uğramaz. Ancak baba ya da koca kadın için hazırlamış olduğu çeyiz konusunda örf dikkate alınır. Örfün değişmesiyle birlikte kıza verilen çeyiz eşyalarının hibe mahiyetinden çıkıp ödünç (ariyet) veya borç olarak verilmesi söz konusu olursa; ya da çeyizi veren baba veya kocanın, bu malların ödünç olarak verildiğini ispat etmesi halinde hükmün sonucu da buna göre farklılık gösterecektir. İslâm hukukuna göre evlenen bireyler arasında mal ayrılığı rejimi vardır. Bunun sonucu olarak da kadının eşi vefat ettiğinde ya da eşinden boşandığında kadının sahip olduğu mallar kadına kalır.¹⁵⁶ Kadına ait mallar boşanınca sırasında kendisinde değilse kanunen onları aldırma hakkına bile sahiptir. Öyle ki, boşanma sırasında çeyizin veya evdeki eşyaların eşlerden hangisine ait olduğu sorun haline gelmektedir. Bu sorunun nasıl çözüleceği konusunda mezhepler farklı görüşlerde bulunmuşlardır. Bu mezhep farkının olmasının nedeni örfün zamana ve bölgelere göre çeşitlilik göstermesidir. Mesela, gelin olacak kız ile onun babası arasındaki çeyiz mallarının sahipliğinin ihtilafında fakihlerin bazıları yaşanan o yörenin örfünü dikkate almışlardır. Buna göre o yöredeki örfte babanın sahipliği varsa

¹⁵¹ Mervân Qadûmî, “Cehâzü’l-mer’eti fi dav’i’ş-şer’iati ve kânûni’l-aḥvali’ş-şahsiyye”, *Mecelletü Câmî’ati’n-Necâh li’l-Ebhâs (Ulûmu’l-İnsâniyye)*, 19/1, (2005), 145-146.

¹⁵² Seraḥsî, “*el-Mebsût*”, 5/214.

¹⁵³ Zilyed, sahibi kendisi olsun veya olmasın, bir malı kullanmakta olan ve bir süredir elinde bulunduran kişidir.

¹⁵⁴ Zeydân, *el-Mufṣṣal fi ahkâmî’l-mer’eti vel-beytil-Müslim*, 149.

¹⁵⁵ Köse, “İslâm Aile Hukuku Açısından Çeyiz”, 98.

¹⁵⁶ Köse, “İslâm Aile Hukuku Açısından Çeyiz”. 99.

babaya hak vermişlerdir. Eğer o yöredeki örfte evlenecek kızın yararına göre uygulama varsa kızın yararına göre hüküm verilmiştir.¹⁵⁷

Günümüzde düğün esnasında geline takılan ziynetler veya değerli eşyalar hibe niteliğinde bir temlik işlemi olarak değerlendirilmekte ve gelinin mülkiyetine geçmiş sayılmaktadır. Bireyler arasındaki ziynet eşyaları ve çeyiz çekişmesi problemlerinde de bu mantık ile çözüm yoluna gidilmelidir. Günümüzde kadının iş hayatında daha aktif rol üstlenmesi eşler arasında mal paylaşımı konusundaki uyuşmazlıkları daha karmaşık ve çoğu zaman kadın aleyhine sonuçlanan bir sürece dönüştürmüştür.¹⁵⁸ Modern dönemde kadın iş hayatına atılmasa da erkek ile bir mal ortaklığına gitmektedir. Evlilik birlikteliği sırasında elde edilen mallar artık kadın ile erkeğin ortak malı sayılmıştır. Boşanma anında da elde edilen mallar ortak olarak paylaşılmaktadır. Oysa eski örf ve İslâm hukuku geleneğinde kadının çeyizi ile kendisine hibe edilen ziynet eşyaları kadının mülkiyetine geçmiş sayıldığından bunların geri istenmesi mümkün görünmemekteydi. Burada İslâm hukukundaki “*mal ayrılığı rejimi*”¹⁵⁹ ilkesi, dikkat edilmesi gereken husustur. Günümüz modern hukukunda artık daha büyük problemlerin çıkmaması için çeşitli yöntemler geliştirilmiştir: Örneğin evlilik önesinde mal rejimine ilişkin bir sözleşme yapılması, ortak mallar üzerinde tarafların hak ve sorumluluklarını belirleyen bir antlaşma düzenlenmesi, çeyiz olarak getirilen kıymetli eşyaların kayıt altına alınması ya da küçük bir demirbaş listesi tutumak vb. gibi yöntemlerdir.¹⁶⁰

1.3. İSLÂM HUKUKUNDA TAKILARIN HÜKMÜ

Toplumda evlenen çiftleri tebrik etmek ve onlara destek olmak bir gelenek haline gelmiştir. Bu kapsamda genellikle ziynet eşyası takmak veya maddi değer taşıyan hediyeler sunmak suretiyle çiftlere katkıda bulunulur. Bu eskiden beri gelen gelenek, bireyler arasındaki sosyal ilişkileri güçlendireceği açıktır.¹⁶¹ Düğün törenleri, kültürden kültüre farklılık gösterse de neredeyse tüm toplumlarda evlenen çifte takı takma veya hediye sunma geleneğinin bir biçimde varlığını sürdürdüğü görülmektedir. Burada ziynet ve takıdan maksat her türlü değerli eşyalar veya para altın gibi yükte hafif pahada ağır şeylerdir. Söz konusu ziynetler düğün sırasında gelin ve damada düğün esnasında takı takılması ya da belirli bir miktar para verilmesi suretiyle gerçekleştirilen bir

¹⁵⁷ Mahsum Aslan, “İslâm Hukukunda Nukû't'un (Düğünlerde Takılan Takılar) Niteliği: Hibe mi, Borç mu?” *Kastamonu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 7/1 (2023), 184-205.

¹⁵⁸ Aslan, “İslâm Hukukunda Nukû't'un (Düğünlerde Takılan Takılar) Niteliği: Hibe mi, Borç mu?”, 186.

¹⁵⁹ Köse, “İslâm Aile Hukuku Açısından Çeyiz”, 105.

¹⁶⁰ Köse, “İslâm Aile Hukuku Açısından Çeyiz”, 98-111.

¹⁶¹ Aslan, “İslâm Hukukunda Nukû't'un (Düğünlerde Takılan Takılar) Niteliği: Hibe mi, Borç mu?”, 186.

destek biçimidir. Bu uygulama, iş birliği ve yardımlaşma amacıyla toplumda bir gelenek haline gelmiştir. Fakat Türkiye’de bazı bölgelerde bu gelenek bir görev ve zorunluluk durumuna gelmiştir.¹⁶² Hatta bu geleneklere karşı çıkan veya uymayanlar kendi yakınları tarafından dedikodu, husumet, yabancılaştırma, sitem, gıybet, suçlama ve belki de arasına tartışma veya kavga ile karşılaşır.¹⁶³ Bu nedenle başlangıçta yararlı olan bu gelenek çekişme durumunda toplumsal bir sorun haline gelebilir. Dolayısıyla böyle gelenekler tarafların menfaatine uygun ve bireylerin mutlu olacakları bir şekilde düzenlenmeli ve kontrol edilmelidir. Mesela, düğün ve benzeri sosyal etkinliklerde hediye mahiyetinde verilen para, ziynet veya takıların bir borç ilişkisi içerisinde değerlendirilmemesi gerekir. Bununla birlikte bu tür uygulamalarda aşırıya gidilmemesi ve davetlileri maddi veya manevi olarak zor durumda bırakacak davranışlardan kaçınılması gerekir.

İslâm hukukçuları bireylere ve topluma etki etmesi amacıyla düğünlerdeki takılara çözüm sunacak bazı değerlendirmeler yapmışlardır. Günümüz toplumunda bireyler arasında çeşitli ihtilaflara sebebiyet verebilen nukût ile ilgili meseleler hakkında fetvalar verilmiştir.¹⁶⁴ Her ne kadar bu konu klasik fıkıh literatüründe dağınık bir biçimde ve sınırlı ölçüde ele alınmış olsa da modern dönemde önemini koruyan ve uygulama alanı giderek genişleyen meselelerden biri olma özelliğini sürdürmektedir. Modern dönemde İslâm hukukunda düğün merasimlerinde takılan altın, ziynet eşyası ve nakdi değer taşıyan hediyeler genel olarak nukût kavramı altında değerlendirilmiştir. Türkiye’de bu zamana kadar bu konuyla ilgili özel bir çalışma ya da teze rastlanmamıştır.

İslâm hukukunda son dönemlerde nukût başlığı altında verilen bu tür hükümler genellikle eski klasik dönemlerde ayrıntılı bir şekilde açıklanmamıştır. Arapça olarak bu konuyla ilgili olarak iki çalışma ele alınmıştır.¹⁶⁵ Bununla beraber bu çalışmalar “düğünlerdeki yardımlaşma anlamına gelen” nukûtun hibe mi borç mu sayılacağı konusunda kısmi açıklamalar vermektedir. Çünkü bu mesele klasik dönem fıkıh literatüründe açık bir şekilde ele alınmamış, daha çok modern dönemlerde toplumsal değişmelerle birlikte ortaya çıkan bir konudur. Klasik dönemlerde bu konu örf'e dayalı olarak görülmekteydi. Günümüzde değişen toplumsal yapı ve ekonomik ilişkilerle birlikte nukût ve benzeri değerli hediyelerle ilgili meseleler, insanlar arasında mülkiyet ve tasarruf hakkı konusunda ihtilaflara yol açabilmektedir. Burada İslâmî kaynaklar çerçevesince konu izah edilmeye çalışılacaktır. Böylece, düğünde takılan ‘nukûtun’ hukuksal uygulamalardaki

¹⁶² Aslan, “İslâm Hukukunda Nukût'un (Düğünlerde Takılan Takılar) Niteliği: Hibe mi, Borç mu?”, 187.

¹⁶³ Haber 3, “Takı Kavgası Düğünü İptal Ettirdi”, (Erişim 07.10.2025).

¹⁶⁴ Aslan, “İslâm Hukukunda Nukût'un (Düğünlerde Takılan Takılar) Niteliği: Hibe mi, Borç mu?”, 186.

¹⁶⁵ Bu iki eser şudur: Ali Muhammed Ebu'l-İz, “Nukûtu'l-efrâh”, Mecelletu'l-İktisâdî'l-İslâmî el-Alemlîyye” ve Abdullah Muhammed Rebâbia, “en-Nukût: Dirâse fikihiyye ictimâiyye”.

konumunun hibe mi yoksa borç mu olduğunun daha açık ve anlaşılır biçimde ortaya konulması amaçlanmıştır.

İlk olarak, önceki literatür çerçevesindeki yaklaşımları daha kapsamlı biçimde değerlendirebilmek amacıyla, takı veya ziynet eşyası bağlamında nukûl konusu ele alınacaktır. Bu çalışmada nukûl genel anlamda “yardımlaşma” veya “nakdi katkı” şeklindeki geniş çerçevesiyle değil, özellikle düğünlerde takılan ziynet ve takıların hukuki niteliği ile sınırlandırılarak incelenecektir. Bu doğrultuda, söz konusu ziynetlerin borç (karz) mu yoksa bağış (hibe) mi sayılması gerektiği hususu klasik İslâm hukuk ekollerinin görüşleri ışığında analiz edilecektir. Ayrıca ziynet eşyasının düğün sürecinde ve evliliğin sona ermesi hâlinde kime ait sayılacağı meselesi de tartışmaya dâhil edilecektir. Her ne kadar bu konularda örf belirleyici bir etkiye sahip olsa da İslâm hukukunda ziynet eşyasının aslen kadına ait olduğu yönündeki görüşün daha baskın olduğunu belirtmek gerekir.¹⁶⁶

1.3.1. Mezheplere Göre Nukûl ile İlgili Görüşler

Bu başlık altında düğün sürecinde yapılan hibe, hediye ve ziynet eşyaları bağlamında (kelime anlamı olarak yekvücut olmak anlamına gelen) “nukûl” kavramına ilişkin klasik İslâm mezheplerinin görüşleri herbiri ayrı alt başlıklar altında incelenecektir.

1.3.1.1. Hanefilere Göre

Hanefî fakihlerine göre “nukûl” olan ziynetlerle ilgili verilen kararlar, toplumun gelenek ve göreneklerine göre belirlenmektedir. Toplumsal örf'e göre nukûl olarak verilen hediyeler geri iade edilmek üzere veriliyorsa ya da nukûl veren kişi niyetinin ne olduğunu açıkça söylerse bu nukûl hediye ya da hibe olarak görülmez.¹⁶⁷ Nukûl örfte bir borç olarak kabul ediliyorsa kişiye aynen geri ödenmelidir. “Misli” ve “kıymet” malların değeri de bu şekilde belirlenir. Bununla birlikte örfün bu tür takı ve ziynetleri hediye niteliğinde kabul etmesi halinde bunların iadesi söz konusu olmaz.¹⁶⁸

Bu konuyu kitabında detaylı bir şekilde inceleyen İbn-i Âbidîn (ö. 1252/1836) şöyle der:

¹⁶⁶ Diyanet İşleri Başkanlığı, “Din İşleri Yüksek Kurulu”, (Erişim 07.10.2025).

¹⁶⁷ Aslan, “İslâm Hukukunda Nukûl'un (Düğünlerde Takılan Takılar) Niteliği: Hibe mi, Borç mu?”, 187.

¹⁶⁸ Zeynüddîn b. İbrâhîm b. Muhammed el-Mısırî, el-Bahru'r-râik şerhu Kenzi'd-dekâik (Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1997), 5/299.

Hayreddîn er-Remlî (ö. 1081/1671), fetvalarında düğün veya benzeri merasimler için başkasına gönderilen paralar veya mallar borç hükmüne girer mi? Geri ödemekle yükümlü mü? diye kendisine bu çerçevede çeşitli sorular yönelmiştir.¹⁶⁹ Şu şekilde fetva vermiştir: “Şayet halk arasında gönderilenin karşılığında bir şeyi geri istemek örf ise kıyemî (o malın aynısı değil ama benzerine yakın) olsun mislî (yani o malın benzeri) olsun geri iade etmek vâciptir.”. Yok, eğer örfte verilen şey hediyeysse bu durumda başlı başına hediye kabul edilir. Kullanıldıktan veya harcandıktan sonra iade edilmez. Bunun temeli şu kaideye dayanmaktadır: “Örf olarak kabul edilen şey, şart hükmünde olur”.¹⁷⁰ İbn-i Abidîn (ö.1307/1889) ayrıca şunu da ekler: “Memleketimizdeki örf değişiklik göstermektedir. Karz¹⁷¹ amacıyla düğünlerde hediyesini takanlar olduğu gibi hibe veya hediye olarak takanlar da bulunur. Bu durumun bir sonucu olarak bazı yörelerde düğün merasimlerinde takılan para, takı ve hediyelerin kim tarafından verildiği yüksek sesle duyurulmakta ve hatta bu bilgiler yerel düzeyde kayıt altına alınarak ilerde doğabilecek ihtilafların önüne geçilmeye çalışılmaktadır. Hediye verilen kişi, daha sonra kendisi de düğüne davet edildiğinde o deftere bakıp kendisine verilen hediye benzerini ya da aynısını hediye eder,”¹⁷² karşılıklı hediyeleşirler.

Düğünlerde getirilen takı ve hediyelerin mülkiyetinin kime ait olduğu hem örf hem de İslâm hukuku açısından üzerinde durulması gereken bir konudur. Mecelle’nin 876. maddesinde düğündeki hediyelerin sahiplerini belirleme hususunda şu açıklama bulunmaktadır: “Düğün merasimlerinde veya hitânda gelen takıları, çocukların ebeveynlerinden herhangi birine yani gelin ya da damadın anne-balarından hangisine getirmişlerse, o hediyeler o tarafa ait olur.” Ali Haydar Efendi (1853/1935) burada şunu da ekler: “Düğünde kim için getirdiğini söylemeyen ve kendisine sorulduğunda da bir açıklama yapmayanın hediyesi hakkında da o yörenin örfüne göre davranılmalıdır”.¹⁷³ Hanefî mezhebinden olan yörelerin düğünlerinde getirilen hediye ve takılar genellikle bir hediyeleşme olarak kabul edilir. Komşular, davetliler ve akrabalar arasında bir jest veya nezaket şeklinde görülen bu hediyelerin ve takıların bir borç olarak sunulması hoş karşılanmaz.¹⁷⁴ Ancak, bazı yörelerde düğün takıları borç olarak kabul edilmektedir. Geri talep

¹⁶⁹ Muhammed Emin b. Ömer İbn Abidîn ed-Dımaşkî el-Hanefî, *Reddu'l-muhtâr alâ Durri'l-muhtâr* (Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1412/1992), 5/161

¹⁷⁰ İbn Abidîn ed-Dımaşkî, *Reddu'l-muhtâralâ Durri'l-muhtâr*, 5/162.

¹⁷¹ “Karz” kelime olarak “karşılık vermek, kesip koparmak,” mekânla ilgili olarak kullanıldığında “çaprazından dolaşmak gitmek” gibi anlamlara gelen karz, ile ilgili birçok ayet vardır. (Meselâ bk. el-Bakara2/245; el-Mâide5/12; el-Kehf, 18/17; el-Hadîd 57/11,18; et-Tegâbün64/17; el-Müzzemmil 73/20).

¹⁷² İbn Abidîn ed-Dımaşkî, *Reddu'l-muhtâr alâ Durri'l-muhtâr*, 5/161-162.

¹⁷³ Ali Haydar Efendi, *Dureru'l-hukkâm şerhu Mecelleti'l-Ahkâm* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2017), 2/1442.

¹⁷⁴ Aslan, “İslâm Hukukunda Nukûl'un (Düğünlerde Takılan Takılar) Niteliği: Hibe mi, Borç mu?”, 189.

edilip geri verilmediği zaman bazı sıkıntılar yaşanmaktadır. Böyle durumlarda hibe edilen şeyin iadesi örfе göre uygun yapılmalıdır ki, daha büyük tatsızlıklar ve anlaşmazlıklar ortaya çıkmasın.

Kısacası, düğünde takılan takıların ve verilen hediyelerin çoğu zaman birer iyilik ve tebrik ifadesi olarak sunulması güzel bir davranıştır. Bu tür hediye ve takıların karşılığında veren kişi tarafından herhangi bir beklenti içinde olunmamalıdır. Hediye, yalnızca iyi dileklerin bir göstergesi olarak verilmelidir. Bununla birlikte, hediye ve takıyı alan kişiler de maddi durumları elverişli olduğu takdirde ilerleyen zamanda benzer bir davranışta bulunabilirler. Hanefilere göre bu takıların hiçbir karşılık beklenmeksizin verilmesi gerekir. Ancak, yukarıda ifade edildiği gibi, örfen takı veya hediye karşılığının beklenmesi zamanla bir gelenek hâline gelmiştir. Bu tür durumlar “ivazlı hibe” olarak nitelendirilir.¹⁷⁵ Yani, ziyneti veren kişi, taktığı ziynetin karşılığında ileride kendi düğününde taktığına yakın bir takı veya değerli bir hediye almayı umabilir. Çünkü ivazlı hibe, toplumda yerleşmiş örf ve âdetlere bağlı olarak ortaya çıkan bir uygulamadır. Bu durumda taraflar arasında, verilen hediye karşılığının ilerleyen süreçte yerine getirilmesi beklenebilir. Ancak, bu ivazlı ve ivazsız hibe ayrımının açık şekilde yapılması önem arz etmektedir. Eğer takılar yalnızca bir hediye niteliğinde verilmişse, hiçbir şart altında geri istenmemelidir. Buna karşılık, ziynet ve hediyelerin “ivazlı”¹⁷⁶ bir hediye anlayışıyla verildiği açıkça anlaşılmışsa taraflar arasında karşılıklı bir ihtiyaç doğmuşsa, bu durumda verilen ivazın karşılıklı olarak yerine getirilmesi uygun olur. Bu noktada iyi niyetli davranmak ve açık iletişim kurmak ileride doğabilecek yanlış anlamaların ve olumsuzlukların önüne geçebilir. Hülâsa, bu konuyla ilgili olarak düğünlerde takılan takılar ve hediyeler geri verilmemektedir. Bu hususta örf ve âdetler yol gösterici olmaktadır.¹⁷⁷ Örf ve âdetle ivazlı hibe olarak verilirse daha sonra ziynetin veya hediye bir benzeri geri istenebilir.

Hanefilere göre nukût ile mehir arasında da belirgin bir fark vardır. Mehri, nukûtla karıştırmamak gerekir. Hanefilere göre mehir, sözleşme esnasında veya nikâh esnasında zikredilmese de kadına ödenmek zorundadır. Osmanlı döneminde bile mehrin yazılıp yazılmayacağı tartışılmış bazı bölgelerde yazıldığı bazı yerlerde yazılmadığı görülmüş ve bu konuda örf belirleyici olmuştur. Mehri kocanın evliliği keyfi olarak bitirmesini engelleyici bir rol üstlenmiş ve evlilik sona erdiğinde kadınlar için adeta bir çeşit sigorta görevi görmüştür.¹⁷⁸ Mehrin statüsü açısından kadını destekleyici bir yönü vardır ve İslâm hukukuna göre erkeğin bunu vermesi

¹⁷⁵ Aslan, “İslâm Hukukunda Nukût'un (Düğünlerde Takılan Takılar) Niteliği: Hibe mi, Borç mu?”, 190.

¹⁷⁶ “İvaz”, bedel veya bir şey karşılığında demektir.

¹⁷⁷ Aslan, “İslâm Hukukunda Nukût'un (Düğünlerde Takılan Takılar) Niteliği: Hibe mi, Borç mu?”, 191.

¹⁷⁸ Ahmet İnanır, *İbni Kemal'in Fetvaları Işığında Osmanlıda İslâm Hukuku*, (İstanbul: Gece Kitaplığı, 2015), 177.

zorunludur. Ancak nukût mehir gibi zorunlu bir ödeme değildir. İnanır'a göre Osmanlı geleneklerinde ise, mehir yerine kalın¹⁷⁹ kelimesi kullanılmaktadır. Mehir nikâh anında bahsedilmekte olup verilen mehir ve ziynetler, Osmanlı döneminde kadılar ya da görevli memurlar tarafından kayda alınmaktaydı. Erkeğin vefatı halinde ise mehir veraset düzeninde önceliği bulunan ödemeler arasında yer alırdı.¹⁸⁰ Mehir dışında kalan diğer düğün hediyelerinde veya takılan ziynet eşyalarında böyle bir zorunluluk yoktur.

1.3.1.2. Mâlikilere Göre

Mâlikî fakihlerinde nukûtla ilgili iki farklı yaklaşım bulunmaktadır. Bunlardan ilki, Hanefî mezhebine benzer biçimde, meydana gelen ihtilaflarda örf ve âdetlerin belirleyici olduğu kabul edilmesidir. Nitekim birçok Mâlikî fakih, kendi dönemlerinde geçerli olan örf ve âdetlere dayanarak hüküm vermişlerdir. Örneğin Bâcî (ö. 474/1081) şunu der: “Memleketimizde insanların düğünde eğlenirken karşılıklı olarak davar ve benzeri mallar sunma âdeti vardır.”¹⁸¹ der. İbnü'l-Attâr (ö.331/943), bölgesinde uygulanan kuralın bu çerçevede karşılıklı olduğunu ve hediye veren ile hediye alanın aralarındaki teminatın da örf olduğunu söyler. Yani, hediye olarak verilen koçların ağırlığı biliniyorsa, iade sırasında bu ağırlık esas alınır ve hüküm buna göre verilir.¹⁸² Şayet ağırlığı bilinmiyorsa, hediye verilen koçları aldığı zamanki bilinen kıymeti esas alınır ve kıymetine göre iade edilirler. Hatta hediye alan kişinin düğünde pişirdiği etten hediye verene ikramda bulunması veya evine bir miktar et göndermesi halinde, bu ikram örfen karşılık olarak kabul edilir ve ileride iade edilecek hediye miktarından düşülebilir.¹⁸³ Yani bu uygulama örfî olarak yerleşmiş ve süreklilik kazanmışsa artık iadesi zorunlu bir borç niteliği taşır.¹⁸⁴ Örfte böyle bir şey yoksa bu uygulama hediye kabul edilir.¹⁸⁵ Muhammed-İlîş'in (ö. 1299/1882) “*Düğün için hibe etse bile yine hükmünü örf belirler*”¹⁸⁶ sözü, Mâlikî mezhebine göre örf hükümlerin oluşturulmasında tamamlayıcı bir delil olarak değerlendirilir. Mâlikîler bu konuyu komşular arasındaki yemek alışverişine benzetir.¹⁸⁷ Nasıl ki, bir komşu bir tabak yemek gönderdiğinde

¹⁷⁹ İnanır, İbn-i Kemal'in Fetvaları, 178.

¹⁸⁰ İnanır, *İbni Kemal'in Fetvaları Işığında Osmanlıda İslâm Hukuku*, 177.

¹⁸¹ Ebû Abdullah el-Mevvâk Muhammed b. Yusufel-Gırnâtî, *et-Tâcve'l-iklîl li-Muhtasari Halil*, (Beyrut: Dâru'l-Kutubî'l-İlmiyye, 1416/1994), 8/30.

¹⁸² Şemsuddîn Ebû Abdullah Muhammed b. Muhammed el-Hattâb et-Trâblusî, *Mevâhibu'l-celîl fî şerhi Muhtasari Halil* (Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1412/1992), 6/66.

¹⁸³ Aslan, “İslâm Hukukunda Nukût'un (Düğünlerde Takılan Takılar) Niteliği: Hibe mi, Borç mu?”, 191.

¹⁸⁴ Aslan, “İslâm Hukukunda Nukût'un (Düğünlerde Takılan Takılar) Niteliği: Hibe mi, Borç mu?”, 192.

¹⁸⁵ el-Hattâb, *Mevâhibu'l-celîl fî şerhi Muhtasari Halil*, 66.

¹⁸⁶ Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. İlîş Muhammed el-Mısırî, *Minehu'l-celîl 'alâ Muhtasari's-Şeyh Halil* (Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1409/1989); Muhammed b. Ahmed b. Muhammed 'İlîş, “*Fethu'l-alıyyu'l-mâlik fî'l-fetvâ alâ mezhebi'l-İmâm Mâlik*” (Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, ts.), 5/4, 47.

¹⁸⁷ Aslan, “İslâm Hukukunda Nukût'un (Düğünlerde Takılan Takılar) Niteliği: Hibe mi, Borç mu?”, 192.

tabağın iadesi sırasında öbür komşu da gelen tabağı boş vermek yerine dolu olarak göndermelidir. *Mâlikîlerde asıl olan fetva, bu tür mal veya takının karşılık bekleme maksadıyla verilmiş hibe anlamına gelen hibetu's-sevâb¹⁸⁸ olarak değerlendirilmesidir¹⁸⁹. Ebû Abdullah el-Mevvâk (ö. 897/1492) da İbn Rüşt'ten (ö. 595/1198) naklederek bu tür hibenin, hibetu's-sevâb olarak görüş bildirir.¹⁹⁰ Mâlikî fakihlerinden Mustafa Asyûtî er-Ruhaybânî (ö. 1243/1827), düğünlerde takılan nukûtun veya ziynetlerin hibe (bağış) kapsamında değerlendirir. Dolayısıyla geri talep edilmemesi gerektiğini söylemektedir.¹⁹¹*

Özet olarak, Mâlikîlerde bu konuda iki farklı görüş vardır: Birincisi, karşılık bekleme niyetiyle verilen “*hibetu's-sevâb*” kapsamında görüş ileri sürenler, ikincisi ise Hanefîlerin kabul ettiği gibi örf olduğu görüşünü savunmaktadır.¹⁹² Ancak Mâlikî mezhebinin çoğunluğu birinci görüşü kabul etmektedir.

1.3.1.3. Şâfiîlere Göre

Şâfiî mezhebi âlimleri, ziynet eşyalarının kime ait olacağı hususunda farklı fetvalar beyan etmişlerdir. Bazı Şâfiî fakihleri nukûtu aslında hibe olarak ileri sürmüşken, diğerleri de bir borç olduğunu ifade etmişlerdir. Mesela, Heytemî (ö. 974/1567), Remlî (ö. 1004/1596) ve Bulkînî (ö. 805/1403) gibi. Şâfiî fıkıhçıları, bu şekilde takılan ziynetin veya paranın hibe kapsamında değerlendirildiğini ve iadesinin gerekmediğini ifade ederler. Buna göre, hediye ve takılar hibeden sayılır ve hibenin fıkhi kurallarına dâhil edilir. Kişi nukûtu belirli bir niyetle vermişse bu verme işlemi farklı bir akit hükmü altına dâhil edilemez.¹⁹³ Tuhfetü'l-Muhtâc adlı eserinde, İbn-i Hacer'e (ö.852/1449)göre, düğünlerde takılan ziynet eşyaları ve hediyeler hibe hükmündedir. Bu hükmün temel dayanağı ise örfür. Örf ise insanların alışkanlıklarına, bölgelerin şartlarına ve zamanın değişimine göre farklılık gösterebileceğinden bu tür hediyelerin hükmü de ilgili örfe göre belirlenir.¹⁹⁴ Şâfiîler, nukût konusunda niyeti Hanefî ve Mâlikîlere göre daha belirleyici bir unsur olarak görürler. Düğün sırasında verilen bir hediyein geri alınması niyeti önceden mevcut olup bu niyet açıkça beyan edilmişse, verilen malın iadesi gerekir. Bu tür nukût, zamanı gelince geri ödenmesi gereken bir karz (ödünç) hükmünde değerlendirilir. Hatta nukûtu takan kişi vefat etmiş

¹⁸⁸ “Hibetu's-sevâb”: Hibe edenin hibe ettiği kişiden karşılık beklemesidir.

¹⁸⁹ Aslan, “İslâm Hukukunda Nukût'un (Düğünlerde Takılan Takılar) Niteliği: Hibe mi, Borç mu?”, 192.

¹⁹⁰ el-Hattâb, *Mevâhibu'l-celîl fî şerhi Muhtasari Halîl*, 66; el-Mevvâk, *et-Tâc ve'l-iklîl*, 30.

¹⁹¹ Mustafa Asyûtî er-Ruhâybânî, *Metâlibu uli'n-nühâ fî şerhi Gâyeti'l-müntehâ* (Dımaşk: el-Mektebu'l-İslâmî, 1961), 47/404.

¹⁹² Aslan, “İslâm Hukukunda Nukût'un (Düğünlerde Takılan Takılar) Niteliği: Hibe mi, Borç mu?”, 192.

¹⁹³ Aslan, “İslâm Hukukunda Nukût'un (Düğünlerde Takılan Takılar) Niteliği: Hibe mi, Borç mu?”, 193.

¹⁹⁴ Ebû'l-Abbâs Şihâbüddîn Ahmed b. Muhammed b. Ali Heytemî el-Mekkî eş-Şâfiî., *Tuhfetü'l-Muhtâc bi-Şerhi'l-Minhâc* (Beyrut: Dâru İhyâi't-Turâsi'l-Arabî, ts.), 3/208.

olsa bile, geri ödeme zamanı geldiğinde varislerinin bu borcu iade etmesi gerekir. Bazı toplumlarda nukût örf gereği geri ödenecek bir borç niteliği taşısa da Şâfiî âlimlerine göre asıl itibarıyla örften ziyade veren kişinin niyetinin açık ve belirgin olması esastır.

Şâfiî mezhebine mensup birçok âlime göre “nukût” bir karz yani borçtur. Bu borç (karz) kişiye, miktarına ve yaşadığı bölgeye göre değişebilir. Cemel bu hususta şunları söyler: “*Bulkînî*’ (ö.824/1421)den farklı olarak, düğünlerde takılan ziynet veya hediyelerin mutlak şekilde geri ödenmesi gerekir.”¹⁹⁵ İbn Ezrak el-Yemenî’ (ö.809/1407)den nakledilen görüşe göre bu bir karz yani borçtur ve istediğinde geri iadesi gerekir. Heytemî, (ö. 974/1567), Necm el-Bâlisî’ (ö.660/1262) nin ve İbnü’l-İmâd’ (ö.1089/1679)ın da bu şekilde fetva verdiğini belirtir.¹⁹⁶

Kısacası, Şafii mezhebi fakihleri nukût konusunu çoğunlukla borç olarak değerlendirmişlerdir. “*Şâfiî hukukçuları arasında düğünde verilen ziynetlerin hibe mi yoksa borç mu olduğu konusunda ihtilaf vardır*”¹⁹⁷ denilse de bu ihtilaf aslında İslâm hukukunun sahip olduğu zengin yorum alanını yansıtmaktadır. Şafii fıkıhçılar da nukût konusunda örfü dikkate alır. Hibe sayılan örfte borç yerine hibeyi esas alan Şafii fakihleri de vardır. Fakat çoğunlukla “karz (yani borç)” olduğunu savunurlar. Hükmün tespitinde nukûtu verenin asıl niyeti temel belirleyici ölçüt olarak kabul edilmektedir.¹⁹⁸

1.3.1.4. Hanbelilere Göre

Hanbelî mezhebi âlimleri, nukûtu hibe olarak değerlendirmekte ve bu konuda Hanefî mezhebiyle benzer görüş ileri sürmektedirler. Hanbelî fakihler, bir kez hibe edilen ziynetlerin geri alınamayacağı kanaatini benimsemişlerdir. Hanefiler gibi, Hanbelîlerin çoğunluğu da düğün merasimlerinde takılan ziynetlerin hibe niteliğinde olduğu görüşündedir. Bu nedenle, Hanbelî mezhebine göre düğün gibi merasimlerde verilen takılar ve hediyeler, verildikten sonra geri talep edilemez. Bu görüşün aksine nukûtu borç olarak kabul eden bazı Hanbeli fıkıhçıları da vardır.¹⁹⁹

Bunlara göre bu tür hibeler geri talep etme bakımından bir karz yani borç gibidir ve veren kişi ne kadar vermişse, verdiği kadarını isteme hakkına sahiptir.²⁰⁰ Özetle şunu diyebiliriz: Birkaç

¹⁹⁵ Heytemî, *Tuhfetu'l-Muhtâc bi-Şerhi'l-Minhâc* 3/208.

¹⁹⁶ Heytemî, *Tuhfetu'l-Muhtâc bi-Şerhi'l-Minhâc*, 3/208.

¹⁹⁷ Aslan, “İslâm Hukukunda Nukût'un (Düğünlerde Takılan Takılar) Niteliği: Hibe mi, Borç mu?”, 192.

¹⁹⁸ Niyet ve hükümleri için bkz. Bedri Aslan, *İslâm Hukukunun Esnekliği* (Ankara: Fecr Yayınları, 2019), 96.

¹⁹⁹ Aslan, “İslâm Hukukunda Nukût'un (Düğünlerde Takılan Takılar) Niteliği: Hibe mi, Borç mu?”, 194.

²⁰⁰ Ebu'l-Hasen Ali b. Süleyman el-Merdâvî, *el-İnsâf fî marifeti'r-râcih mine'l-hilâf* (Beyrut: Dâru İhyâu't-Turâsi'l Arabî, trs), 5/130.

Hanbeli fakihi haricinde Hanbelî mezhebi fakihlerinin çoğunluğu düğünde verilen hediyeleri ve ziynetleri geri istenmeyecek şekilde hibe olarak kabul etmektedirler.

Nukût hakkında mezheplerin görüşleri bu şekilde olup asıl önemli olan halen bu geleneğin devam etmesi ve bu geleneğin insanlara bazı yararlarının halen sürmesidir. Toplumsal dayanışma açısından önemli bir işlev üstlenen nukût ve hediyeler günümüz düğünlerinde yalnızca ekonomik ihtiyaçların karşılanmasına değil sosyal bağların güçlendirilmesine de aracılık etmektedir. Akpınar'a göre hediye sosyal bağların güçlendirilmesindeki faydaları şu şekilde özetlenmektedir:²⁰¹

1. Hayırseverlik, yardımseverlik gibi insani duyguları ön plana çıkarır.
2. Karşılık beklemezsizin vermek, Yüce Allah'ın ihsan sıfatıyla ahlâklanmanın bir tezahürüdür.
3. İnsanlar yardımlaşma sonucunda taraflar arasında sağlıklı ve sağlam ilişkilerin kurulmasına olanak verir.
4. Kişiler arasındaki saygı, ülfet ve sevgiyi geliştirir. İnsanları birbirlerine kaynaştırıp yakınlaştırır.
5. Bu uygulama, bir tür sosyal dayanışma fonu işlevi görmekte olup İslâm hukukunun öngördüğü yardımlaşma ve paylaşma ilkeleriyle uyumludur.

Bu değerlendirmelerden hareketle nukûtun hükmü hususunda mezhepler arasında farklı görüşler bulunmaktadır. Bu görüşler arasında en çok dile getirilen örfün hakem olmasıdır. Ancak örfün uygulanabilmesi için toplumda genel bir kabulün olması da şarttır; aksi takdirde nukûtu borç veya ödünç olarak değerlendirmek için bazı koşulların olması gerekir. Delil olmadan nukûta borç demek zordur. Mesela, bir erkeğin bir kadına evlenme teklifinde bulunmak için bir hediye götürdüğü ve daha sonra bu evlenme teklifinin kabul görmediğinde götürülen bu hediye borç olarak görülmediği için geri iadesi beklenmemelidir.²⁰² İnsanların sevinçli günlerinde kendilerine yapılan bu tür yardımları veya nukûtları bir borç olarak gördüklerinde daha sonra geri ödemeleri zorlaşınca ortaya anlaşmazlıkların çıktığı görülmektedir. Bu yüzden insanlar örflerine göre daha

²⁰¹ Ali Akpınar, "Hediyenin Dini Temelleri". *Sırat* 1/1 (Mayıs 2020), 10-11.

²⁰² Aslan, "İslâm Hukukunda Nukût'un (Düğünlerde Takılan Takılar) Niteliği: Hibe mi, Borç mu?", 195.

çok veyahut daha az verme konusunda özgür olmalıdırlar. Başka bir deyişle, düğünde hediye veren ile hediye alanın durumunu dikkate alınması gerekir. Düğün yapan kişinin ekonomik durumu yetersizse kendisine takdim edilen hediyelerin geri ödenmesi yükümlülüğü bulunmamaktadır.

Nukûta dikkat edilmesi gereken bazı durumlar vardır: Eğer örfen nukût bir borç olarak veriliyorsa geri istenirken ribâ şeklinde bir geri isteme şeklinin olmaması gerekir. Geçmişte verilen bir nukûtun günümüzdeki değerinin artması durumunda borçlunun ödeme gücü bulunmuyorsa alacaklı tarafından fazlalık veya ek menfaat talep edilmesi İslâm hukuku açısından ribâ kapsamında değerlendirilir. Ayrıca fakihler nukût meselesiyle başka birçok meseleleri kıyas etmişlerdir.²⁰³ Mesela, düğün, sünnet ve nişan gibi sevinçli dönemlerde verilen yardımlar gibi yas dönemlerinde yapılan yardımlaşmalara da nukût ifadesini kullanmışlardır. Buna hüznünlü günlerde yapılan yardım anlamına gelen nukûtu'l-ehzân²⁰⁴ da denilir. Nitekim bazı toplumlarda bir kimsenin vefatı halinde taziye ve defin masrafları akrabaları ve yakın çevre arasında paylaşılması örfi dayanışma anlayışının somut bir yansıması kabul edilmektedir. Buna göre benzer şekilde geçmişte yardımda bulunan kimselerin aynı durumda karşılaşmaları halinde daha önce kendilerinden yardım gören ailelerin bu kez onlara destek olmaları cenaze giderlerinin bir kısmını üstlenmeleri, toplumda karşılıklı yardımlaşma ve dayanışma esasına dayalı örfi ilişkilerin göstergesi olarak değerlendirilmektedir. Süleyman el-Cemel (ö.1204/1789) şunu der: *“Bir kimse, ölen kişinin ailesi için bir yardımda bulunduğu zaman, o ailelerin de benzer durumlarda onlara yardımda bulunmaları mendup veya vâcip olur.”*²⁰⁵ İşte bu durum nukûtun sadece düğünde yapılan yardımlaşma olmadığına dair bir örnektir.

Farklı bir örnek olarak, bir ailede büyük kardeşin diğer küçük kardeşlerine bakması ve yıllar boyunca ailesini geçindirmeye çalıştığını düşünelim. Bu durumda, bu harcamaları yaparken iyilik niyetiyle yaptığı veya borç vermesi konularında sessiz kalması gerekebilir. Ancak böyle bir ailede diğer aile üyeleri için çalışan kardeş, diğerleri büyüdüğünde harcadıklarının veya katkıda bulunduklarını geri isteyebilir. Böyle bir istek ile kardeşler arasında finansal krizler ve sorumluluklar konusunda çekişme çıkabilir. Harcama yapan kardeş, diğer aile üyelerine destek olmuş ve bazı ihtiyaçlarını karşılamıştır. Fakat bu durumu taraflar arasında anlaşmazlıkları önlemek ve âdil bir şekilde yönetmek için öncelikle çocukların kazançlarına ilişkin ahlâki ve hukuki yönleri göz önünde bulundurmak önemlidir. Bilhassa aile bireylerinin ihtiyaçlarının

²⁰³ Ebu'l-İz, *Nukûtu'l-efrâh*, 31.

²⁰⁴ Ebu'l-İz, *Nukûtu'l-efrâh*, 31.

²⁰⁵ Ebû Dâvud Süleymân b. Ömer el- el-Uceylî el- Mısri el-Cemel, *Futûhâtü'l-vehhâb bi tavidhi şerhi Menheci't-tullâb (Hâşiyetü'l-Cemel 'alâ şerhi'l-Menhec)* (Beyrut: Dâru'l-Fikr, ts.), 2/216.

karşılanması sürecinde, harcama yapan tarafın veya adaletsiz bir duruma düşmemesi için, tarafların sorumlulukları ile beklentileri arasında dengenin sağlanması ve bu suretle âdil bir çözümün tesis edilmesi zaruri görülmektedir. İslâm hukukçuları bu durumda nukûta olduğu gibi ailevi böyle harcamaların talep edilmesi durumunda aşırıya kaçmadan geri ödenmesi gerektiğine dair fetva vermişlerdir.²⁰⁶ Bununla ilgili şöyle bir değerlendirme yapılabilir: Çocukların büyüdülerinde anne ve babalarıyla beraber yaşamaları onlardan maddi ve manevi yardım görmeleri ve aynı şekilde aile büyüklerine yardımda bulunmaları toplumda yerleşmiş örfi bir uygulama olarak değerlendirilmektedir. Bu gibi uygulamalar gelenek haline gelmiştir. Çocuklar aile üyelerinin birbirlerine ve aile büyüklerine yardımcı olma ve sorumluluk duygusu her zaman ebeveylelerinin desteğini hem alabilirler hem de onlara destek verebilirler. Ülkemizdeki gelenek ve göreneklere göre, çocuklar daima ebeveynlerine ve varsa kardeşlerine yardımcı olmak durumundadırlar. Çocuklar, küçük yaşlardan itibaren anne ve babalarına yardım etme zihniyeti içinde büyütülürler. Kız çocuğu genellikle ev işlerinde annelerine yardımcı olurken, erkek çocuğu da evin dışındaki işlere daha fazla katılır, alışverişe bile gönderilir ve ailelerine yardımcı olurlar. Çocuklar, belli bir yaşa geldiklerinde ayrı yaşamaya başlasalar da anne ve babalarına destek olma ve hizmet etme görevini sürdürmeye devam ederler. Bu, aile üyelerinin birbirlerine duyduğu bağlılık ve taşıdıkları sorumluluktan kaynaklanmaktadır. Birbirlerine yaptıkları harcamalar ve masrafları kıyaslamak ve net bir şekilde belirlemek kolay değildir. Hz. Peygamberin, *“Bir kimsenin harcadığı paraların en hayırlısı ailesinin ihtiyaçlarına harcadığıdır. Allah yolunda cihât için beslediği bineğine harcadığı paradır ve bir de Allah yolunda beraberce cihâd ettiği dostuna harcadığı paradır”*²⁰⁷ bu hadise göre bu masraflar hibe veya sadaka olarak değerlendirilebilir. Ancak kişi, yaptığı harcamaların iadesini isterse, bu durumda söz konusu talebin geçerliliği örf ve taraflar arasındaki önceden yapılmış anlaşmalar çerçevesinde değerlendirilir. Zira bu tür borç verme ve yardımlaşma uygulamalarıyla kıyaslandığında, nukûta ilişkin benzer hükümlerin bu durum için geçerli olacağı kabul edilmektedir. Türkiye Diyanet İşleri Başkanlığı da bu konuda şu şekilde (877 nolu) fetva vermiştir: *“Düğün merasimlerinde, evlenecek kız ve erkek birbirlerine ve bunların baba, anne, nine, hala, kardeş, amca, teyze, dayı gibi mahrem akrabalarının onlara taktıkları takılar ve hediyeler hibe hükmündedir ve tek taraflı olarak bu hibeden dönmeleri uygun değildir. Fakat bu yakın akrabaların dışındakiler, tahrimen mekruh olsa da verdikleri hediyeği geri talep edebilirler.”*²⁰⁸

²⁰⁶ Cemal, *Futûhâtü'l-Vehhâb*, 3/256.

²⁰⁷ Ebû'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc Müslim, *el-Câmi'u's-sahih*, nşr. Muhammed Fuâd Abdülbâkî (Beyrut: Dâru İhyâi't-Turâsi'l-Arabî, 1954), 2/1010.

²⁰⁸ Komisyon, *Fetvalar*, (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2018), 456-457.

Diyanetin bu fetvasına göre, evlenen bireylerin birbirlerine veya yakın akrabalarının onlara düğünlerde verdikleri hediyeler hibe hükmündedir. Sonradan tek taraflı iade edilmesini istemeleri caiz değildir. Ancak, yakın olmayan diğer akraba ya da kişilerce takılan takılar veya hediyelerin iade edilmesi tahrimen mekruh olsa da sonradan talep edilebilir. Bu hüküm, içtihadi konuya ilişkin bir değerlendirmeyi içermektedir. Çünkü burada düğünlerde takılan takılar veya hediyelerin birer hibe olduğu ve sonradan talep edilmesinin hibenin gayesine ters olduğu vurgulanmaktadır. Bu fetvada tahrimen mekruh olarak nitelendirilen şey, evlenecek çiftin anne, baba, kardeş, amca, dayı, hala, teyze gibi akrabaları hariç diğer uzak akrabaların düğünlerde taktıkları takı veya hediyelerin sonradan istenmesidir. Bu fetvada mekruh olarak görülmesi de hediyein geri alınmasının bağışın maksadına ters düşmesidir. Ayrıca hediye edenin bu davranışıyla bağışlama fiilinin amacı örtüşmemektedir.

Ezher Üniversitesinin fetva dairesi olan Dâru'l-İftâi'l-Mısriyye Şafii mezhebine dayanarak konuya bağlı olarak verdiği fetvasında bireylerin düğünlerde örfen taktıkları ziynet ve diğer hediyelerle alakalı olarak şunları söyler: “Verilen şeyin yenilebilen bir şey olup olmadığına bakılmaksızın ödünç kapsamında değerlendirilir ve veren kişi geri alma hakkına sahiptir.” Bu görüşe göre, hediyeler insan hayatında veya ölümünden sonra varisleri tarafından ödenmesi gereken bir borç haline gelir ve mirasın dağıtılmasından önce verilmesi elzemdir. Bu yüzden miras hususunda borçların ödenmesi ile ilgili Allah-u Teala Nisa Suresi 12. Ayette şunu buyurur: *“Zevcelerinizin çocuğu yoksa terikesinin yarısı sizindir. Eğer onların çocuğu varsa size terikesinden (düşecek hisse) dörtte birdir. Eğer Çocuğunuz yoksa sizin de yapacağınız vasiyetten ve borçtan sonra, bıraktığınızın dörtte biri onların (zevcelerinizin) dir”*.²⁰⁹ Özetle kişi hayatta iken borç olarak ödemesi gereken veyahut vasiyet ettiği şeyleri veremezse, öldükten sonra bu ödeyecekleri şeyler miras paylaşımından önce varislerince mirasın terekkesinden ödenir.²¹⁰ Bu yüzden, düğünde takılan takı veya hediyelerin bir tür borç olduğu kabul edilebilir. Ancak, takıların bir borç olarak kabul edilmesi, toplumdan topluma değişebilir. Farklı kültürlerde hediyelerin verilmiş zamanı, şekli veya yerine getirilmesi gereken sorumlulukları konularında farklı örf veya âdetler yer alabilir. Aslan’a göre “bazı insanlar bizzat bu hediyelere karşılık vermek veya aynısını geri ödemek için çaba harcarlar ve bu bazen büyük problemlere neden olabilmektedir”.²¹¹ Bunun için bir hediye verme işlemi eğer yardım etme ve jest yapma amacıyla yapılırsa geri ödemesi beklenmemelidir. Şayet geri verilme amacıyla verilmişse ve bu açıkça belirtilmişse bu verilenler bir borç olarak görülür ve geri ödenmesi gerekir. Ancak, bu örf ve âdetlerin uygulanma

²⁰⁹ Hasan Basri Çantay, *Kur'an-ı Hâkim ve Meal-i Kerim -Tefsirli Meal*, (İstanbul: Risale Yayınları, 1996), 1/174.

²¹⁰ Aslan, “İslâm Hukukunda Nukû't'un (Düğünlerde Takılan Takılar) Niteliği: Hibe mi, Borç mu?”, 194.

²¹¹ Aslan, “İslâm Hukukunda Nukû't'un (Düğünlerde Takılan Takılar) Niteliği: Hibe mi, Borç mu?”, 195.

biçimlerinin yöreden yöreye farklılık gösterebileceği gözardı edilmemelidir.²¹² Bu nedenle, hediyelerin düğünlerde hangi amaçla verildiğini ve geri alınıp alınamayacağına hükmetmek için örf ve âdetlerdeki bölgesel farklılıklara bakmak gerekebilir. Anadolu’da düğünlerde takılan ziynet ve hediyelerin genellikle "hibe" olarak kabul edildiğini dikkate almak önemlidir.²¹³ Bir malın bağışlanması veya karşılıksız olarak verilmesi anlamına gelen "hibe" niyetiyle düğünlerde takılan ziynet ve hediyelerin genellikle bir karşılık beklentisi olmadan, sevgi ve samimiyet içerisinde verilmesi en doğru yaklaşımdır.²¹⁴

Yukarıdaki tüm bilgileri özetleyerek, modern İslâm fıkhi açısından düğünlerdeki nukût yani maddi yardımlar ile ilgili dört farklı görüşten bahsedilebilir. Buna göre,²¹⁵

1. Hediye Hükümü: Aksi açıkça belirtilmedikçe düğünde takılan paralar, ziynetler, takılar ve diğer tüm eşyalar hediye hükmündedir. Böyle durumlarda hibe olarak verilen hediyelerin gelin veya damattan iadesi istenemez. Aslan’a göre, bir kimse bir düğünde bir şeyi hediye etse, hediye veren kişi fakir olup hediye alan da zengin olsa bile hediye edilen şeyi daha sonra geri istememelidir.²¹⁶ Örf ve âdetlerde ödeyenin aynı şekilde iade etme geleneği varsa veya benzeri bir hediyein kendisine geri verilmesini amaçlamışsa o zaman hediye söz edilemez.²¹⁷

2. Borç Hükümü: Buradaki borçtan maksat zımni borçtur. Zımni borç açıkça ifade edilmemiş ama dolaylı olarak kabul edilen bir borçtur. Örneğin düğünlerde takılan takı veya hediyeler doğrudan borç niyetiyle verilmemiş olsa da dolaylı olarak borç kastıyla verilmiş olma ihtimali bulunmaktadır. Bu durumda hediyein hükmü belirlenirken örfe ya da hediye verenin niyeti esas alınır. Eğer hibeden çok “zımni borç” olarak kabul edilirse veren kişi veya onun geride kalan mirasçıları, bunu geri talep edebilir.²¹⁸

3. Örf Göre Değerlendirilmesi: Bu madde, “Örf muhakkemdir”²¹⁹ görüşüne dayandırılır. “Eğer insanlar arasında hibe edilen mal veya paranın karşılığı örfte daha sonra geri veriliyorsa, ödenen miktarın veya verilen malın karşılığı geri iade edilmelidir”. Yani bir yörede düğünde takılanların geri iade edileceğine dair bir örf varsa bu durum tüm yönleriyle bir hibe olarak kabul

²¹² Dâru’l-İftâi’l-Mısriyye, “*el-Fetâva’l-İslâmiyye min Dâri’l-İftâi’l-Mısriyye*” (Mısır: el-Meclisu’l-A‘lâli Şuûni’l-İslâmiyye, 1413/1993), 10/80.

²¹³ Aslan, “İslâm Hukukunda Nukût’un (Düğünlerde Takılan Takılar) Niteliği: Hibe mi, Borç mu?”, 196.

²¹⁴ Diyanet Tv, “Düğünlerde takılan takılar hediye midir, emanet midir? (Erişim 07.10.2025).

²¹⁵ Ebu’l-İz, “*Nukûtu’l-efrâh*”, 23

²¹⁶ Aslan, “İslâm Hukukunda Nukût’un (Düğünlerde Takılan Takılar) Niteliği: Hibe mi, Borç mu?”, 198-199.

²¹⁷ Aslan, “İslâm Hukukunda Nukût’un (Düğünlerde Takılan Takılar) Niteliği: Hibe mi, Borç mu?”, 199.

²¹⁸ Aslan, “İslâm Hukukunda Nukût’un (Düğünlerde Takılan Takılar) Niteliği: Hibe mi, Borç mu?”, 200.

²¹⁹ Mustafa Yıldırım, *Mecelle’nin Külli Kaideleri*, (İzmir: İzmir İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 2009), 106.

edilir.²²⁰ Burada kültürel farklılıklar dikkate alınmalıdır. Eğer o yörede nukûtle ilgili bir çekişme durumu söz konusu olursa örfe göre hüküm verilebilir.

4. Beklenti ile verilen hibe: Mâliki mezhebinde bu hibetu's-sevâb²²¹/ الثواب هبة denilir. Bu çeşit hibenin üç kısma ayrıldığı kabul edilir.²²²

a. Herhangi bir şart ileri sürülmesi veya karşılığında ne verileceği açıkça belirtilmese de bu tür uygulamalar çoğu zaman belli bir beklenti ile yapılan hibelerdir.²²³

b. Şart koşulmuş ancak adının açıkça konulmadığı hibeler: Birey eşyayı hibe ettiği halde geri ödeme sırasında hibe edilen kişiden belirli şartlarla geri istemesidir. İbn Mâcişûn (ö. 212/827) ise bunun yanıltma veya aldatmaca olduğunu söyler.²²⁴

c. Hibenin belirli şartlar altında veya özel adla verilmesi: Aslan'a göre bu hibe aslında bir satış akdi gibi bir şeydir. Satış akdi için helal olan durumlar hibede de helal olup haram durumlar da haram sayılır.²²⁵

1.4. TAKILARIN ZEKÂTINA DAİR HÜKÜMLER

İslâm hukuku açısından en önemli konulardan biri zekât ibadetidir. Zekât konusu İslâm dininin esaslarından sayıldığı için zaman içinde ziynet eşyalarının da zekâtının verilip verilmeyeceği tartışılmıştır. İnsanların fitratında değerli süs eşyaları ve pahalı madenlerden yapılmış eşyalara karşı bir zaafı var olduğu bilinir. Özellikle kadınlar, bu tür takıları daha çok severler. Araştırmanın konularından biri de düğünlerde takılan ziynetlerin zekâtının kadınlar üzerinde bir sorumluluk teşkil edip etmediğidir. O halde düğünde veya nikâhtan sonra takılan ziynet eşyalarının zekâtı var mıdır? Varsa nasıl ve ne kadar verilmelidir? Bu sorular ilgili kaynaklar incelenerek araştırılacak ve elde edilen bilgiler araştırıp özet bir şekilde aşağıda sunulacaktır.

Cumhura göre ziynetlerin zekâtı verilmez. Cumhur bu konuda oldukça tutarlı ve kararlı bir tutum sergilemekte olup, görüşlerini destekleyen çok sayıda fıkhi ve nassi delil ortaya koymaktadır. Ayrıca, bu konuda hukuki delillerin yanı sıra mantıksal açıklamalar da sunarak

²²⁰ Aslan, "İslâm Hukukunda Nukû'tun (Düğünlerde Takılan Takılar) Niteliği: Hibe mi, Borç mu?", 200.

²²¹ Aslan, "İslâm Hukukunda Nukû'tun (Düğünlerde Takılan Takılar) Niteliği: Hibe mi, Borç mu?", 201.

²²² el-Mevvâk, *et-Tâc ve'l-iklîl li-Muhatasari-Halil*, 8/30.

²²³ Aslan, "İslâm Hukukunda Nukû'tun (Düğünlerde Takılan sıra Takılar) Niteliği: Hibe mi, Borç mu?", 201.

²²⁴ el-Mevvâk, *et-Tâc ve'l-iklîl*, 8/30.

²²⁵ Aslan, "İslâm Hukukunda Nukû'tun (Düğünlerde Takılan Takılar) Niteliği: Hibe mi, Borç mu?", 202.

ziynetlerin zekât kapsamına girmeyeceğini izah etmektedir. Örneğin, ziynet eşyası, hibe mahiyetinde değerlendirilirse başkasından ödünç alınarak hediye şeklinde takdim edilen ve sonrasında takan kişi tarafından örf gereği belirli olmayan bir zamanda iade edilmesi öngörülen emanet bir mal olarak kabul edilir. İslâm hukuku açısından bu tür ziynet mülkiyetin tam olarak gerçekleşmemesi sebebiyle zekâta tabi olmaz.

Nitekim Hz. Aîşe hakkında, İmam Mâlik' (ö.179/795)'in Abdurrahmân b. el-Kâsım'ın babasından aktardığı bir hadise göre "Âîşe, kardeşinin yetim kızlarına bakmaktaydı, onların ziynet eşyası olduğu halde bunlardan zekâtını vermiyordu"²²⁶ haberi yer almaktadır:

حَدَّثَنِي يَحْيَى عَنْ مَالِكٍ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْقَاسِمِ عَنْ أَبِيهِ أَنَّ عَائِشَةَ زَوْجَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَتْ تَلِي بَنَاتٍ أَخِيهَا يَتَامَى فِي حَجَرٍ هَا لِهِنَّ الْحُلَى فَلَا تُخْرَجُ مِنْ حُلِيِّهِنَّ الزَّكَاةَ .

Öte yandan Nâfi' (ö.206/822)'nin rivayet ettiği hadiste şu bilgiler yer alır: Abdullah b. Ömer'in kızları ile cariyelerinin ziynet eşyasının olduğu ama onların ziynet eşyalarından zekât verilmediği bilgisidir. Ayrıca Amr b. Dînâr'dan şu da rivayet edilir:²²⁷ "İşittik ki İbn-i Halid, Câbir b. Abdullah'a, "Ziynet eşyası zekât tabi midir?" diye sordu. Câbir: "hayır" dedi. İbn-i Hâlid, 1000 dinar olsa bile mi? deyince, Câbir, daha fazla olsa da" dedi.

رُوي أن بنات عبد الله بن عمر وجواريه كن يملكن حلّيات، وكان لا يُخرج زكاة حلّيهن. وروى البيهقي أيضًا عن عمرو بن دينار: "بلغنا أن ابن خالد سأل جابر بن عبد الله: هل في الحلّي زكاة؟ قال جابر: لا. قال ابن خالد: ولو ألف دينار؟ قال جابر: ولو أكثر."

Dalgın'a göre "ziynet eşyalarının zekâtları konusunu şu şekilde sınıflandırarak anlatmak mümkündür:"²²⁸

a- "Ticaret için saklanmayan altın veya gümüş haricindeki ziynet amaçlı olarak takılan eşyalar zekâta tabi olmaz. Çünkü bunların zekâtı ile ilgili bir âyet veya delil bulunmamaktadır. Bunları ziynet olarak günlük takıp kullananların elinde nemalanmamaktadır.

²²⁶ İmam Malik, "Zekât", 590.

²²⁷ Muhammed İdris eş-Şafii, *el-Ümm*, (Beyrut: Daru'l-Marife, 1973) 1/34-35.

²²⁸ Nihat Dalgın, "Zekât Hükümleri". *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 16/16 (2004), 43-72.

b- Altın veya gümüşü erkek saklıyor ama takmıyorsa-ki takmamasına dair fetvalar vardır- o zaman erkeğin sahip olduğu altın ve gümüş nisap miktarına ulaşırsa zekât vermek zorundadır.

c- “Bir evde altın ve gümüşten yapılmış madeni mutfak eşyaları ve benzeri eşyalar bulunuyorsa, bu tür eşyalar zekâta tabii olur. Bunlar nisap ölçüsüne ulaşmışsa bunlardan zekât verilmelidir”.

d- Asıl önemli olan bu maddeye göre kadınların taktığı ziynet eşyası, bazı Hanefî âlimler hariç diğer tüm mezhep âlimlerine göre zekâta tabi değildir. Bunun temel gerekçesi kadınların bu ziynetleri ticaret malı olarak kullanmamaları ve süs eşyası olarak takmalarıdır.²²⁹

Bu konu ile ilgili mezheplerin görüşleri aşağıda verilmiştir:

1-Şafîî, Malikî ve Hanbelîlerin çoğunluk olan görüşüne göre, kadınların taktığı ziynetler zekâta tabi değildir. Şafîîler’in görüşünde şöyle bir detay mevcuttur: kadınların ziynetleri, 200 miskal (850 gr)’e kadar olanları zekâtтан muaftır bu miktarı geçerse zekât verilmelidir²³⁰. Sonuç olarak, kadın süs olarak değil de ticari eşya olarak altını saklıyorsa zekât verilmelidir.

2- Eski Hanefî hukukçularına göre kadınların taktığı her türlü ziynet eşyasının zekâtı gereklidir.²³¹ Ancak Hanefîleri bu görüşünü inceleyen çağdaş Hanefî fıkıhçısı Yusuf el-Kardâvî (ö. 2022), Hanefîlerin bu görüşünü eleştirmiş ve zekâta tabi olamayacağını söylemiştir.²³²

İnci, yakut, mercan ve diğer takıların zekâtı konusunda da fıkıh âlimleri görüş beyan etmişlerdir.²³³ Ebû Hanîfe’ye göre, ziynet kategorisine giren tüm takılardan zekât verilmelidir. Cumhura göre ise bu takılardan zekât verilmemesi gerektiğini kabul ederler. Bu görüşlerini, Hz. Aîşe ile Amr b. Dinar’ın rivayetine göre, takıların zekâtтан muaf olduğuna dair sahabe sözleriyle delillendirmişlerdir. Ancak bunu benimseyenlerin tutundukları delillerin en güçlüsü, takılarda nemâ vasfının bulunmamasıdır. Bu nedenle, zekât verilmemesi gerektiği kanaatine

²²⁹ Dalgın, “Zekât Hükümleri”, 43.

²³⁰ Dalgın, “Zekât Hükümleri”, 44.

²³¹ Abdullah b. Muhammed b. Mevdûd Mevsîlî, *el-İhtiyâr li-Ta’lîl’il-Muhtâr*, (İstanbul: Şamil Yayınları, 1973), 56.

²³² Yusuf el-Kardâvî, *Fıkhu’z-zekât*, (Beyrut: Darul Risaletul Alemiyye, 1980), 1/37.

²³³ Abdurrahman Yıldırım, “İbadetlerde Kıyas ve İctihat Mümkün mü? el-Mebsût’un “Zekât” Bölümüne Dair Farklı Bir Okuma”. *Artuklu Akademi* 11/2, (2024), 211-232.

varmaktadırlar.²³⁴ İmam Serahsî (ö.483/1090) de ticaret niyeti hariç olmak kaydıyla ziynet eşyalarından zekât verilmemesi gerektiğini belirtmektedir.²³⁵ O, değerli madenlerden olan takıların zekâta tabii olma sebebini delil alarak, bazı hadislerin yanı sıra bu madenlerde ribâ veya nemâ özelliğinin bulunması gerektiğini belirtir.²³⁶

²³⁴ Ebû Bekr Şemsüleimme Muhammed b. Ahmed b. Sehl Serahsî, *el-Mebsut*, (Kahire: Matbaatü's-Saade, ts.), 2/191.

²³⁵ Serahsî, *el-Mebsut*, 2/191.

²³⁶ Mehmet Özkan. Hanefî Mezhebine Göre Uygulama Açısından İbadet Konularındaki İçtihatlar. Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslâm Bilimleri Anabilim Dalı, Doktora Tezi, 2006.

İKİNCİ BÖLÜM 2: MODERN HUKUKTA DÜĞÜN SÜRECİNE İLİŞKİN DÜZENLEMELER İLE DÜĞÜNDE TAKILAN ZİYNET EŞYALARININ HUKUKİ NİTELİĞİ ve İSLÂM HUKUKU AÇISINDAN MUKAYESESİ

Bu bölümde, modern hukukta düğün sürecine ilişkin düzenlemeler ile düğünde takılan ziynet eşyalarının hukukî niteliği ele alınacak ve ilgili hususlar İslâm hukukundaki karşılıklarıyla mukayeseli olarak incelenecektir. Böylece, ziynet eşyalarının düğün sürecindeki konumunun her iki hukuk sistemi bakımından nasıl değerlendirildiği ortaya konulacaktır.

Bu çerçevede öncelikle modern hukukta düğün sürecine ilişkin düzenlemeler ele alınacak, ardından ziynet eşyalarının modern hukuktaki hukukî niteliği değerlendirilerek İslâm hukukundaki karşılıklarıyla mukayese edilecektir.

2.1. MODERN HUKUK İLE ÖRF VE ÂDETLER ARASINDAKİ İLİŞKİ HAKKINDA GENEL BİLGİLER

Bu bölümde günümüz hukukunda, yani Türkiye Cumhuriyeti'nde geçerli olan modern hukuk çerçevesinde düğün sürecine ilişkin yasal düzenlemelere kısaca değindikten sonra düğün esnasında gelin veya damada takılan ziynet eşyası, takı veya benzeri hediyelerin hukuki durumu hakkında çeşitli değerlendirmelere yer verilecektir.

Bu konulara geçmeden önce, modern hukukta örf ve âdet arasındaki ilişkiyi kısaca açıklamak gerekir. Zira ziynet eşyalarıyla ilgili düzenlemelerde, modern hukuk kimi durumlarda örf ve âdet kurallarından yararlanmıştır. Örf ve âdet konusuna modern hukukun nasıl yaklaştığını bilmek Yargıtay kararlarının zaman içinde nasıl değiştiğine de ışık tutacaktır.

Örf ve âdetler hakkında en kısa ve öz açıklamalardan biri Gözler tarafından yapılmaktadır. Buna göre örf ve âdet kuralları, bireyin içinde yaşadığı belirli bir toplumsal yapı tarafından oluşturulan; insanın davranışlarını düzenleyen ve bazı ahâki yaptırımlarla desteklenen emir ve yasaklar bütünüdür.²³⁷ Buna göre örf ve adetlerin dört önemli işlevi bulunur:

1. Örf, gelenek ve âdet kuralları da tıpkı hukuk, din ve ahlâk kuralları gibi, bireylerin davranışlarını yönlendiren normatif düzenlemeler olup, toplumsal yaşamı şekillendiren emir ve

²³⁷ İmran Gündüz Alptürker-Eminenur Dal Ege, “Sözlü Hukukun Yazılı Hukuka Yansıması: Silifke Örneği”, *Milli Folklor* 19/1, (2025), 88-103.

yasaklar içermektedir. Örneğin “Bazı sosyal ortamlarda veya kamusal mekânlarda karşılaşılan kişilere selam vermek”, “bayramlarda akrabaların ziyaret edilmesi”, “namusun korunması, bireyin hem ahâki değerlerine hem de toplumun onur ve saygınlık anlayışına yönelik bir sorumluluk olarak görülmesi” vb. gibi. Bu yönden hukuk yaptırımları ile örf, gelenek ve âdet kuralları arasında bir ayrım yoktur.

2. Örf, gelenek ve âdet kuralları da modern hukuk kaideleri gibi insan davranışlarını düzenlemeye yöneliktir. Yani örf ve âdet kurallarının muhatabı insanlardır.²³⁸

3. Örf, gelenek ve âdet kurallarının oluşumu, bireylerin içinde yaşadığı toplumsal çevre tarafından şekillendirilmektedir. Bu kurallar, uzun bir zaman dilimi içerisinde meydana gelir; sürekli tekrar edilerek toplumsal yaşamda davranışların bağlayıcılığını artırır. Modern hukuk kuralları, devletin yetkili organları tarafından oluşturulurken; örf ve âdet kuralları ise toplumun kendi dinamikleri içerisinde zamanla oluşur ve yerleşir. Toplum genelinde cari olan örf ve âdetlerden söz edildiğinde, bu kuralların oluşumunda etkili olan toplumsal çevre, aslında o toplumun tüm bireyleridir. Bununla birlikte, bazı örf ve âdetlerin yöresel nitelik taşıdığı da göz ardı edilmemelidir. Örneğin, Güneydoğu Anadolu Bölgesinde evlenecek kızın akraba dışından biriyle evlendirilmesi durumunda, akrabalara “dayı parası” adıyla verilen tazminat, yalnızca belirli bir bölgeye özgü olup yerel örf ve âdetin bir yansımasıdır.

4. Örf, gelenek ve âdet kuralların yaptırımları, kınama veya ayıplama, tecrit etme veya dışlama, darp veya dövme olabileceği gibi öldürme de olabilir.²³⁹

2.2. MODERN HUKUKTA DÜĞÜN SÜRECİ İLE İLGİLİ KURALLAR

Günümüz hukuk sisteminde, düğün yapmak için yerel veya genel idari makamlardan resmî izin alma zorunluluğu bulunmamaktadır. Ancak, orantısız ve rahatsız edici şekilde gürültü yapmak kanunen yasaklanmıştır. Toplumda, Ramazan ayında davul çalma, sokak düğünlerinde aşırı gürültü yapma veya sünnet merasimlerinde korna çalarak çocukları gezdirme gibi geleneksel uygulamalar, kültürel birer alışkanlık olmakla birlikte, gürültü kirliliğine neden olabilmektedir. Bu tür durumlarda polis, jandarma veya zabıta tarafından müdahalede bulunulması mümkündür.

²³⁸ Gözler, *Hukukun Temel Kavramları*, 23-24.

²³⁹ Kemal Gözler, “Sokak Düğünleri ve Hukuk”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Zabunoğlu Armağan*, 2011, 352-371.

Bununla birlikte, bu müdahaleler zaman zaman hukuki ve toplumsal açıdan karmaşık sonuçlar doğurabilmektedir. Zira bazı durumlarda, “geleneksel uygulama” gerekçesiyle kolluk kuvvetleri müdahalede çekingen davranabilmektedir. Bu nedenle devlet, toplum düzenini ve bireysel hakları korumak amacıyla gürültüye ilişkin çeşitli yasal ve idari düzenlemeler yapmak zorunda kalmıştır.

Gürültülü ses, toz, koku, duman ve benzeri olumsuzluklar ile toplumun rahatsız edilmesi modern hukukta yasaktır. Bu tür faaliyetleri yapan insanlara da kolluk güçlerinin zor kullanması yasal bir süreçtir.²⁴⁰ Toplumun bazı alanlardaki örf ve âdetleri, özellikle rahatsızlık verici nitelikte olanlar, yasaklanabilir. Bu bağlamda, zaman bakımından uzun süren ve rahatsızlık yaratan geleneklerden biri, açık alanlarda gürültü ile gerçekleştirilen düğünlerdir.²⁴¹

Günümüz hukukunda açık havada veya mahalle arasında düğün yapmak yasak değil yasak olan şey gürültüdür. Bu nedenle, modern hukukta bu tür durumlara ilişkin düzenlemeler öngörülmüştür. Düğünlerde ikram edilen yiyecek ve içecekler veya organizasyon kapsamında yapılan çeşitli etkinlikler, hukuken yasak teşkil etmez; ancak başkalarının hak ve güvenliğini ihlal etmeyecek ölçüde gerçekleştirilmelidir. Mesela, İslâm hukukunun aksine, modern hukukta içkili bir düğünün mahalle ortasında yapılmasına dair yasal bir engel bulunmamaktadır.

Günümüzde, düğün amacıyla açık alanlarda insanların bir araya gelmesini engellemek oldukça zordur. Etrafa rahatsızlık vermedikçe bu tür bir topluluk oluşturulması hukuka aykırı sayılmaz ve zorla müdahale imkânı sınırlıdır. Gözler’e göre, düğün merasimi niyetiyle insanların bir araya toplanması yasal bir eylemdir; ancak topluluk çevreyi rahatsız edecek düzeyde gürültü yaparsa, bu durum artık yasalara aykırıdır. Yani, birinci durum hukuken serbestken, ikinci durum kanunlarla yasaklanmıştır. Örneğin, üniversite sınavı zamanında öğrenciler sınav olurken düğün yapılmasını valilik ya da diğer makamlar yasaklayabilir. Çünkü modern hukukta gürültüyü engelleyici yaptırımlar ve çeşitli cezalar bulunur. Buna göre de birçok hukukî düzenleme bulunur.²⁴²

Modern hukukta gürültü, patırtı yapmak ilk önce Çevre Kanunu ve Kabahatler Kanunu olmak üzere çeşitli birçok kanun ve yönetmelikle yasaklanmıştır. Buna göre,

²⁴⁰ Gözler, “Sokak Düğünleri ve Hukuk”, 371.

²⁴¹ Gözler, “Sokak Düğünleri ve Hukuk”, 371.

²⁴² Gözler, “Sokak Düğünleri ve Hukuk”, 352-361.

a. “30 Mart 2005 tarih ve 5326 sayılı Kabahatler Kanunundaki madde 36”,

b. “3 Temmuz 2005 tarih ve 5393 Sayılı Belediye Kanunundaki madde 51. Bu Kanundaki “zabitanın görev ve yetkileri” başlıklı 51. Md. şunu demektedir: “*Belediye zabıtası, beldede esenlik, huzur, sağlık ve düzenin sağlanmasıyla görevli olup bu amaçla, belediye meclisi tarafından alınan ve belediye zabıtası tarafından yerine getirilmesi gereken emir ve yasaklarla bunlara uymayanlar hakkında mevzuatta öngörülen ceza ve diğer yaptırımları uygular*”.

c. “9 Ağustos 1983 Tarih ve 2872 Sayılı Çevre Kanunu, madde 14. Bu kanunun 26 Nisan 2006 tarih ve 5491 sayılı kanunla değişen “Gürültü” başlıklı 14’üncü maddesi “kişilerin huzur ve sükûnunu, beden ve ruh sağlığını bozacak şekilde ilgili yönetmeliklerle belirlenen standartlar üzerinde gürültü ve titreşim oluşturulması yasaktır” demektedir. Düğün ile ilgili günümüz hukukunun ilk yasak ve yaptırımlar da bu kanunların ilgili maddelerince denetlenmektedir.²⁴³

Ayrıca düğünlerde içkili ya da içkisiz bir şekilde havaya silah sıkılması ya da birinin ölümüne neden olma gibi durumlar da günümüz hukukunun yaptırımları arasındadır²⁴⁴. Davetlilerden birinin böyle bir suça karışmasında da düğün sahiplerine ceza kesildiği görülmektedir. Düğün sırasında işlenen trafik suçları, silah kullanma, kavga, tehdit, taksirle ölüm ve diğer suç unsurları da günümüzde ceza maddeleri olarak ele alınır. Bu yüzden mahalle ortasında düğün yapmanın sonucu olarak meydana gelen birçok olay yargılamanın alanına girmiştir²⁴⁵. Ateşli silahlarla birilerini öldürmek ya da trafikte magandalık yapmak, adam yaralama veya öldürmeye sebep olma başta olmak üzere düğün sırasında işlenen ceza davalarına konu birçok olay kayda geçmiştir.²⁴⁶ Toplumda güvenliğin kasten tehlikeye sokulması devletin bu konuda hukuki düzenlemelere gitmesine neden olmuştur. Devletler bu düzeni kolluk kuvvetleri ile sağlar. Zabıta, polis ve jandarma gibi kolluk kuvvetleri, düğünlerin hem toplumsal gelenek ve görenekler çerçevesinde gerçekleşmesinden, hem de toplumsal düzen ve güvenliği tehdit edebilecek durumların önlenmesinden yazılı hukuki²⁴⁷ düzenlemeler çerçevesinde sorumlu tutulur. Bu

²⁴³ Gözler, “Sokak Düğünleri ve Hukuk”, 352-366.

²⁴⁴ Memurlar.net. “Yargıtay'dan emsal karar! Düğün magandasına müebbet” (Erişim 07.10.2025).

²⁴⁵ Sabah, “Düğünde havaya ateş açıp, davetliyi öldüren magandaya 18 yıl hapis” (Erişim 08.10.2025).

²⁴⁶ Gözler, “Sokak Düğünleri ve Hukuk”, 352-371.

²⁴⁷ Gözler, “Sokak Düğünleri ve Hukuk”, 352-371.

bağlamda, toplumsal hassasiyet ile hukuki zorunluluklar arasında bir dengeyi gözetmeleri beklenir.²⁴⁸

Nişan ve çeyiz konusuna geçmeden önce, örf ve âdetlerin modern hukuk ile ilişkisine kısaca değinmek gerekir. Bir âdetin veya örfi kuralın hukuki nitelik kazanabilmesi için, yazılı hukuki düzenleme ile yani devlet gücüyle desteklenmesi gerekir. Devlet gücüne dayanmayan bir âdet veya örf, hukuki kural olarak kabul edilmez.²⁴⁹ Kanunda hüküm bulunmayan durumlarda uygulanan örf ve âdetler, yazılı hukuku veya mevcut kanunları değiştiremez. Hatta bir örf veya âdet, yazılı bir kanuna veya resmî ahâki yaptırımlara aykırı ise, hukuki kural niteliği kazanamaz. İşte bunun için düğün sürecinde yaşanan tüm süreçlerin çoğunluğu örf ve âdetlere dayansa da yeri geldiğinde bazı anlaşmazlıklar ortaya çıktığında modern hukuk kuralları örfü de dikkate alarak karar verebilir. Nişan çeyiz konusunun nasıl yapılacağına dair bir yönetmelik veya kanun veya benzeri bir yönerge bulunmasa da düğün süreçlerinin insanlar arasında sorun çıkardığı anda hukukun devreye girdiği görülmektedir. Evlenme yaşı örfeye uygun olsa da modern hukuka aykırı ise örf dikkate alınmaz. Resmi nikâh yaşı örfeye göre değil modern hukukun belirlediği kurallara göre olmak zorunda iken nikâhın nasıl olacağına dair bir hüküm yoktur. Nişanlanma da örfeye göre olsa da nişanın bozulması sonucu ortaya çıkan hukukî anlaşmazlıklarda günümüz hukuku yeri geldiğinde örfeye göre yeri geldiğinde ise daha farklı kararlar alabilmektedir. Karşılıklı evlenme vaadi ile kurulan nişan akdinin bozulmasına,²⁵⁰ Türk Medeni (4721 sayılı) Kanunu 120. maddesi ile 121 ve 122. maddelerinde bazı sonuçlar çıkarılmıştır. Mesela, nişan bozulunca “maddi tazminat, manevi tazminat ve hediyelerin geri verilmesi istenmektedir”.²⁵¹ “Nişanın hangi sebeple veya kimin kusuru ile sona erdiği önemli olmaksızın, tarafların birbirlerine veya ana baba ya da onlar gibi davrananların nişanlılara verdikleri alışılmışın dışındaki hediyelerin geri istenmesi mümkündür.”²⁵² Maddi ve manevi tazminat istemleri ise hediyelerin geri verilmesinden farklı²⁵³ bir süreçtir. Nişan karşılıklı veya tek taraflı bozulmadı ise tazminat davası açılamaz. Nişan, tarafların rızasıyla sona erdiğinde, bozma dışında başka yollarla sona ermesi hâlinde tazminat talep

²⁴⁸ Neyire Akpınarlı, vd. “Mahalle Düğünlerine Kolektif Kültürel Haklar Penceresinden Savunma”, *DUHFD*, 2022(5)-46, 65-114.

²⁴⁹ Remzi Demir, “Türk Medeni Hukukunun Yazılı Olmayan Kaynağı; Örf ve Âdet Hukuku”, *Çankaya Ün. Hukuk Fakültesi Dergisi* 5/1, (2020), 1003.

²⁵⁰ Gözler, “Sokak Düğünleri ve Hukuk”, 352-371.

²⁵¹ Şengül Şahin ve Özden Damla Çelt. “Yargıtay Kararları Işığında Nişanın Bozulmasında Manevi Tazminat”. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi – İnÜHFD* 12/2, (2021), 520.

²⁵² Şahin-Çelt, “Yargıtay Kararları Işığında Nişanın Bozulmasında Manevi Tazminat”, 538.

²⁵³ Şahin-Çelt, “Yargıtay Kararları Işığında Nişanın Bozulmasında Manevi Tazminat”, 520.

edilemez. Şengül ve Celt'e göre, "nişanın haklı bir sebep olmaksızın bozulması veya karşı tarafın kusurunun nişanın bozulmasına sebep olması" durumunda tazminat gündeme gelebilir."²⁵⁴

2.3. MODERN HUKUKTA ZİYNET VE TAKILARIN HÜKMÜ

Aile, toplum yapısının temelini oluşturur. Geçmiş yüzyıllardan günümüze kadar korunmaya değer görülen bir kurum olmuştur. Ailenin düğün merasimi ile kurulması örfi olsa da evlenmenin hukuki şartlarından olmadığı gibi nikâhtan sonra düğün yapılmaması da boşanma sebebi değildir (bkz. 2. HDT17.12.1985, E.1985/10502 K.1985/10806 (KBBB., 743/134)).²⁵⁵ Ancak Türk toplumunda evlenme süreciyle birlikte bir düğün merasiminin yapılması oldukça yaygındır.²⁵⁶ Düğün öncesi ve sonrasındaki tüm merasim süreçlerinde ortaya çıkan geleneksel uygulamalar, çağımızda her şeyin hızlı bir şekilde tüketilmesi ve zihin dünyamızda geleneğe dair unsurların yok edilmeye çalışılmasına rağmen halen devam etmektedir. Bunun temel nedeni, aile kurumunun toplum tarafından korunmaya değer bir değer olarak görülmesidir.²⁵⁷

Aile kurumu, çiftlerin resmi olarak evlenmesi ile oluşmaktadır. Toplumun somut olarak aile kurumuna verdiği önem ise evlilik sürecinde çiftlere verdiği maddi destek ile kendini göstermektedir. Evlenen kişilerin aileleri ve yakınları düğünlerde hediye olarak takı takmak suretiyle hem evliliği kutlamış hem de evliliğin maddi yüküne bir nebze katkı sağlamış olurlar. Ancak eşler bazen evlilik kurumundan beklediklerini bulamazlar ve boşanma ya da ayrılık kararı alarak ilişkilerini sona erdirirler. Bu durumda ziynet eşyalarının iadesi sorunu gündeme gelmektedir.²⁵⁸ Ziynet eşyalarının iadesi dava yoluyla talep edilmektedir. Ancak hukuk sistemimizde ziynet eşyalarının iadesi hakkında hukuken özel olarak düzenleme yapılmamıştır. Dolayısıyla ziynet eşyalarının iadesine ilişkin davalarda, usul anlamında genel hukuk kuralları uygulanmaktadır. Bunun yanında ziynet eşyalarının iadesine ilişkin davalar hakkında ortaya çıkan sorunlar mahkeme kararları ile çözülmüştür. Nitekim Yargıtay tarafından verilen kararlar ile birçok konuda görüş birliği sağlanmıştır.²⁵⁹

²⁵⁴ Şahin ve Çelt, "Yargıtay Kararları Işığında Nişanın Bozulmasında Manevi Tazminat", 520.

²⁵⁵ Akçaal, "Düğünde Takılan Ziynet Eşyasının İadesi", 265-301.

²⁵⁶ Akçaal, "Düğünde Takılan Ziynet Eşyasının İadesi", 279.

²⁵⁷ Faruk Turğut, "Tarihsel Süreçte Aile Kurumunun Dönüşümü ve Geleceğine Yönelik Çıkarımlar". *Medeniyet ve Toplum Dergisi*, 1/1, (2017), 93-117.

²⁵⁸ Ziynet eşyalarının kişisel malı olarak kabul edildiğinden söz konusu davanın açılabilmesi için mal rejiminin tasfiyesi için bkz. Kulaklı, "Ziynet Eşyasına İlişkin Sorunların Yargıtay Kararları Işığında Değerlendirilmesi" 264.

²⁵⁹ Kulaklı, "Ziynet Eşyasına İlişkin Sorunların Yargıtay Kararları Işığında Değerlendirilmesi", 15.

Ziynet eşyaları, günümüz hukukunda kavramsal olarak geniş bir çerçevede değerlendirilmektedir. Bu kavram, evlilik nedeniyle eşler veya eşlerin yakınları tarafından verilen, kıymetli eşya veya değerli metallere oluşan malları kapsamaktadır. Evlilik birliği bozulduğunda ziynet eşyalarının kime ait olduğu ise Türk hukuk tarihinde ise 04.04.2024 tarihli ve 2023/5704 Esas Yargıtay ikinci hukuk dairesinin 2024/2402 Kararı ve ile yeniden şekillenmiştir. Bu karar öncesinde anlaşmaya ya da örf ve âdet kurallarına göre aksi bir paylaşım yoksa ziynet eşyalarının tamamının kadına ait olduğu görüşü hâkimdi. Yeni düzenlemede, taraflar arasında örf ve âdet çerçevesinde bir paylaşım kuralı belirlenmediği takdirde, kişisel nitelikte olanlar dışında kalan tüm ziynet eşyalarının taraflar arasında eşit olarak paylaşılacağı kabul edilmiştir. Bu durumda bilezik, küpe, kolye gibi kadının kullanımına uygun olan eşyalar kadına, kravat iğnesi, saat gibi erkeğin kullanımına uygun olan eşyalar erkeğe ait olacaktır. Doğrudan taraflara takılan eşyalar ise hangi tarafa takıldıysa ona ait olacaktır. Bunlar dışında takı sandığına konulan para, çeyrek altın gibi kişiye özgülenmeyen eşyalar taraflarca ortak bir şekilde paylaşılacaktır.

2.3.1. Ziynet veya Takı Eşyasının Kapsamı

TDK'ye göre süs anlamına gelen “ziynet” Arapça kökenli bir kelimedir.²⁶⁰ Ziynet; elmas, gümüş veya altından yapılmış birtakım değerli madeni ürünleri kastettiği gibi, insanlar tarafından takılan süs bu tür eşyalarını²⁶¹ tanımlanmaktadır. Ziynet eşyalarını hukuk biliminde evlilik münasebetiyle düğünlerde kadın veya erkeğe takılan ekonomik değeri yüksek hediyeler şeklinde tanımlanmaktadır.²⁶²

Kıymetli madenlerden üretilen ve bireylerin süslenme amacıyla üzerinde taşıdıkları takılar, hukuk literatüründe ziynet eşyası olarak nitelendirilmektedir.²⁶³ Hukuki açıdan ziynet eşyası, bireyin üzerinde tasarrufta bulunabildiği; kişi ve hayvanlar hariç, ekonomik değer taşıyan maddi varlık olarak kabul edilmektedir²⁶⁴. İnsanlar tarafından süslenmek amacıyla kullanılabilmesi göz

²⁶⁰ TDK, “Ziynet”, (Erişim 08.10.2025).

²⁶¹ Ejder Yılmaz, *Hukuk Sözlüğü*, (Ankara: Yetkin Yayınları, 2011), 1529.

²⁶² Yılmaz, *Hukuk Sözlüğü*, 1529

²⁶³ Ziynet eşyası tanımları için bkz. Zeynep Özcan, *Sağ Kalan Eşin Mirasçılığına Katılma Rejiminin Etkisi, Arabuluculuk Çözüm Yolunun Bu Kapsamda Uygulanabilirliği*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023, 176; Yılmaz, *Hukuk Sözlüğü*, 1560; Kulaklı, “Ziynet Eşyasına İlişkin Sorunların Yargıtay Kararları Işığında Değerlendirilmesi”, 263; Ömer Uğur Gençcan, *Ziynet ve Eşya Alacağı Davaları*, (Ankara: Yetkin Yayınevi, 2019), 106; Akçaal, “Düğünde Takılan Ziynet Eşyasının İadesi”, 267; Orkun Tat, “Yargı Kararları Işığında Ziynet Eşyalarının Aidiyeti Üzerine Bir Değerlendirme” *Terazi Hukuk Dergisi*, 204, (2023), 102; Mehmet Özyürek, “Evlilik birliğinde ziynet eşyasının bağışlama ve tüketim ödünçüne konu edilmesi”, (Konya: Seçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2020), 3.

²⁶⁴ Sanem Aksoy Dursun, *Eşya Kavramı*, (İstanbul: Oniki Levha, 2012), 5; M. Kemal Oğuzman, vd. *Eşya Hukuku*, (İstanbul: Filiz, 2021), 18-19.

Haluk Nami Nomer-Mehmet Serkan Ergüne. *Eşya Hukuku, Zilyetlik ve Tapu Sicili*, (İstanbul: Oniki Levha Yayınları, 2015), 25 vd.; Lale Sirmen, *Eşya Hukuku*, 10. Baskı, (Ankara: Yetkin, 2023), 4.

önüne alındığında taşınır eşya niteliğini haizdir (TMK m. 762)²⁶⁵. Ziynet eşyasının, süslenme amacına yönelik olması onu yatırım amacına yönelik kıymetli madenlerden ayırır²⁶⁶. Bilezik, küpe, yüzük, halhal, kolye, iğne, gerdanlık, takı seti, saat gibi takılar kişiye özgü olup esasen süslenme amacına yöneliktir. Bunlar dışında, yatırım amacı taşıyan ve kişiye özgü olmayan gram, külçe, çeyrek veya cumhuriyet altını olarak ifade edilen altın veya bir miktar gümüş ya da diğer kıymetli madenler de ziynet olarak anılmaktadır.²⁶⁷

Yargıtay'ın kararlarında eşlere verilen ziynet eşyası için, döviz, altın, gümüş, çeyrek, gram olarak ifade edilen ve örneklerini çoğaltabileceğimiz tüm hediyeleri kapsayacak şekilde takı ifadesi kullanılmaktadır.²⁶⁸

Para için bazı kararlarda “takı para” ibaresine rastlanmaktadır.²⁶⁹ Ziynet eşyası kıymetli madenlerden oluştuğu için dolaylı olarak yatırım amacına da hizmet etmektedir. Ancak esas amacının süslenme olduğu göz önünde bulundurularak, sadece kadın veya erkeğin üzerinde süs

²⁶⁵ Akçaal, “Düğünde Takılan Ziynet Eşyasının İadesi”, 267. Özcan, s. 176. Taşınmaz eşyanın ve evlilik öncesinde ya da istisnaen evlilik sonrasında, eşlerin ailesi ve yakınları tarafından çeyiz kapsamında hazırlanan hediyelerin, ziynet eşyası niteliği taşımadıkları yönünde katıldığımız görüş için bkz. Tat, “Yargı Kararları Işığında Ziynet Eşyalarının Aidiyeti Üzerine Bir Değerlendirme”, 101-110.

²⁶⁶ Çeyrek, yarım veya tam altın gibi takıların, insanlar tarafından takılıp süsolarak kullanılmadığı için ziynet eşyası kapsamında olmadığı ve yatırım amacı taşıdığı yönünde bkz. Akçaal, “Düğünde Takılan Ziynet Eşyasının İadesi”, 272.

²⁶⁷ Para, gram, yarım, çeyrek, tam gibi altınların veya ekonomik değer taşıyandığı varlıkların ziynet eşyası kapsamında sayılmasının güç olduğu, ziynet eşyasının evlilik sebebiyle verilen ve eşlerin üzerine takılmaya elverişli taşınır eşya ile sınırlı tutulması gerektiği yönünde bkz. Tat, “Yargı Kararları Işığında Ziynet Eşyalarının Aidiyeti Üzerine Bir Değerlendirme” 102.

²⁶⁸ Yargıtay 3. Hukuk Dairesi, 2018'deki kararında, “Somut olayda; Mahkemece, ülke genelindeki örf ve âdetler, gerekse yerel örf ve âdetler dikkate alındığında kolluk tarafından yapılan araştırmanın olaya uygun olduğu ve düğünde damada takılan ziynet eşyalarının ve paranın damada ait olacağının kabulünün gerektiği kanaatine varıldığı gerekçesiyle, davacı tarafın damada takılan ziynet eşyalarına yönelik talebinin reddine karar verilmiştir. Bu durumda, mahkemece; düğünde takılan tüm takılarla birlikte çeyrek altınların da kadına bağışlanmış olması nedeni ile bir kısım çeyrek altınlar yönünden de davacının talebinin kabulüne karar verilmesi gerekirken; yanılığlı değerlendirme ile yazılı şekilde karar verilmesi doğru görülmemiş, bozmayı gerektirmiştir”. www.kazancı.com.tr. Yargıtay 3. Hukuk Dairesi, T.26.01.2015. E.2014/9491, K.2015/1326 “Somut olayda, davacı kendisine düğünde davalı ve davalının akrabaları tarafından takılan takıların davalıda kaldığını ileri sürmüştü, davalı ise bu takıların düğün borçları için bozdurarak borçların ödendiğini savunmuş ancak davacı kadının bunları iade edilmemek üzere rıza ile verdiğini kanıtlanamamıştır. Yargılama sırasındatanık sıfatı ile edinilen davalının babası ve kardeşi de talep edilen takıların kendilerinde kaldığını ve düğün borçları için bozdurulduğunu beyan etmişlerdir. Hal böyle olunca mahkemece; davalı ve davalı yakınları tarafından davacıya düğünde takılan takılar ve miktarları tespit edilerek, tespit edilen bu takılar açısından davanın kabulü beklenirken yanılığlı değerlendirme sonucu yazılı şekilde karar verilmesi doğru görülmemiş olup, bu husus bozmayı gerektirmiştir”. www.kazancı.com.tr.

²⁶⁹ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi, T. 22.12.2014, E. 2014/26823, K. 2014/26223 “Düğünde takılan takı paraları ve ziynet eşyaları, taraflar arasında aksine bir anlaşma yok ise kadına ait sayılır. İade edilmeme koşuluyla verildiği kanıtlanmadıkça; bunların koca tarafından borçları için bozdurulup harcanması; onu iade borcundan kurtarmaz. Davacı-davalı koca, kadının takı ve ziynet alacağı taleplerine verdiği cevapta “onların hepsinin nişan, düğün ve ev eşyası borçları için kullanıldığını” beyan ve kabul etmiş; takı parasının, kadın tarafından iade edilmemek üzere kendisine verildiğini de ispatlayamamıştır. Açıklanan bu nedenlerle, takı parası talebinin kabulü gerekirken; yazılı şekilde karar verilmesi usul ve yasaya aykırı olup bozmayı gerektirmiştir” www.kazancı.com.tr

eşyası olarak taşıyabileceği takılar, ziynet eşyası olarak kabul edilmektedir.²⁷⁰ Kural olarak her iki grup da misli eşya niteliği taşır. Zira bunlar alışveriş hayatında sayma, tartma, ölçme ile belirlenebilen; yerini aynı cinsten bir başkasının alabildiği eşyadır.²⁷¹ Buna karşılık süslenmek amacıyla kullanılan ziynet eşyasının, bir kimsenin isteği üzerine üretilmesi ya da benzerlerinden farklı özellikler taşıması halinde yerini aynı cinsten bir başkasının alamayacağı için gayri misli eşya niteliği taşıması söz konusudur.²⁷² Örneğin eşlerden birinin adının baş harflerinin kazındığı bir saat, evlilik tarihinin yazılı olduğu bir yüzük ya da aile yâdigarı olan ve nesilden nesile aktarılan bir gerdanlık gayri mislidir. Bir tedavül aracı olan ve misli nitelikte taşınır eşya niteliği taşıyan para²⁷³ da uygulamada eşlerden biri tarafından açılan ziynet eşyasının iadesi davasına konu edilmektedir.²⁷⁴ Her ne kadar ziynet eşyası davasına konu ediliyor ise de kıymetli maden olmayan para, ziynet eşyası değildir. Ziynet eşyasının maddi değeri onun yapıldığı kıymetli maden üzerinden belirlenirken, paranın değerinin belirlenmesinde onun cisimleştiği kâğıt değil temsil ettiği nominal değeri esas alınır.²⁷⁵ Ayrıca ziynet eşyasının, kişiye özgü olma özelliği, çeyrek, tam altın gibi yatırım amaçlı kıymetli madenlerde ve parada bulunmamaktadır. Çalışmamızın kapsamı, güncel Yargıtay kararı çerçevesinde, eşlere verilen ziynet eşyası ve yatırım amaçlı diğer kıymetli madenler üzerindeki hak sahibinin belirlenmesine ilişkin ilkelerin değerlendirilmesinden oluşmaktadır.

Ziynet eşyası, aslında altın, elmas, gümüş gibi değerli madenlerden yapılan ve takı olarak kullanılan değerli eşyalardır. Bu kapsamda değerli madenlerden yapılan kolye, bileklik, küpe, gerdanlık, bilezik, yüzük vb. gibi birçok takı eşyası bu tanıma girmektedir.²⁷⁶ Çalışmamız açısından ise ziynet eşyasını evlilik neticesinde kadın veya erkeğe verilen değerli hediyeler olarak tanımlamaktayız. Bu bağlamda, bilezik, altın kelepçe, kolye, gerdanlık, takı seti, bileklik, saat, küpe ve yüzük gibi takılar, ziynet veya takı eşyası olarak kabul edilmektedir. Mesela, çeyrek altın, yarım altın, cumhuriyet altını ve tarihi Osmanlı altınları da ziynet veya takı olarak

²⁷⁰ Akçaal, “Düğünde Takılan Ziynet Eşyasının İadesi”, 267. Taşınmaz eşyanın ve evlilik öncesinde ya da istisnaen evlilik sonrasında, eşlerin ailesi ve yakınları tarafından çeyiz kapsamında hazırlanan hediyelerin, ziynet eşyası niteliği taşımadıkları yönünde katıldığımız görüş için bkz. Tat, “Yargı Kararları Işığında Ziynet Eşyalarının Aidiyeti Üzerine Bir Değerlendirme”, 102.

²⁷¹ Misli eşya kavramı için bkz. Lale Sirmen, *Eşya Hukuku*, 10. Baskı, (Ankara: Yetkin, 2023), 14.

²⁷² Aksoy-Dursun, *Eşya Kavramı*, 40.

²⁷³ Aksoy-Dursun, *Eşya Kavramı*, 39.

²⁷⁴ Akçaal, “Düğünde Takılan Ziynet Eşyasının İadesi”, 268.

²⁷⁵ Rona Serozan, *Eşya Hukuku I*. (İstanbul: Filiz Yayınları), 2014, 3.

²⁷⁶ Yılmaz Çolak Hukuk Bürosu, “Ziynet Eşyalarının Paylaşılması Hakkında 2024 Yargıtay Kararı”. (Erşim 07.10.2025).

değerlendirilmektedir. Peksöz'e göre de değerli taş ve madenlere ek olarak düğün davetinde verilen para da ziynet olarak nitelendirilmektedir.²⁷⁷

Ancak; çeyrek altın, yarım altın gibi ziynetler bilezik gibi görülmediği için takı olarak kullanılmadığı düşünülebilir. Ancak Yargıtay bu hususa ilişkin kararlarında ziynet eşyası kavramı daha geniş yorumlayarak çeyrek altın gibi ziynetleri de ziynetten saymıştır.²⁷⁸ Böylece bu altınlar da ziynet eşyası davalarına konu olmuştur. Hatta Yargıtay kararlarında, nitelik itibariyle ziynet eşyası olmamakla birlikte düğün için takılan bir takım taşınır veya taşınmazların da ziynet eşyası olarak kabul edildiğini görmekteyiz. Mesela, düğün münasebetiyle geline hediye olarak takdim edilen bir besi hayvanı ve ondan dünyaya gelen yavruları da ziynet eşyası gibi nitelendirilir.²⁷⁹ Modern hukukun içtihatlarında, evlilik törenlerinin resmi nikâh ile sınırlandırılmayıp evlenmenin belli bir zamana yayıldığı görülmektedir. Bu açıdan sadece resmi nikâhta değil aynı zamanda kına veya düğün törenlerinde de takılan takı ve hediyeler de ziynet olarak kabul edilmektedir. Hatta kız isteme aşamasında veya âdet gereği çeyiz serme olarak kabul edilen süreçteki hediyeler bile ziynet eşyasından sayılmaktadır.²⁸⁰

Sonuçta, Yargıtayın hukuk mahkemelerinde ziynet olarak sayılan malların, evlenme sürecinde taraflara verilen kıymetli taş, hediyeler veya madenler olduğu görülse de sadece bununla sınırlandırılmayacağı da açıktır. Bunun için yukarıda anlatıldığı üzere, ziynet eşyasını, evlenme süreci öncesinde ve evlenme merasiminde ve hatta sonrasında evlilik neticesiyle çiftlere takılan takı veya her türlü eşya olarak tanımlamak gerekir.²⁸¹

Malumdur ki, düğün merasimi yapılırken takı veya ziynet takma anında, kızın yakınlarının geline, erkeğin yakınlarının ise damada takı takma yönünde bir gelenek bulunmaktadır. Elbette bunun aksi de mümkün olabilir. Hatta kimi yörelerde bazı geleneklerde erkeğin yakınlarının kıza, kızın yakınlarının da erkeğe hediyeler taktığı görülebilir. Bunun sonucunda, ziynet eşyasının hangi tarafın ailesi ya da davetlisi tarafından verildiğinin önem taşıyıp taşımadığı sorusu da akıllara gelebilir. Yargıtay, bu durum için kendisine kim tarafından takılırsa takılsın şeklinde bir içtihat geliştirip sorunu çözme yoluna gittiği görülmektedir.²⁸² Bu tür içtihada göre, kişinin kimin yakını olduğuna bakılmaksızın; bir başka ifadeyle ziyneti veren kişinin kimin ailesi ya da yakını

²⁷⁷ Vildan Peksöz, “Ziynet Eşyalarının İadesi Davasında İspat Yüğü”, *İstanbul Hukuk Mecmuası*, 2021, 193.

²⁷⁸ Yılmaz Çolak Hukuk Bürosu, “Ziynet Eşyalarının Paylaşılması Hakkında 2024 Yargıtay Kararı”.

²⁷⁹ Bkz. Yargıtay 3. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2017/17309 (07 Aralık 2017).

²⁸⁰ Bkz. Yargıtay 3. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2018/1566 (22 Şubat 2018).

²⁸¹ Kulaklı, “Ziynet Eşyasına İlişkin Sorunların Yargıtay Kararları Işığında Değerlendirilmesi”, 264.

²⁸² Kulaklı, “Ziynet Eşyasına İlişkin Sorunların Yargıtay Kararları Işığında Değerlendirilmesi”, 265.

olduğundan bağımsız hareket ederek geline verilen ziynet eşyaları, kadının kişisel malı olarak nitelendirilmektedir.²⁸³ Benzer şekilde, damada takılan ziynet eşyaları bakımından da sürdürüldüğü ve damada takılan takıların, bunu veren kişinin kimin yakını ya da akrabası olduğundan bağımsız şekilde erkeğin ziynet eşyası olarak kabul edilmesi gerektiği düşünülebilir. Fakat tam bu noktada, Yargıtay'ın “kime takılırsa takılsın ziynet eşyalarının geline ait olacağı” şeklinde bir başka içtihat geliştirdiğine tanık olmaktadır. Bu iki içtihadın birleşiminden, “kim tarafından kime takılırsa takılsın ziynet eşyaları kadının kişisel malıdır” sonucu ortaya çıkmaktadır. O hâlde, evlilik sonucu geline verilen ziynet eşyalarına ek olarak damada verilen ziynet eşyalarının da tümü kadının kişisel malı sayılır. Daha da önemlisi, Yargıtay, takıyı takanın kimin yakını ya da akrabası olduğundan bağımsız olarak ziynetin gelin ya da damattan kime takılırsa takılsın düğün sürecinde takılan tüm takı veya ziynet eşyalarını kadının şahsi malı olarak kabul etmekteydi.²⁸⁴ Ancak daha sonraki başka kararında, Yargıtay, takı merasimi sırasında üzerinde damadın adı yazdığı için erkeğe takılan künyenin, erkeğin kişisel malı olarak kabul edildiğini bildiren bir karar almıştır.²⁸⁵

Ziynet eşyasının evlilik ilişkisi çerçevesinde edinilmiş olmasını yeterli kabul eden Yargıtay, uzun süre çeyiz, kına, düğün veya nikâh gibi törenler arasında bir ayrım gözetmeksizin tüm takıların kadın lehine kişisel mal sayılması gerektiği yönünde içtihat geliştirmiştir. Ancak bu yaklaşım, öğretilde eleştirilmiştir. Nitekim Kulaklı, öncelikle kadına takılan ziynet eşyalarının kadına, damada takılanların ise damada ait olması gerektiğini; bu eşyaların da eşler arasındaki mal rejimine kişisel mal olarak dâhil edilmesinin uygun olacağını belirtmektedir. Bu nedenle Kulaklı, ziynet eşyalarının tamamını kadına ait kabul eden eski Yargıtay içtihatlarını isabetli bulmamaktadır.²⁸⁶

2.3.2. Düğünde Takılan Ziynetlerin ve Takıların Sahipliği

Düğün veya nikâh öncesi süreçte takılan ziynet eşyalarının mülkiyeti, günümüz modern hukukunda tartışma konusu olmaktadır. Bu noktada, konuyu en özet ve derli toplu şekilde açıklamak hukuki değerlendirmeyi anlamak açısından önemlidir.

Kararlarda, cinse özgü olma hem eşya üzerindeki mülkiyet hakkı sahibinin hem eşyanın dâhil olduğu malvarlığı grubunun belirlenmesinde ortak bir ölçüt olarak ele alınmakta ve yeni

²⁸³ Kulaklı, “Ziynet Eşyasına İlişkin Sorunların Yargıtay Kararları Işığında Değerlendirilmesi”, 266.

²⁸⁴ Hüseyin Hatemi- Burcu, Kalkan Oğuztürk, *Aile Hukuku*, (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2014), 32.

²⁸⁵ Kulaklı, “Ziynet Eşyasına İlişkin Sorunların Yargıtay Kararları Işığında Değerlendirilmesi”, 263.

²⁸⁶ Kulaklı, “Ziynet Eşyasına İlişkin Sorunların Yargıtay Kararları Işığında Değerlendirilmesi”, 263.

eleştirilere kapı açılmaktadır. Konuya ilişkin değerlendirme her bir başlık altında sırasıyla ele alınacaktır.²⁸⁷

Buna göre;

1. Ziyinet Eşyalarının Kadına Verilmesi ile İlgili Kararlar:

Eşlerin birbirlerine veya üçüncü kişilerin eşlerden birine, evlilik dolayısıyla verdikleri ziynet eşyasının, sonradan eşlerden biri tarafından iade talebine konu edilmesiyle ortaya çıkan uyuşmazlıkların çözümünde, farklı dönemlerde çeşitli yaklaşımlar benimsenmiştir. Yargıtay'ın 04.04.2024 tarihinde görüş değiştirmesinden önceki dönemde, konuya kadın ve erkek açısından farklı yaklaşımlar getirilmiş; aksine bir anlaşma veya yerleşik gelenek kuralı bulunmadığı sürece, ziynet eşyası ile diğer takıların kim tarafından ve hangi eşe takılırsa takılsın kadına hibe edildiği ve onun kişisel malı sayıldığı yönünde çok sayıda Yargıtay kararı verilmiştir. Kadının korunması temelli bu yaklaşım, hukuki açıdan yoğun şekilde eleştirilmiş ve Yargıtay 2. Hukuk Dairesi, *kadına özel ziynet eşyaları dışında, ortak bir yaşam kurma aşamasında bulunan eşlere maddî katkı sağlamak amacıyla ekonomik değeri bulunan çeşitli hediyelerin de verilebildiği dikkate alındığında, eşlere takılan veya verilen ve ekonomik değeri olan eşyalarla ilgili uyuşmazlıklarda*²⁸⁸, 2023/5704 Esas, 2024/2402 Karar sayılı 04 Nisan 2024 tarihli kararıyla konuya ilişkin önceki görüşlerinde değişikliğe gidilmesinin zorunlu olduğunu belirtmiştir. Bu doğrultuda ziynet eşyalarının paylaşımı konusunda öncelikle taraflar arasında bir anlaşma bulunup bulunmadığına bakılarak anlaşma var ise buna göre, anlaşma yok ise yerel örf ve âdetin ispat edilmesi halinde yerel örf ve âdete göre karar verilmesi gerektiğine aksi halde erkeğe ve kadına verilen ve ekonomik değer taşıyan her şeyin kural olarak kendilerine ait olacağına, cinse özgü takıların ait olduğu cinse verilmiş sayılacağına, her iki cinse özgü olanların ise hangi eşe verildiyse ona ait olacağına hükmetmiştir. Ayrıca, söz konusu kararda takı sandığına konulan eşyalar bakımından; kadına veya erkeğe özgü olduğu belirlenen eşyaların ilgili cinse ait sayılacağı, her iki cinse de özgü olduğu tespit edilen eşyaların ise ortak kabul edileceği belirtilmiştir. Bu araştırmada, evlilik sebebiyle eşlerin birbirlerine verdikleri ya da üçüncü kişiler tarafından eşlere verilen ziynet eşyaları ve diğer takıların hukuki niteliği; bu eşyaların verildikleri zaman itibarıyla dâhil oldukları

²⁸⁷ Duygu Koçak Diker ve Elvan Bağ Canbaz, "Güncel Yargıtay Kararları Işığında Eşlere Verilen Ziyinet Eşyası Üzerindeki Hak Sahipliği", Türkiye Barolar Birliği Dergisi 178, (2025), 165-202.

²⁸⁸ Yılmaz Çolak Hukuk Bürosu, "Ziyinet Eşyalarının Paylaşılması Hakkında 2024 Yargıtay Kararı".

mal grupları ile ziynet eşyasının konu olduğu hukuki işlemler, öğretideki görüşler ve Yargıtay kararları çerçevesinde incelenmiştir.²⁸⁹

Yargıtay, yerleşik kararlarında düğün sürecinde takılan ziynetlerin aksine bir anlaşma bulunmadıkça, kim tarafından takılır ise takılsın kadına hibe edildiğini kabul etmekteydi. Kısacası söz konusu ziynet eşyalarını, her hâlükârda kadının kişisel eşyası gibi kabul etmekteydi.²⁹⁰

Yargıtay'ın 3. Hukuk Dairesinin 20.12.2017 tarih ve 2017/16859 E. 2017/17965 K. Sayılı kararında “...Dairemizin yerleşik uygulamasına göre kural olarak, düğün sırasında takılan ziynet eşyaları, kim tarafından, kime ve hangi şekilde takılmış olursa olsun, aksine bir anlaşma bulunmadıkça kadına bağışlanmış sayılır ve kadının kişisel malı olarak kabul edilir.” şeklinde karar verilmiştir. Ancak sonraları Yargıtay 04.04.2024 tarihli karar ile görüş değişikliğine gitmiştir. Yargıtay 2.Hukuk Dairesinin 04.04.2024 tarihli (2023/5704E. Ve 2024/2402 K.) sayılı kararında “...Dairemizin önceki içtihatları, “*aksine bir anlaşma ya da örf âdet kuralı olmadığı takdirde, düğünde kim tarafından hangi eşe verilir veya takılırsa takılsın takı, ziynet eşyası, altın, döviz, para vs. bunların hepsi kadına ait sayılır*” şeklindeydi. Ancak burada mahkeme bir değişikliğe giderek, Türkiye’de toplumun örf, adet ve geleneklerinin zaman içerisinde değişime uğraması, ayrıca kadın ve erkek arasındaki ekonomik ve hukuksal ilişkilerin giderek farklılaşması sonucunda özellikle düğünlerde, yalnızca kadına özgü ziynet ve takıların değil, ortak bir yaşam kurma amacıyla taraflara maddî katkı sağlamak üzere takıların takıldığına vurgu yapılmıştır. Bunun yanında, ortaya çıkan zorunlu toplumsal ve ekonomik koşullar dikkate alındığında, ekonomik değeri bulunan her türlü ziynet ve değerli eşyanın düğünlerde takılması veya verilmesi olgusu, Yargıtay’ın ilgili hukuk dairesinin bu konuda görüş değişikliğine gitmesini zorunlu kılmıştır. Bu konuda hukuk dairesinin yeni ilkesel nitelikteki bu görüşüne göre; “*Taraflar arasında takı-ziynet eşyalarının paylaşımına ilişkin bir anlaşmanın mevcut olması halinde konusunda paylaşım işlemi bu anlaşmaya doğrultusunda gerçekleştirilir. Ziynet eşyalarının paylaşımı konusunda taraflar arasında anlaşma bulunmaması halinde, yerel örf ve âdetlerin varlığı iddia edilip ispatlandığı takdirde, paylaşım bu kurala göre gerçekleştirilir. Aksi takdirde, erkeğe ve kadına takılan veya verilen ve ekonomik değer taşıyan tüm eşyalar kural olarak kendilerine ait sayılır. Ne var ki, takılar arasında cinsiyetine özgü olanlar bulunuyorsa, bu takılar ilgili cinse verilmiş sayılır. (Kadına ya da erkeğe özgü bir şey varsa o cinse verilmiş sayılır). Özgü olma hususunda çekişme bulunması halinde, gerektiğinde bilirkişi incelemesi yapılmalıdır. Bilirkişi incelemesi sonucunda*

²⁸⁹ Koçak Diker ve Canbaz, “Güncel Yargıtay Kararları Işığında Eşlere Verilen Ziynet Eşyası Üzerindeki Hak Sahipliği”, 165-202.

²⁹⁰ Yılmaz Çolak Hukuk Bürosu, “Ziynet Eşyalarının Paylaşılması Hakkında 2024 Yargıtay Kararı”.

o şeyin her iki cinse özgü olduğu belirlenmişse o şey takılan/verilen eşe ait olur. Takı sandığı/torbasına konulan ekonomik değer taşıyan şeyin aidiyeti konusunda; konulan şey kadına ya da erkeğe özgü bir şeyse o cinse verilmiş sayılır, o şeyin her iki cinse özgü olduğu belirlenmişse ortak kabul edilmelidir" yönündedir. Uyuşmazlık, tarafların²⁹¹ iddia ve savunmalarıda dikkate alınarak bu ilkeler doğrultusunda çözülmelidir²⁹²” şeklinde hüküm kurulmuştur.

Yargıtay’ın görüş değişikliğine gitmeden önceki kadının korunması temelli yaklaşımı, hukuki dayanaktan yoksun olduğu gerekçesiyle yoğun şekilde eleştirilmiştir. Doktrinde Akçaal,²⁹³ Yargıtay tarafından, TMK. m. 220 hükmünün hangi bendine istinaden değerlendirme yapıldığı belirtilmeksizin, takıların kim tarafından ve kime nasıl takılırsa takılsın kadının kişisel malı sayılmasının isabetli olmadığını, sadece erkeğin şahsi kullanımına yarayan ziynet eşyasının TMK. m. 220, b. 1 gereğince, onun şahsi malı kabul edilerek mülkü olduğuna hükmeder. Yargıtay, çeyrek, yarım veya tam altın ile para gibi yatırım amacı taşıyan takıların kişisel kullanım eşyası olarak değerlendirilemeyeceğini, bu nedenle Türk Medeni Kanunu’nun 220/b-1 maddesi uyarınca kişisel mal niteliğini haiz olmadıklarını belirtmiştir. Ayrıca aynı kanunun 220/b-2 hükmünden hareketle, düğünde takılan tüm takı ve ziynet eşyalarının kadının kişisel malı olduğu sonucuna varılamayacağını ifade etmiştir. Düğünün evlilik birliğinin kurulmasından sonra yapılması hâlinde ise, Yargıtay’a göre erkek tarafının bağışlama kastı genellikle kadına değil erkeğe yöneliktir. Bu nedenle, erkeğe takılan ziynet eşyalarının erkeğe bağışlandığı ve onun kişisel malı olarak kabul edilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.²⁹⁴

Acabey ise erkeğin arkadaşları veya akrabaları tarafından getirilen hediyelerin kadına verilmiş sayılmasının hayatın gerçekleriyle bağdaşmadığını ve olağan kabul edilemeyeceğini, nikâh töreni öncesi veya sonrası evlilik nedeniyle eşlere verilen her türlü takı ve hediyelerin, çiftlere destek sağlamak üzere her ikisine birden verilmiş olmasının hayatın olağan akışına daha uygun olduğunu, bu nedenle eşlere evlilik nedeniyle verilen her türlü takı ve hediyein sadece birine verilmediği sürece eşlerin paylı mülkiyetinde kabul edilmesi gerektiğini savunmaktadır.²⁹⁵

²⁹¹ Yılmaz Çolak Hukuk Bürosu, “Ziynet Eşyalarının Paylaşılması Hakkında 2024 Yargıtay Kararı”.

²⁹² Bkz. Yargıtay 2. Hukuk Dairesi., 2023/5704 E; 2024/2402 Kararı. (04 Nisan 2024).

²⁹³ Akçaal, “Düğünde Takılan Ziynet Eşyasının İadesi”, 265-301.

²⁹⁴ Yargıtay 3. Hukuk dairesi (Yargıtay), K. 2017/15289 (6.11.2017).

²⁹⁵ Beşir Acabey, *Teorik ve Pratik Yönleriyle Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi ve Tasfiyesi*, (Ankara: Turhan Yayıncılık, 2020), 111.

Özcan’a göre düğünde kadına takılan tüm takılar onun kişisel malı, erkeğe takılan cinse özgü takılar dışındakiler ise TMK m. 222/III gereğince aksi ispat edilinceye kadar kazanılmış mal olarak kabul edilmelidir.²⁹⁶

Evlilik birliği içerisinde ziynet eşyalarının bozdurularak harcanması halinde ise erkeğin kadına karşı iade borcu devam etmektedir.²⁹⁷ Ziynet eşyaları yeni bir ev ya da araba alınması, düğün ya da balayı borçlarının ödenmesi, tarafların ya da tarafların yakınlarının kişisel ihtiyaçlarının karşılanması için harcanabilir. Ancak, bu harcamaların hangi amaçla yapıldığına bakılmaksızın, bozdurulan altınlar bakımından kadına iade borcunun doğacağı kabul edilmektedir. Nitekim ziynet eşyaları kadının kişisel malı niteliğinde olduğu için bağışlama iradesi olmaksızın bozdurulduğunda ziynet davası kabul edilmek zorundadır. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu 05.05.2004 tarih ve 2004/4-249 E. 2004-247 K. Sayılı kararında; “...Yerleşmiş Yargıtay kararlarında da belirtildiği gibi evlilik sırasında kadına takılan ziynet eşyaları kim tarafından alınmış olursa olsun ona bağışlanmış sayılır, ona iadesi gerekir. Ancak ziynet eşyalarının iade edilmemek üzere kocaya verildiğinin kadının açık iradesi ve onayı ile bozdurulup ev ihtiyaçları için harcandığını davalı tarafın kanıtlaması halinde koca ziynet eşyalarını iade yükümlülüğünden kurtulur. Davada, davacıya ait olduğu anlaşılan dava konusu altınların evliliğin devamı sırasında davalı tarafından bozdurularak evin ihtiyacı için harcandığı davalı yanca kabul edilmiştir; davalı, kadının kendi rızasıyla ziynet eşyalarını verdiğini kanıtlayamadığından dava konusu ziynet eşyalarını davacı iade ile mükelleftir. Mahkemece bu husus üzerinde durulmaksızın ziynet eşyalarına ilişkin talebin tümünden reddedilmesi isabetsizdir...” şeklinde karar verilmiştir.²⁹⁸

Ziynet eşyaları, kişiye özgülenme durumu bulunmadığı sürece, kimin tarafından kime takıldığına bakılmaksızın kadına bağışlanmış sayılmaktaydı.²⁹⁹ Bu nedenle, uzun yıllar boyunca ziynet eşyalarının tamamının kadına bağışlandığı yönündeki görüş Yargıtay uygulamasında benimsenmiştir. Ancak, bu konuda yapılan içtihat değişikliğiyle birlikte, artık kişiye özgü olma hali bulunmadığı durumlarda ziynet eşyalarının her iki tarafa da bağışlanmış sayılacağı ve taraflar

²⁹⁶ Özcan, *Sağ Kalan Eşin Mirasçılığına Katılma Rejiminin Etkisi, Arabuluculuk Çözüm Yolunun Bu Kapsamda Uygulanabilirliği*.176.

²⁹⁷ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2014/26223 (22.12.2014): “Düğünde takılan takı paraları ve ziynet eşyaları, taraflar arasında aksine bir anlaşma yoksa kadına ait sayılır. İade edilmeme koşuluyla verildiği kanıtlanmadıkça; bunların koca tarafından borçları için bozdurulup harcanması, onu iade borcundan kurtarmaz. Davacı-davalı koca, kadının takı ve ziynet alacağı taleplerine verdiği cevapta “onların hepsini nişan, düğün ve ev eşyası borçları için kullandığını” beyan ve kabuletmış; takı parasının, kadın tarafından iade edilmemek üzere kendisine verildiğini de ispatlayamamıştır. Açıklanan bunedenlerle, takı parası talebinin kabulü gerekirken; yazılı şekilde karar verilmesi usul ve yasaya aykırı olup bozmayı gerektirmiştir” www.kazancı.com.tr.

²⁹⁸ Koçak Diker ve Canbaz, *"Güncel Yargıtay Kararları Işığında Eşlere Verilen Ziynet Eşyası Üzerindeki Hak Sahipliği"*, 165-202.

²⁹⁹ Kulaklı. “Ziynet Eşyasına İlişkin Sorunların Yargıtay Kararları Işığında Değerlendirilmesi”, 263.

arasında eşit şekilde paylaştırılacağı kabul edilmektedir. Ziynet eşyalarının bağışlama niteliği dikkate alındığında, bağıştan dönmeye ilişkin kanuni şartların gerçekleşmesi halinde, bu eşyaların iadesi gündeme gelebilecektir. Bağışlama sözleşmeleri, ivazlı sözleşmelerden farklı olarak karşılıksız bir nitelik taşımakta ve tarafların duygusal iradelerine bağlı olarak hukuki sonuç doğurmaktadır.³⁰⁰ Bağışlamanın iadesi, kişiye sıkı sıkıya bağlı, yenilik doğurucu ve bağışlama sözleşmesini sona erdiren bir hak niteliğindedir. Bağışlamanın geri alınmasına ilişkin hükümler Türk Borçlar Kanunu'nun 295 ve devamı maddelerinde düzenlenmiştir. Kanunda öngörülen şartların gerçekleşmesi hâlinde, işlenen fiilin mahiyetine göre koca, bağışlamadan dönerek kadının uhdesinde bulunan ziynet eşyalarının iadesini talep edebilecektir. Bu durumda, koca tarafından ziynet eşyalarının iadesine yönelik olarak açılacak dava, Türk Borçlar Kanunu hükümleri uyarınca bağışlamanın geri alınmasına ilişkin bir uyuşmazlık niteliği taşıdığından, genel hükümlere göre Asliye Hukuk Mahkemesi nezdinde açılmalıdır.³⁰¹

2. Ziynet Eşyasının Kime Ait Olduğunun Belirlendiği Kararlar

Takının hangi eşin yakınları veya sosyal çevresi tarafından sandığa konulduğu tespit edilebiliyorsa, takının ilgili eşe ait olduğu kabul edilir. Örneğin damadın ailesinin daha önce burma bilezik taktığı bir davetlinin, takı sandığına kendi ismini yazarak burma veya ray bilezik bırakması halinde söz konusu takının sahipliğinin damada ait olduğu kabul edilir. Böyle bir durumda, bileziğin cinse özgü olduğundan hareketle geline ait sayılmasının ne kanuni bir dayanağı vardır ne de âdil bir sonuç ortaya çıkar. Kaldı ki burma veya ray bilezik süslenme amacına yönelik olduğu kadar yatırım amaçlı da kullanılmaktadır. Dolayısıyla böyle durumlarda, takının niteliğini belirlemek de son derece güç bir faaliyet olacaktır.³⁰² Benzer şekilde, çeyrek, tam, ata veya gram olarak adlandırılan yatırım amaçlı kıymetli madenler açısından da aynı sonuca ulaşılır yani takının kime ait olduğunun belirlenebilir olduğu durumlarda, sahipliği ilgili tarafa ait kabul edilir.³⁰³

3. Ziynet Eşyasının Hangi Taraf Tarafından Takıldığı Belirlenebilen Durumlara İlişkin Kararlar

Yargıtay ikinci Hukuk Dairesi, 04. 4. 2024 tarihinde, toplumdaki örf ve âdetlerin zaman içinde değişikliğe uğradığı, hukuksal ve ekonomik durumların etkin yapısı, düğünde eşlerin ortak

³⁰⁰ Kulaklı, “Ziynet Eşyasına İlişkin Sorunların Yargıtay Kararları Işığında Değerlendirilmesi”, 263.

³⁰¹ Kulaklı, “Ziynet Eşyasına İlişkin Sorunların Yargıtay Kararları Işığında Değerlendirilmesi”, 263.

³⁰² Koçak-Diker- Canbaz, “Güncel Yargıtay Kararları Işığında Eşlere Verilen Ziynet Eşyası Üzerindeki Hak Sahipliği”, 2025, 165-202.

³⁰³ Akçaal, “Düğünde Takılan Ziynet Eşyasının İadesi”, 273; Tat, “Yargı Kararları Işığında Ziynet Eşyalarının Aidiyeti Üzerine Bir Değerlendirme”, 103.

bir hayat kurmasına destek olmak amacı ile kadına özgü ziynet eşyaları dışında başkaca ekonomik değeri olan eşyaların da verildiği gerekçesiyle, görüş değişikliğine gittiğini belirterek erkeğe takılan, cinse özgü olmayan para ve ziynet eşyalarının da kadına ait olduğuna yönelik önceki kararlarından dönmüştür.³⁰⁴

Ziynet eşyaları konusunda yapılan görüş değişikliği ile güncel durumda kadına özgülenen ziynet eşyaları kadına, erkeğe özgülenen ziynet eşyaları ise erkeğe aittir.³⁰⁵ Taraflardan herhangi birine özgülenmeyen ziynet eşyaları ise taraflarca eşit bir şekilde paylaşılacaktır. İlgili karar yeni tarihli olmakla birlikte uygulamada ilk derece mahkemeleri tarafından verilen kararlara esas teşkil etmektedir. İlerleyen süreçte mahkeme kararlarının yeni görüş doğrultusunda yeknesaklık kazanması öngörülmektedir.

Bir gerdanlığın aile geleneği olarak nesilden nesile aktarılması için annesi tarafından damada verilmesi örneğinde, kazandırmanın damada yapıldığı açıktır. Zira burada arzu edilen, mülkiyetin damada devredilmesi, gerdanlığın da damadın eşi kim olacaksa onun tarafından kullanılmasıdır. Başka ifade ile içinde bulunulan hal ve şartlardan kazandırma yapanın iradesinin yöneldiği eşin, damat olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla bu somut olayda, takının cinse özgü olması, taşınır mülkiyetinin kazanılmasına ilişkin hükümlerde ayrılmak için yeterli bir sebep değildir. Bu noktada eşya üzerinde mülkiyet hakkı sahibi olmakla, o eşyanın kişisel olarak kullanılması sonucu kişisel mal gurubuna dâhil olması da birbirine karıştırılmamalıdır.³⁰⁶ Kişisel kullanıma özgülenmiş bir malın, kişisel mal sayılabilmesi için öncelikle o eşin mal varlığında yer alması, eşin o mala malik olması gerekir.³⁰⁷ Örneğimizde, gerdanlık her ne kadar damat tarafından evlilik süresince gelinin kullanımına sunulmuş olsa da, gelin bu eşya üzerinde mülkiyet hakkına sahip olmadığından gerdanlık onun kişisel malı sayılmayacaktır. Ziynet eşyasının iadesine ilişkin davalarda ise yalnızca maddi hukuk açısından yapılan tespitler yeterli değildir, ayrıca ispat kurallarının da değerlendirilmesi gerekmektedir. Türk Medeni Kanun'un 6.Maddesi uyarınca, *"Kanunda aksine bir hüküm bulunmadıkça, taraflardan her biri, hakkını dayandırdığı olguların varlığını ispatla yükümlüdür"*³⁰⁸. Bu genel kural, HMK'nın 190. maddesinde daha ayrıntılı

³⁰⁴ Koçak-Diker - Canbaz, "Güncel Yargıtay Kararları Işığında Eşlere Verilen Ziynet Eşyası Üzerindeki Hak Sahipliği", 2025, 165-202.

³⁰⁵ Serkan Öztürk, "Düğünde Takınlar Altınlar Kime Aittir?" (Erişim 07.10.2025).

³⁰⁶ Koçak-Diker-Canbaz, "Güncel Yargıtay Kararları Işığında Eşlere Verilen Ziynet Eşyası Üzerindeki Hak Sahipliği", 2025, 165-202.

³⁰⁷ Acabey, *Teorik ve Pratik Yönleriyle Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi ve Tasfiyesi*, 11; Suat Sarı, *Evlilik Birliğinde Yasal Mal Rejimi Olarak Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi*, 2007.172; Zeytin, *Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi ve Tasfiyesi*, 242.

³⁰⁸ Malumatfuruş, "Yargıtay'ın Düğünde Takılan Takıların Kadının mı Erkeğin mi Olacağına Dair Karar Değişikliğine Gittiği İddiası" (Erişim 07.10.2025).

biçimde düzenlenmiştir. Anılan maddeye göre, kanunda aksine bir düzenleme bulunmadıkça, ispat yükü, iddia edilen olaya bağlanan hukuki sonuçtan lehine hak elde eden tarafa aittir.³⁰⁹ Özel hüküm niteliğindeki TMK m. 222/1 hükmü, TMK m. 6 ve HMK m. 190/1 gibi genel nitelikli ispat kurallarıyla benzer şekilde, belirli bir takının veya ziynet eşyasının eşlerden hangisine ait olduğunu iddia eden tarafın, bu iddiasını ispatla yükümlü olduğunu düzenlemektedir.

Yukarıda verilen örnekler somutlaştırıldığında, aile geleneği gereği gelinin kullanması amacıyla, ancak mülkiyeti damada devredilmek suretiyle verilen bir gerdanlık örneğinde; eşler arasında bir boşanma davası söz konusu olduğunda, gelin mülkiyet iddiasıyla gerdanlığın kendisine verilmesini talep edebilir. Bu durumda, davalı koca TMK m. 985 uyarınca mülkiyet karinesine dayanarak ispat yükünü yerine getirmiş sayılacak, buna karşılık davacı gelin ise bu karineyi çürütmek amacıyla delil sunmak ve mülkiyet hakkının kendisine ait olduğunu ispatlamakla yükümlü olacaktır.³¹⁰

4. Takının Mülkiyetinin Belirsiz Olduğu Durumlara İlişkin Yargı Kararları

Takının kadın veya erkek eşyası olarak değerlendirilip değerlendirilememesinden bağımsız olarak, kazandırmayı yapan kişinin iradesinin hangi eşe yöneldiği belirlenemediği hallerde, uyuşmazlığın çözümünde örf ve âdet kurallarından yararlanılabilir. Örneğin kim tarafından takı sandığına atıldığı belirlenemeyen bir inci kolyenin veya bir ray bileziğin hangi eş göz önüne alınarak sandığa bırakıldığına tespitinde yerel örf ve âdet kuralları değerlendirmede etkili olabilir. Bu değerlendirmeden de bir sonuca ulaşamaması hâlinde, kazandırmayı yapan kişinin iradesinin her iki eş de kapsadığı varsayılır. Bu durumda, takı sandığında bulunan takıların eşlerin paylı mülkiyetinde olduğu kabul edilmelidir (TMK m. 688).³¹¹

Kaldı ki, eşlerden birinin yakınları veya sosyal çevresi, genellikle diğer eş yeterli tanınamaktadır. Bu durumda, takı sandığına bırakılan eşyaların cinsiyete özgü olup olmadığına değil, kazandırmayı yapan kişinin örtülü iradesinin hangi eşe yöneldiğine odaklanılmalıdır. Takının cinsiyete özgü olup olmamasından bağımsız olarak, kazandırmayı yapan kişinin iradesinin

³⁰⁹ Av. Baran Doğan Hukuk Bürosu. “İspatın Konusu HMK Madde 187”. (Erişim 07.10.2025).

³¹⁰ Koçak-Diker-Canbaz, “Güncel Yargıtay Kararları Işığında Eşlere Verilen Ziynet Eşyası Üzerindeki Hak Sahipliği”, 2025, 165-202.

³¹¹ Akçaal, “Düğünde Takılan Ziynet Eşyasının İadesi”, 273; Tat, “Yargı Kararları Işığında Ziynet Eşyalarının Aidiyeti Üzerine Bir Değerlendirme” 103.

hangi eşe yöneldiğinin tespit edilemediği durumlarda, örf ve âdet kurallarından yararlanmak mümkündür.

Bu değerlendirmeden de bir sonuca ulaşamaması hâlinde, kazandırmayı yapan kişinin iradesinin her iki eşe yönelik olduğu varsayımı benimsenir. Bu durumda, eşlerden biri, malik olduğu iddiasıyla ziynet eşyası veya diğer takıların iadesini ya da kendisine verilmesini talep ettiğinde, hak sahibinin belirlenmesi açısından taşınır mülkiyetine ilişkin hükümler (TMK m. 763/I) dikkate alınmalıdır. Hangi mal kategorisine dâhil olduğunun değerlendirilmesinde ise yasal mal rejimine ilişkin hükümler (TMK m. 219-221) uygulanır. Ziynet eşyasının Mâlikinin tespitinde ise, ispata ilişkin genel hükümler ve kanuni karineler (TMK m. 6; HMK m. 190; TMK m. 222/I; TMK m. 985 ve 987) göz önünde bulundurulmalıdır. Takı sandığında bulunan takıların eşlerin paylı mülkiyetinde olduğu kabul edilir (TMK m. 688).³¹² Dolayısıyla, bu meselede örf ve âdet hukukunun uygulanmasını zorunlu kılan bir kanuni boşluktan söz edilemeyeceği gibi, sıradan örf ve âdete yapılan bir göndermeden kaynaklanan herhangi bir hüküm içi boşluğun varlığından da söz edilemez.³¹³

5. Geri İade Amacıyla Takılan Takılar

Kural olarak, eşlere verilen takıların bağışlama niteliğinde olup olmadığı tartışmalıdır. Bu tartışmanın temelinde, Türk toplumunun sosyolojik yapısı önemli bir rol oynamaktadır. Toplumumuzda, eşlerin anne, baba ve kardeşleri dışındaki kişiler, eşlere takı takmaktadır; bu takılar ya ilerideki muhtemel merasimlerde kendilerine getirileceği beklentisiyle yada daha önce kendilerine getirilenlere karşılık olarak sunulmaktadır.³¹⁴ Merasimlerde, hangi davetlinin hangi takıyı getirdiğinin not edilmesi, listelenmesi veya görüntü kaydının alınması, esasen bu nedenle önem arz etmektedir.³¹⁵ Bu sosyolojik gerçeklik karşısında, bazı yazarlar eşlere ziynet eşyası verilmesinde, bağışlama sözleşmesinin unsurlarından biri olan bağışlama amacının (causa donandi)³¹⁶ dikkate alınması gerektiğini ileri sürmektedir. Bu görüşü savunan yazarlardan Tat'a göre, eşyanın ahlâki bir ödevin yerine getirilmesi amacıyla verilmesi durumunda, yapılan

³¹² Koçak-Diker -Canbaz, "Güncel Yargıtay Kararları Işığında Eşlere Verilen Ziynet Eşyası Üzerindeki Hak Sahipliği", 2025, 165-202.

³¹³ Akçaal, "Düğünde Takılan Ziynet Eşyasının İadesi", 279. Kulaklı, "Ziynet Eşyasına İlişkin Sorunların Yargıtay Kararları Işığında Değerlendirilmesi", 273.

³¹⁴ Kulaklı, "Ziynet Eşyasına İlişkin Sorunların Yargıtay Kararları Işığında Değerlendirilmesi", 268-270; Tat, "Yargı Kararları Işığında Ziynet Eşyalarının Aidiyeti Üzerine Bir Değerlendirme", 107.

³¹⁵ Kulaklı, "Ziynet Eşyasına İlişkin Sorunların Yargıtay Kararları Işığında Değerlendirilmesi", 269; Tat, "Yargı Kararları Işığında Ziynet Eşyalarının Aidiyeti Üzerine Bir Değerlendirme", 107.

³¹⁶ Bağışlama Sebebi demektir.

kazandırmanın ifa veya alacak sebebiyle gerçekleştirildiği kabul edilmelidir.³¹⁷ Kulaklı'ya göre, âdet gereği verilen ziynet eşyalarının nedeni causa donandi değil, causa credendi'dir.³¹⁸ Buna göre, evlilik sebebiyle gelin ve damada ziynet eşyası verilmesinin altında, daha önce yapılan takıların karşılığını iade etme amacı ya da ileride bu takıların geri alınacağı beklentisi yatmaktadır.³¹⁹ Olağan hediyelerin hukuki dayanağını inceleyen Vardar Hamamcıoğlu, bu tür hediyelerin toplumsal nezaket ve ahlâki yükümlülüklerin bir sonucu olarak verildiğini, dolayısıyla eksik borç niteliğinde olduklarını ve bağışlama sözleşmesi kapsamında değerlendirilemeyeceğini ifade etmektedir.³²⁰

Sonuç olarak, eşlerin birbirine veya üçüncü kişilerin eşlere evlilik sebebiyle verdikleri ziynet eşyasının, eşlerden biri tarafından iade talebine konu edilmesi hâlinde ortaya çıkan uyuşmazlıklarda, Yargıtay çeşitli dönemlerde farklı görüşleri benimsemiştir. Yargıtay 2. Hukuk Dairesi, 2023/5704 Esas, 2024/2402 Karar sayılı ve 04 Nisan 2024 tarihli kararında, konuya ilişkin önceki içtihatlarında değişikliğe gidilmesinin zorunlu olduğunu belirtmiş; ziynet eşyasının cinse özgü olmasını, hem eşya üzerindeki mülkiyet hakkının kime ait olduğunun hem de eşyanın dâhil olduğu malvarlığı grubunun belirlenmesinde ortak bir ölçüt olarak ele almıştır. Kanımızca, ziynet eşyası veya diğer takıların hangi eşe kazandırılmak istendiğinin tartışmalı olduğu durumlarda, zilyetliğin devri, başka bir deyişle aynı sözleşmenin kurulduğu andaki hal ve şartlar dikkate alınmalıdır. Taraf iradelerinin yorumunda, takının cinse özgü olup olmaması elbette göz önünde bulundurulacak unsurlardan biridir; ancak bunun tek başına belirleyici bir ölçüt olduğu sonucuna varılmamalıdır.³²¹

Kararda, takı sandığına konulan ziynet eşyaları bakımından, kadına veya erkeğe özgü olanların o cinsiyete verilmiş sayılacağı, takının her iki cinsiyete de hitap ettiği durumlarda ise eşlerin ortak malı olarak kabul edileceği sonucuna varılmıştır.

³¹⁷ Tat, "Yargı Kararları Işığında Ziynet Eşyalarının Aidiyeti Üzerine Bir Değerlendirme", 108

³¹⁸ Alacak edinme sebebi demektir.

³¹⁹ Kulaklı, "Ziynet Eşyasına İlişkin Sorunların Yargıtay Kararları Işığında Değerlendirilmesi", 269.

³²⁰ Gülşah Vardar-Hamamcıoğlu, *Bağışlama Sözleşmesi*, (Ankara: Adalet Yayınları, 2016), 100- 103. Koçak-Diker - Canbaz, "Güncel Yargıtay Kararları Işığında Eşlere Verilen Ziynet Eşyası Üzerindeki Hak Sahipliği", 2025, 165-202.

³²¹ Kulaklı, "Ziynet Eşyasına İlişkin Sorunların Yargıtay Kararları Işığında Değerlendirilmesi", 264-273; Tat, "Yargı Kararları Işığında Ziynet Eşyalarının Aidiyeti Üzerine Bir Değerlendirme", 107. Yargıtay'ın evlilik sebebiyle getirilen ziynet eşyası ve diğer takıların tamamının kadına bağışlanmış sayılacağı yönündeki kararı açısından da erkeğin arkadaşları ve hısımları tarafından verilen hediyelerin geline verilmiş sayılmasının hayatın gerçekleriyle bağdaşmadığı, kişilerin bazen daha önce hiç tanımadıkları geline hediye vermelerinin olağan olmadığı yönünde bkz. Acabey, *Teorik ve Pratik Yönleriyle Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi ve Tasfiyesi*, 111; Koçak-Diker - Canbaz, "Güncel Yargıtay Kararları Işığında Eşlere Verilen Ziynet Eşyası Üzerindeki Hak Sahipliği", 2025, 165-202.

Ülkemizde yaygın bir örf ve âdet olarak, hediyeleşen kişiler birbirlerine denk değerde takılar takmaktadır. Özellikle kırsal bölgelerde, düğünlerdeki takı merasimlerinde hangi davetlinin ne tür bir takı taktığı çoğu zaman yüksek sesle ilan edilmekte, ayrıca gelin veya damadın aileleri tarafından not edilmekte ya da video kaydı alınmaktadır. Bu uygulamanın temel amacı, getirilen takıların ilerideki merasimlerde iade edilip edilmediğini takip etmek veya ileride yapılacak düğünlerde hangi takıların götürülmesi gerektiğini belirlemektir. Nitekim takı sandığında genellikle takının kime takıldığı değil, takan kişinin ismi yazılmaktadır. Böylece, takıların eşlerden hangisinin yakınları veya sosyal çevresi tarafından getirildiği tespit edilebilmektedir.³²²

6. Kime Takılırsa Takılsın Eşlerin Paylı Mülkiyetini Kabul Eden Kararlar:

Kulaklı da mal rejiminin kurulmasından önceki mal varlığı değerleri üzerinde borçlar hukukunun kurallarının geçerli olduğunu söylemektedir. Ayrıca bu mal varlığı değerinin, evliliğin kurulmasından sonra ancak Türk Medeni Kanunu'nun 220/b-2 maddesi çerçevesince kişisel mal olarak kabul edilebileceğini, dolayısıyla nikâh memuru huzurundaki evlilik kabulünden önce gelin ve damada takılan takıların, kime ve nasıl takılmışsa takılan kişinin şahsi malı olarak mal ayrılığı rejimine-dâhil olacağını da eklemektedir. Ancak Kulaklı, düğün merasiminin önce yapılması halinde damada takılan ziynet eşyalarının gelinin kişisel malı olarak nitelendirilemeyeceğini, aksi takdir bu durumun Yargıtay'ın Türk Medeni Kanunu'nun 220. Maddesi hükmünü içtihatları ile Anayasanın 7. Maddesinin hükmüne de aykırı olduğunu ileri sürmektedir. Dahası eşlere verilen ziynet eşyalarındaki kazandırma sebebinin ortaya çıkarmanın güçlüğüne dikkate alarak kim tarafından ve nasıl takılırsa takılsın ziynet eşyaları üzerinde eşlerin paylı mülkiyeti olması gerektiğini Kulaklı da teklif etmektedir.³²³ Tat'a göre, resmi nikâhın yapılmasından önce veya sonra takılmış olmasına bakılmaksızın, ziynet eşyası hangi eşe verilmişse o eşin kişisel malı sayılmalıdır.³²⁴ Hangi eşe verildiği tespit edilemeyen takı ve ziynet eşyalarının, eşlerin paylı (ortak) mülkiyetinde olduğu kabul edilmelidir.³²⁵

Yukarıda yapılan açıklamalar çerçevesinde, eşin bir malvarlığı değeri üzerinde hak sahibi olup olmadığının belirlenmesinde TMK m. 763/I uyarınca genel hükümler uygulanmaktadır. Bu

³²² Koçak-Diker-Canbaz, "Güncel Yargıtay Kararları Işığında Eşlere Verilen Ziynet Eşyası Üzerindeki Hak Sahipliği", 165-202.

³²³ Kulaklı, "Ziynet Eşyasına İlişkin Sorunların Yargıtay Kararları Işığında Değerlendirilmesi", 264-273.

³²⁴ Tat, "Yargı Kararları Işığında Ziynet Eşyalarının Aidiyeti Üzerine Bir Değerlendirme", 107.

³²⁵ Yargıtay 3. HD, T. 26.01.2015 – E. 2014/9491 – K. 2015/1326 sayılı kararı (Kazancı Bilişim – İctihat Bilgi Bankası).

çerçevede, hukuki işlem özgürlüğüne sahip eşler, diğer eşin rızasını almaksızın, edinilmiş ve kişisel malları üzerinde üçüncü kişilerle serbestçe tasarruf edebileceklerdir.³²⁶

Mal rejimine ilişkin hükümler, hak sahibi olunan malvarlığı değerinin eşin hangi mal grubuna dâhil olduğunu belirler (TMK m. 219-221)³²⁷. Eşlerin, ziynet eşyasının Mâliki oldukları iddiasıyla açtıkları istihkak davası niteliğindeki iade davalarında, öncelikle kazandırıcı işlemin hangi eş lehine yapıldığı tespit edilmeli; ardından, mal rejimi hükümleri doğrultusunda, söz konusu eşyanın eşin hangi mal grubuna dâhil olduğu değerlendirilmelidir.

2.4. ZİYNET VEYA TAKİ DAVALARININ GENEL İŞLEYİŞİ VE UYGULAMALARI

Ziynet davaları, modern hukukta özellikle boşanma sonrasında en sık karşılaşılan dava türlerinden biridir. Taraflar arasında en çok uyuşmazlık konusu olan meselelerden biri, düğünde takılan ziynet eşyalarının kime ait olduğu ve nasıl tasarruf edileceğidir. Bu davalarda mahkemeler, ziynetlerin hangi eşte ve ne şekilde kalacağına karar verir.

Aşağıda, bu davaların nasıl açılacağı, yürütüleceği, ispat yükünün kime ait olacağı ve delil olarak nelerin kullanılabileceği hakkında genel bilgiler sunulmaktadır.

Ziynet veya takı alacak davaları, düğünde takılan ziynetlerin karşı taraftan iade edilmesi talebiyle açılan davalardır. Bu dava türünde öncelikle davacı taraf, takıların iadesini talep eder; bu nedenle dava istihkak davası niteliğindedir.³²⁸ Ancak takıların aynen teslim edilmesinin mümkün olmadığı durumlarda, takıların maddi karşılığı talep edilebilir. Bu bağlamda, ziynet alacağı davaları alacak davası olarak da değerlendirilebilir. Dolayısıyla, ziynet veya takı alacağı davaları, dava şartlarına göre ya istihkak ya da alacak davası şeklinde açılmalıdır.

³²⁶ Acabey, *Teorik ve Pratik Yönleriyle Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi ve Tasfiyesi*, 102-103; Beşir Acabey, “Edinilmiş Mallara Katılma Rejiminde Mal Grupları-İspat Kuralları ve Eşlerin Paylı Mülkiyeti Altındaki Mallara İlişkin Düzenlemeler”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 9, (2007), 495; Zafer Zeytin, *Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi ve Tasfiyesi*, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2017), 207; Sarı, *Evlilik Birliğinde Yasal Mal Rejimi Olarak Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi*, 52-55.

³²⁷ Zeytin, *Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi ve Tasfiyesi*, 240.

³²⁸ İstihkak davası bir malın sahibi iddisında olan bir kişinin haksız bir şekilde elinde bulunduran bir başka kişiye açtığı dava türüdür. TMK 683’e göre bu dava açılır ve kanunen bu şekilde düzenlenmiştir.

2.4.1. Ziyinet veya Takı Alacağı Davasında Davacı Kişi

Hukuken, ziyinet veya takı alacağı davalarını bir eş diğer eş aleyhine açabilir. Bununla birlikte, davalar davalı eş ile hareket eden diğer akrabalarına karşı da yöneltilebilir. Örneğin, ziyinet eşyasını geri vermek istemeyen kadının baba, anne veya diğer aile fertlerine karşı dava açılması mümkündür. Kısacası, ziyinet alacağı davası, kayınvalide, kayınpeder ve diğer yakın akrabalara karşı da açılabilir.

Erkek tarafı da kendisine takılan ziyinet eşyaları üzerinde hak sahibi olduğunu iddia ederek mahkemelere başvurabilir. Daha önce de belirtildiği üzere, Yargıtay'ın yeni kararı uyarınca erkekler de ziyinet eşyaları üzerinde hak iddiasında bulunabilir ve bu iddialar ispatlanması hâlinde lehlerine sonuç doğurabilir. Dolayısıyla erkekler de ziyinet alacağı davalarını açma hakkına sahiptir.³²⁹

2.4.2. Ziyinet veya Takı Alacağı Davalarının Açılma Usulü

Ziyinet veya takı alacağı davaları, boşanma davası ile eş zamanlı olarak açılabileceği gibi, boşanma süreci neticelendikten sonra ayrı bir dava şeklinde de açılabilir. Bu davalarda, erkekten takı ve ziyinet eşyalarının aynen iadesi talep edilebileceği gibi, eşyaların maddi karşılığı olan paranın talep edilmesi de mümkündür.

Aynen iade talebinde zamanaşımı süresi bulunmaz. Ancak, ziyinet eşyalarının parasal karşılığının iadesi talebi 10 yıllık zamanaşımı süresine tabidir. Söz konusu zamanaşımı süresi, eşler arasındaki boşanmanın kesinleştiği tarihten itibaren işlemeye başlar.³³⁰

Mahkeme sürecinde, ziyinet veya takı alacağını talep eden taraf, ziyinet veya takıların cinsi ve miktarını bildirmekle yükümlüdür. Bunun nedeni, ispat külfetinin talep edene ait olmasıdır. Dolayısıyla, ziyinet alacağını talep eden taraf, iddialarını mahkeme önünde ispatlamak amacıyla delil sunmalıdır. Bu deliller arasında, düğün fotoğrafları, video kayıtları, şahit beyanları gibi belgeler yer alabilir. Dava, bu delilleri kapsayan bir dilekçenin ilgili hâkimliğe sunulması ve belirlenmiş mahkeme harçlarının yatırılmasıyla resmen açılmış olur.³³¹

³²⁹ Yılmaz Çolak Hukuk Bürosu. “Ziyinet Eşyalarının Paylaşılması Hakkında 2024 Yargıtay Kararı”.

³³⁰ Çitil Avukatlık, “Düğünde Takılan Takı ve Ziyinet Eşyaları Kime Aittir”.

³³¹ Yılmaz Çolak Hukuk Bürosu. “Ziyinet Eşyalarının Paylaşılması Hakkında 2024 Yargıtay Kararı”.

2.4.3. Ziyinet veya Takı Alacağı Davalarının Yetkili Mahkemeleri

Ziyinet veya takı alacağı davalarında görevli mahkemeler, davacının ikamet ettiği ildeki aile mahkemeleridir. Ancak, söz konusu ilde aile mahkemesi bulunmadığı durumlarda, asliye hukuk mahkemeleri de bu tür davaları yürütmekle yetkilidir.³³²

2.4.4. Ziyinet veya Takı Alacağı Davalarında Zamanaşımı Süreleri

Malın aynen iadesi talebine ilişkin ziyinet veya takı alacak davaları, özünde bir istihkak davası niteliği taşımaktadır. Bilindiği üzere istihkak davaları, mülkiyet hakkına dayanır. Bu çerçevede, söz konusu davalarda mülkiyet hakkının korunması amaçlandığından, zamanaşımı süresine tabi olmamaları kabul edilmektedir. Dolayısıyla, ziyinet veya takı eşyalarının aynen iadesine yönelik olarak açılan davalarda, zamanaşımı hükümlerinin uygulanması mümkün değildir.³³³

Ziyinet, eşya veya takıların aynen iadesinin mümkün olmadığı hallerde —örneğin söz konusu ziyinetlerin satılmış ya da harcanmış olması durumunda—, ziyinet veya takı alacağı davalarında bu eşyaların güncel piyasa değerinin tazmini, diğer bir ifadeyle bedelinin ödenmesi talep edilmelidir.³³⁴

Ziyinet eşyalarının nakden ödenmesi durumu ortaya çıktığında, ziyinet alacağı davaları artık bir alacak davası niteliğini kazanmaktadır. Bu nedenle söz konusu davalar, on yıllık zaman aşımı süresine tabidir. Zaman aşımı süresi, taraflar arasındaki boşanma kararının kesinleştiği tarihten itibaren işlemeye başlar.³³⁵ Burada özellikle şu hususa dikkat çekilmelidir: Ziyinet veya takıların aynen iadesinin mümkün olduğu durumlar ile aynen iadesinin mümkün olmadığı hallerde zaman aşımı süresinin farklı uygulanmasının temelinde, kadının ziyinet veya takılarını rızasıyla vermiş olma ihtimalinin medeni hukuk kapsamında gözetilmesi ihtimali yatmaktadır.

³³² Yılmaz Çolak Hukuk Bürosu. “Ziyinet Eşyalarının Paylaşılması Hakkında 2024 Yargıtay Kararı”.

³³³ Av. Baran Doğan Hukuk Bürosu. “İspatın Konusu HMK Madde 187”.

³³⁴ Av. Baran Doğan Hukuk Bürosu. “İspatın Konusu HMK Madde 187”.

³³⁵ Delil Avukatlık ve Arabuluculuk Bürosu, “Ziyinet Eşyası Davası, Düğün Takılarının Aynen veya Nakden İadesi 2025”, (Erişim Tarihi: 11.11.2025).

2.4.5. Ziynet ve Takı Alacağı Davalarında İspat ve Delil Araçları

Ziynet veya takı alacağı davası açan eş, kendisine ait olduğunu ileri sürdüğü takıların hukukien mülkiyetinin kendisine ait olduğunu ispat yükü altındadır. Bu tür davalarda, iddianın kanıtlanabilmesi için çeşitli delil araçlarından yararlanılması mümkündür. Mahkemeler, ispat faaliyetinde taraflarca sunulan tüm delilleri HMK'nın genel ispat kuralları çerçevesinde değerlendirir.

Bu kapsamda ziynet veya takı alacağı davalarında başlıca kullanılabilecek deliller şunlardır:

- Nikâh fotoğrafları veya çekim kayıtları
- Tanık beyanları,
- Bilirkişi raporları,
- Fatura, fiş veya benzeri mali belgeler³³⁶

2.4.6. Ziynet ve Takı Eşyalarının Bedelinin Tespiti ve Hesaplanması

Yukarıda da belirtildiği üzere, ziynet veya takı eşyalarının aynen iadesinin mümkün olmadığı durumlarda, mahkemeler bu eşyaların maddi değerinin ödenmesi yoluna gitmek zorundadır. Bu tür hallerde ziynet veya takı eşyalarının bedeli hesaplanırken, davanın açıldığı tarihteki güncel piyasa değeri esas alınır. Eşyaların gerçek değerinin tespiti için, tarafların talebi üzerine veya hâkimin re'sen kararıyla bilirkişi incelemesine başvurulması mümkündür.³³⁷

Yargıtay'ın 2024 tarihli yeni kararı, boşanma sürecinde uzun yıllardır tartışma konusu olan ziynet ve takı eşyalarının paylaşılması hususunda önemli değişiklikler getirmiştir.³³⁸ Bu karar, Türk hukuk uygulamasında ziynet eşyalarının mülkiyetine ilişkin yaklaşımlarda bir dönüm noktası niteliği taşımaktadır. Artık yalnızca örf ve âdet kuralları değil, aynı zamanda tarafların iradeleri ve takının cinsiyetle olan ilişkisinin de dikkate alınması gerektiği yönünde bir içtihat oluşturmuştur. Buna paralel olarak, ziynet veya takı alacağı davalarında takıların cinsi, ağırlığı ve maddi değerinin

³³⁶ Çitil Avukatlık, “Düğünde Takılan Takı ve Ziynet Eşyaları Kime Aittir”.

³³⁷ Yılmaz Çolak Hukuk Bürosu, “Ziynet Eşyalarının Paylaşılması Hakkında 2024 Yargıtay Kararı”.

³³⁸ Yılmaz Çolak Hukuk Bürosu, “Ziynet Eşyalarının Paylaşılması Hakkında 2024 Yargıtay Kararı”.

somut biçimde belirtilmesi ve tüm ispat edici delillerin mahkemeye eksiksiz olarak sunulması, davanın başarıyla sonuçlanabilmesi açısından büyük önem arz etmektedir.³³⁹

2.5. DÜĞÜN SÜRECİ İLE DÜĞÜNDE TAKILAN ZİYNET EŞYALARI İSLÂM HUKUKU VE GÜNÜMÜZ MODERN HUKUKU AÇISINDAN MUKAYESESİ

Mukayeseli hukuk, farklı ülkelerin hukuk sistemleri arasındaki benzerlik ve farklılıkların incelenmesi ve benzer hukuki durumların farklı ülkelerde nasıl ele alındığının karşılaştırılması ile ilgilenen bir disiplindir.³⁴⁰ Dünya genelinde, medeni hukuk, örf ve âdet hukuku, şeriat hukuku, komünist hukuk ve Roma hukuku gibi çeşitli hukuk sistemleri bulunmakla birlikte, tüm hukuk sistemlerinin temelde iki ana unsura dayandığı söylenebilir: Örf veya âdet hukuku ve modern hukuk.³⁴¹

Mukayeseli ya da karşılaştırılmalı hukuk tanım olarak, ingilizce tanımı olarak *“traditionally comparative law is defined as the study of the similarities and differences of laws of different nations”* denmektedir. Yani *“geleneksel olarak "mukayeseli hukuk", farklı ulusların hukuklarındaki benzerlik ve farklılıkların incelenmesi”* olarak tanımlanır. Günümüzde mukayeseli hukuk, yalnızca farklı ulusal hukuk sistemlerinin karşılaştırılmasını değil, aynı zamanda ulusal hukukun çeşitli uluslararası örgütler tarafından çıkarılan yasalar veya örf ve âdet hukuku ile ilişkisini de inceler. Özellikle, uluslararası ceza hukukunun ulusal ceza hukukuyla birlikte geliştiği alanlar bu incelemenin önemli örneklerini teşkil etmektedir. Mukayeseli hukuk ayrıca, resmî hukuk (örneğin hükümet sistemleri) ile her toplumda var olan gayri resmî, sosyal, dini ve diğer hukuk benzeri kurallar ve davranış sistemleri arasındaki ilişkiyi analiz etmeyi de kapsamaktadır.³⁴²

Öte yandan, mukayeseli (karşılaştırmalı) hukuk çalışmaları, Batı’da 19. yüzyılın başlarından itibaren ortaya çıkmış ve özellikle 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren yoğun ilgi gören bir araştırma alanı olarak gelişmiştir. Bu alandaki çalışmaların temel özelliği, en az iki medeniyetin hukuk sistemleri arasındaki mukayeseleri konu almasıdır.³⁴³ Anadolu coğrafyasını ele aldığımızda, bu bölgede uygulanan hukuk kurallarının mukayeseli bir bakışla incelenmesi mümkündür. Anadolu’da, Osmanlı dönemi öncesinde İslâm hukuku, cumhuriyet döneminde ise Batı medeniyetinden gelen medeni hukuk sistemleri uygulanmıştır. Bununla birlikte, Anadolu

³³⁹ Çitil Avukatlık, “Düğünde Takılan Takı ve Ziyet Eşyaları Kime Aittir”, (Erişim 07.10.2025).

³⁴⁰ UC Law San Francisco. “What is Comparative Law?” (Erişim 07.10.2025).

³⁴¹ UC Law San Francisco. “What is Comparative Law?”.

³⁴² UC Law San Francisco. “What is Comparative Law?”.

³⁴³ Başoğlu, “Türkiye’de Mukayeseli Hukuk Çalışmaları, 197-230.

kültüründe hangi hukuk sistemi geçerli olursa olsun, örf ve âdetlerin etkisi her zaman belirleyici olmuştur. Bu bölümde, düğün sürecinde takılan ziynet eşyalarına ilişkin hukuk kuralları, örf ve âdetler de dikkate alınarak mukayeseli bir perspektifle ele alınacaktır. İlk olarak, İslâm hukukundaki düğün hükümleri, modern hukukta düğünle ilgili düzenlemelerle karşılaştırılacak ve örf ve âdetlerin etkisi tartışılacaktır. Daha sonra, takılan ziynet eşyalarının hukuki durumu bu çerçevede mukayeseli olarak değerlendirilecektir.

2.5.1. Düğün Sürecinin İslâm Hukuku ve Modern (Medeni) Hukuk Açısından Mukayesesi

Eski Türk örf ve âdetlerinden beri kız isteme âdetleri İslâm'a girdikten sonra da dini kurallara ters olmadığı sürece uygulanmaya gelmiştir. Geleneğe göre düğünler eski Türklerde kız evinde yapılırdı.³⁴⁴ Erkek ve yakınlarının kız evine gelmesiyle düğün töreni başlardı.³⁴⁵ Türklerde düğün geleneksel törenler şeklinde olurdu. Bu düğünlerde İslâm'ın yasakladığı içecek ve yiyeceklerin tüketildiği görülmekteydi. İslâmın kabulünden sonra düğün yemeklerine ilişkin yasaklar ve çeşitli uygulamalar fıkıh kitaplarında ayrıntılı olarak yer almıştır.

Eski Türk adetlerine göre, evliliğin geçerliliği için resmî veya dinî bir otoritenin huzurunda nikâh kıyılması zorunlu bir uygulama değildi. Bu kültürde, düğün merasiminin icra edilmesi, nikâhın kıyılmış sayılmasına ve dolayısıyla evliliğin gerçekleşmesine yeterli kabul edilmekteydi.³⁴⁶ Ancak yine de evliliğin kutsal bir yönü olduğuna olan inanış sebebiyle şamanlar düğün törenlerine katılmışlardır ve iki tarafa da dualar etmişlerdir.³⁴⁷ Düğün törenlerine katılan davetlilere yemek ikram edilmesi, eski zamanlardan itibaren süregelen bir gelenektir. Düğün merasiminin sonunda, kızın babası gelini damada teslim eder ve yeni çift, evlenecekleri meskene veya çadıra yönlendirilirdi. Bu uygulama, düğün törenlerinin hem sosyal bir ritüel hem de toplumsal düzeni pekiştiren bir süreç olduğunu göstermektedir.³⁴⁸

Türkler İslâmiyet'i kabul ettikten sonra düğün yemeği geleneği devam etmiştir. İslâm hukukuna göre, düğün ziyafeti davetine icabet etmenin önemi ve gerekliliği, birçok rivayet ile desteklenmiştir. Türk örf ve âdetleri de bu rivayetlerin öngördüğü şekilde düğün yemekleri ve törenlerinin sürdürülmesini sağlamıştır. Ayrıca, İslâm hukukunda iki düğün yemeği veya

³⁴⁴ Aarsal. *Türk Tarihi ve Hukuk*. 333-334.

³⁴⁵ Aarsal. *Türk Tarihi ve Hukuk*. 334.

³⁴⁶ Aarsal. *Türk Tarihi ve Hukuk*. 334-335.

³⁴⁷ Ağaoğlu, "İptidai Türk Aile Hukuku ile İptidai Hindu-Avrupai Aile Hukuku Arasında Mukayese", 266.

³⁴⁸ Koca. *Eski Türklerde Sosyal ve Ekonomik Hayat*. 15.

merasiminin aynı anda düzenlenmesi durumunda, zaman olarak önce olan davetin tercih edilmesi gerektiği belirtilmiş; yani hangi davet önce yapıldıysa ona icabet edilmesi, ardından diğerine katılınması gerektiği ifade edilmiştir. Düğün sırasında hutbe okunması ve tebriklerin sunulması gibi uygulamalar gerçekleştirilirken bile, Allah'ın adının anılması gerektiği, İslâm hukuk kitaplarında açıkça yer almıştır.³⁴⁹

Buna karşılık, günümüzde uygulanan modern hukuk açısından söz konusu durumlar, yalnızca örf ve âdet kapsamında değerlendirilen uygulamalar olarak kabul edilmekte; bunların zorunluluğu veya yerine getirilmemesi halinde herhangi bir yaptırım veya yazılı hüküm öngörülmemektedir. Ayrıca, günümüz hukukunda düğün ziyafetine katılmanın gerekliliğine ilişkin herhangi bir hüküm veya yaptırım bulunmamaktadır. Bu durum, İslâm hukuku ile modern hukuk arasındaki temel farklardan biri olarak ortaya çıkmaktadır. İslâm hukuku, zaman zaman bireysel ahlâki uygulamalara ağırlık verirken, modern hukuk bu tür ayrıntılı ve bireysel ahâki yükümlülöklere değinmemektedir. Ayrıca, İslâm hukuku düğünlerde yenilecek ve içilecek yiyeceklerin haram olup olmadığına dair hükümler düzenlerken, modern hukuk yalnızca düğünlerin başkalarını rahatsız etmeyecek şekilde gerçekleştirilmesini gözetmekte, dini yasaklara müdahale etmemektedir.

Günümüzde uygulanan hukuk, düğün günü ve düğün zamanının çevreyi rahatsız etmeyecek şekilde düzenlenmesini esas alırken, eğlence biçimi açısından herhangi bir dini veya ahâki sınırlama getirmemektedir. Buna karşılık, İslâm hukukunda eğlence konusunda yasaklayıcı hükümler ve yaptırımlar bulunmamaktadır; çalgı aletlerinin düğünlerde kullanılmasına ve eğlencenin icra edilmesine örfeye uygun olduğu sürece izin verilmiştir. İslâm hukuku, eğlencenin İslâmi kurallara uygun olan biçimlerini meşru görmüş, ancak günahı çağırştıracak eğlence şekillerini yasaklamıştır. Modern hukuk ise eğlencenin sadece çevreyi rahatsız etmeyecek saat ve düzeyde gerçekleştirilmesini denetler; eğlencenin içeriği ile ilgili olarak dini veya örfi bir haram/günah ayrımı yapmamaktadır.

Eski Türk âdetlerinde olduğu gibi, İslâm hukukunda da örf ve âdetler dikkate alınmış ve nikâh öncesinde bir nişanlanma dönemi yaşanmıştır. Günümüz hukukunda da nişanlanma uygulaması bulunmakta olup, bu dönemde tarafların birbirine verdikleri hediyelerle ilgili ortaya çıkan çekişmeler mahkemelerce çözüme kavuşturulmaktadır. İslâm hukukuna göre, düğün öncesi veya nişanlanma sürecinde çeyiz ve hediyeler hususunda Hanefi mezhebinin görüşü ağır

³⁴⁹ Tirmizî, “*Nikâh*”, 17.

basılmaktadır. Hanefilere göre, oturulacak meskenin evlilikten sonra hazırlanması kocanın görevidir. Mâlikiler hariç, Şafiiler ve Hanbeliler de bu görüşü benimsemektedir. Kadın, çeyizi ister kendi kazancından hazırlasın ister kocasının sunduğu mehir ile hazırlasın veya ailesinin hibe etsin, çeyiz malları kadınındır. İslâm hukukunda, karı-koca açısından mal ayrılığı rejimi esas alındığı için, evlilik birliği ölüm veya boşanma ile sona erdiğinde, kadın kendisine ait eşyalar, mallar veya takılara sahip olur. Eğer bu eşyalara veya takılara o anda ulaşamıyorsa, kanunen onları talep etmek için mahkemeye başvurabilir.³⁵⁰

Buna karşın, kız tarafının evlenmeden önce erkek için çeyiz hazırlaması konusunda İslâm hukukunda bazı ihtilaflar bulunsa da genel kabul, çeyiz ve hediyeler ile oturulacak evin teçhiz edilmesinin erkeğin sorumluluğunda olduğudur. Çoğu İslâm coğrafyasında, kadın tarafı zorunlu olmasa da evleneceği ev için çeşitli eşya ve çeyizler hazırlamaktadır. Evlilik süresince, bu eşyaların hak sahipliği konusunda çekişmeler ortaya çıkabileceği gibi, evlilik sona erdiğinde boşanma sonrası eşler arasında eşyaların paylaşımı sırasında da uyuşmazlıklar yaşanabilir. Bu tür ihtilaflarda, hak iddiasında bulunan tarafın iddiasını ispat etmesi esastır.³⁵¹

Günümüz hukukunda, nişan ve çeyiz konusunun düzenlenmesine dair özel bir yönetmelik, kanun veya yönerge bulunmamakla birlikte, düğün süreçlerinden kaynaklanan çekişmeler modern hukuk çerçevesinde çözülmektedir. Örneğin, evlenme yaşı örfে uygun olsa da modern hukuka aykırı ise örf dikkate alınmamaktadır; aynı şekilde, çeyiz ve nişan konularında ortaya çıkan anlaşmazlıklarda da uygulamada modern hukuka uygunluk önceliklidir. Nişanlanma örfে göre yapılmış olsa bile, nişanın bozulması sonucunda ortaya çıkan hukuki anlaşmazlıklarda günümüz hukuku, örfе veya farklı düzenlemelere göre karar verebilmektedir. Karşılıklı evlenme niyetiyle kurulan sözleşmenin sona ermesi durumunda, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 120, 121 ve 122. maddeleri uyarınca çeşitli sonuçlar doğmaktadır: Manevi tazminat, maddi tazminat ve takı veya hediyelerin iadesi bunlar arasında yer almaktadır. Nişanın sona erme sebebi veya tarafların kusuru dikkate alınarak, tarafların birbirlerine veya ana-baba ve onların yerine geçen velilere verdikleri olağandışı hediyelerin geri istenmesi mümkündür. Örneğin, kız tarafının amcası, yeğenine nişan hediyesi olarak erkek tarafına araba vermişse ve nişan bozulmuşsa, amca da bu

³⁵⁰ Maden, "Çeyiz Geleneği", 1: 214.

³⁵¹ Alaaddin Hançer, "Eşler Arası Uyuşmazlıkların Giderilmesinde Sulhun Rolü". *Diyanet İlmî Dergi* 60/1 (Mart 2024), 274.

hediyeği geri talep edebilir.³⁵² Yukarıda anlatılan tüm karşılaştırmalı ifadelerin benzer ve farklı yönlerinin bulunduğu bir tablo aşağıda yer almaktadır (bkz. Tablo 1.1.).

Tablo 1.1. Düğün Süreci ile İlgili İslâm Hukuk ile Modern Hukukun Karşılaştırılması

Hukuki Konular	İslâm Hukukuna Göre	Modern (Medeni) Hukuka Göre
Düğün Ziyafeti ile İlgili Süreçler	Ziyafete katılmak gereklidir ve bu etkinliklerin dinî kurallara uygun şekilde yapılması gerekir	Ziyafete katılım zorunlu değildir. Konu, örf ve âdet kapsamında değerlendirilir; hukukî yaptırım öngörülmez.
Düğün Sürecinde Çeyiz ve Hediyeler	Genellikle kadının hakkı olarak kabul edilir.	Çeyiz ve hediyeleşmelere ilişkin herhangi bir yaptırım bulunmaz; konu örf ve âdet alanına bırakılmıştır.
Nişanlanma Süreci ile İlgili Uygulamalar	Örfün öngördüğü hususlar dinî kaidelere aykırı olmadığı sürece kabul edilir.	Nişanlanmaya ilişkin düzenlemeler, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu’nun 120, 121 ve 122. maddelerinde yer almaktadır.
Düğün Eğlencesi ile İlgili Hükümler	Eğlenceye müsaade edilir; ancak dinî hassasiyetlere riayet edilmesi gerekir.	Eğlencenin ahâki yönünden ziyade toplum düzenini bozup bozmaması esas alınır; toplumu rahatsız edici davranışlara yönelik yaptırımlar mevcuttur.
Mehir ile İlgili Mevzular	Mehir, hediye ve çeyizden bağımsız olarak kadının en temel hakkıdır.	Mehir kavramına ilişkin herhangi bir hukukî düzenleme bulunmamaktadır; konu örf ve âdet alanına bırakılmıştır.

³⁵²Şahin ve Çelt, “Yargıtay Kararları Işığında Nişanın Bozulmasında Manevi Tazminat”, 520.

2.5.2. Ziynet ve Takılar ile İlgili Hususların İslâm Hukuku ve Modern Hukuk Açısından Karşılaştırılması

Düğün sürecinde tarafların birbirine veya özellikle kadına taktıkları ziynet eşyaları veya çeşitli hediyelerin verilmesi en eski örf ve âdetlerdendir. Bu gelenekle insanlar arasındaki sosyal ilişkilerin güçlenmesini artmakla beraber evlilik merasimleri dünyanın birçok yerinde değişik olsa da halen davet edilenler tarafından evlenecelere birtakım ziynetler takılır veya hediyeler verilmektedir. İslâm hukukunun Anadolu coğrafyasında geçerli olduğu dönemlerde de ziynet eşyalarının veya hediyelerin boşanma sırasında kime ait olacağı tartışılmış ve mezheplerin her biri bazen benzer bazen farklı hükümler vermiştir. İslâm hukukunda, düğünlerde takılan ziynet veya hediyelerin genel adı olan nukûtin hibe mi yoksa borç mu olduğu konusu tartışılmıştır. İslâm hukukunda bu görüşler genellikle çok fazla ayrıntılı bir şekilde değil örf açısından açıklanmıştır.

İslâm hukukunda ziynet eşyalarıyla ilgili hükümler, büyük ölçüde örf ve âdet uygulamaları üzerine inşa edilmiştir. Örneğin, Hanefi fakihlere göre düğünde takılan ziynetler veya nukût olarak adlandırılan yardımlar, toplumun örf ve âdetlerine göre değerlendirilir. Nukût olarak ifade edilen mallar, eğer örf ve âdetlerde hibe niteliğinde kabul ediliyorsa, hukuken de hibeden sayılır. Ancak, nukût örf ve âdetlere göre borç olarak verilen mal niteliğinde görülüyorsa, bu durumda ivazlı hibe olarak kabul edilir. Görüldüğü üzere, tüm bu hükümler toplumun genel olarak uygulayıp kabul ettiği örf ve âdetlere dayanmaktadır. Buna göre, nukût eğer örfe göre geri verme amacıyla verilmiş ve ayrıca vereni tarafından bir karşılık beklenerek gerçekleştirilmişse, bu tür ziynet veya yardımlar hediye olarak kabul edilmez ve geri ödenmesi gerekir. Öte yandan, örf açısından karşılıksız verilen bir hediye olarak kabul edilirse, iade zorunluluğu doğmaz. Ayrıca düğünde takılan bu ziynet eşyaları ve diğer hediyeler de çoğu durumda kadına hibe edilmiş sayılır.

Hanefilerin çoğunlukta bulunduğu Anadolu’da, düğünlerde takılan ziynetler genellikle hediyeleşme amacıyla düşünülmektedir. Düğün yapanlara verilen ziynetler, jest olarak hibe edilir ve bunların borç niteliğinde verilmesi doğru bir yaklaşım olarak görülmez. Ancak bazı köy ve bölgelerde, düğün takıları borç olarak kabul edilebilmekte; bu durumda geri verilmesi beklenmekte, geri verilmediğinde ise aileler arasında sorunlar ortaya çıkabilmektedir. Hanefîler, bu tür uyumsuzlukların büyümemesi için, ziynetlerin hediye olarak verilmesini benimsemek yerine ivazlı hibe kavramını geliştirmişlerdir. İvazlı hibe, vereni tarafından gelecekte benzer bir takı veya hediye talep etme hakkı doğurabilecek bir durumdur. Bu tür hibelerde, taraflar arasında ivazın karşılıklı olarak yerine getirilmesi beklenir ve örf ve âdetlere dayanabilir. Öte yandan, takılar kesin olarak hediye niteliğinde verilmişse, herhangi bir koşul altında geri talep edilemez. Dolayısıyla,

ivazlı hediye söz konusu değilse, düğün ve sünnet merasimlerinde verilen hediyeler veya ziynetler, kullanıldıktan veya tüketildikten sonra geri alınamaz; burada belirleyici olan unsur, toplumun örf ve âdetleridir.³⁵³

Hanefî mezhebine göre nukût ile mehir arasında önemli bir fark bulunmaktadır. Mehir, sözleşme veya nikâh sırasında belirtilmiş olmasa dâhi, kadına ödenmesi zorunlu bir haktır. Buna karşın, düğünlerde takılan ziynet eşyalarının mehir kapsamında değerlendirilmemesi gerekir. Ancak, ziynet eşyalarının bir kısmı mehre sayılacaksa ve bu ziynet eşyası ileride takan aileye iade edilecekse, koca söz konusu ziynet eşyasını kadından geri alamaz. Bu durumda, ivazlı ziynet eşyasının yerine, koca başka bir ziynet takmakla yükümlüdür.³⁵⁴

Mâlikî mezhebine göre, düğünde verilen takı veya nukût, ya karşılık beklentisiyle verilen hibetu's-sevâb kapsamında değerlendirilir ya da Hanefîlerin benimsemiş olduğu şekilde, geri ödenmesine gerek olmayan bir hediye olarak kabul edilir. Ancak Mâlikî mezhebinin çoğunluğu, birinci görüşü benimsemekte; yani nukût ve takıları karşılık beklentisi içeren hibetu's-sevâb niteliğinde görmektedir.³⁵⁵ Mâlikî mezhebinde hibetu's-sevâb, Hanefîlerin ivazlı hediye kavramına benzer bir nitelik taşır. Bu tür hediyelerin geri misli veya benzeri ile ödenmesi gerekir. Ayrıca, mehir ile karıştırılmamalı; ziynet eşyaları kadına hibe edilmişse, koca bunları kadından geri alamaz. Öte yandan, erkek düğünde takılan ziynet eşyalarını daha sonra ödeyecekse, hibetu's-sevâb kapsamında bu ödemeyi hem kadın adına hem de kendisi adına gerçekleştirmesi gerekir.³⁵⁶

Şâfiî mezhebinde, düğünde verilen ziynet veya hediyelerde örf ve âdetler yerine vereni niyeti esas alınır. Çoğu Şâfiî hukukçusuna göre bu tür hediyeler borç niteliğinde kabul edilirken, az sayıda hukukçu bunları hediye olarak değerlendirmektedir. Şâfiîlerin çoğunluğuna göre, örfe bakılmaksızın, bir kişi düğünde bir malı borç vermeyi niyet ederek bizzat ifade ederse, verdiği tüm takı veya hediyeler borç olarak değerlendirilir. Bu durumda, verilenin geri ödenmesi için ödeme yapanın açık niyetinin doğrulanması gerekir; niyet, kişinin sözlü beyanıyla tasdik edilir ve mal açıkça borç olarak kabul edilir.³⁵⁷

³⁵³ Aslan, “İslâm Hukukunda Nukût'un (Düğünlerde Takılan Takılar) Niteliği: Hibe mi, Borç mu?”, 185-205.

³⁵⁴ Arif Gezer, “Hz. Peygamber Dönemi Mehir Uygulaması ile Günümüz Mehir Uygulamasının Karşılaştırılması”. *Yüzyüncü Yıl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 5/6 (June 2017), 69.

³⁵⁵ Aslan, “İslâm Hukukunda Nukût'un (Düğünlerde Takılan Takılar) Niteliği: Hibe mi, Borç mu?”, 185-205.

³⁵⁶ Mehmet Ali Yargı, “Suudi Arabistan'daki Mehir Uygulamalarına Dair Bir İnceleme”. *Kilitbahir* 15 (September 2019), 229-294.

³⁵⁷ Heytemî, *Tuhfetu'l-Muhtâc bi-Şerhi'l-Minhâc* 3/208.

Özet olarak demek gerekirse Şâfiî fakihleri arasında düğünlerde verilen hediye ve ziynetlerin verilirken verenin açık bir niyetine bakmaktadırlar. Eğer niyet hibe ise hibe sayılırken borç ise bunun bir karz (yani borç) olduğunu savunurlar. Veren kişinin bu konuda niyeti belirleyicidir.

Hanbelî hukukçularına göre, düğünlerde verilen hediye ve takılar hibedir. Hanbelîler de Hanefiler gibi, düğün, nişan, sünnet gibi merasimlerde verilen hediyelerin veya takıların verildikten sonra geri alınmaması gerektiğini benimser. Bununla birlikte, az sayıda Hanbelî hukukçu, bu hediyelerin borç niteliğinde olduğunu ileri sürmektedir. Hanbelî mezhebinin çoğunluğuna göre ise, örf ve âdetlerin etkisi bu konuda sınırlıdır; hediye veya takılar hibe olarak kabul edilir ve verildikten sonra geri istenemez. Öte yandan, veren kişi, kendi düğün veya merasimlerinde daha önce verdiği miktarı talep etme hakkına sahiptir. Sonuç olarak, Hanbelî mezhebinin genel görüşü, Hanefî mezhebiyle paralel olarak, düğünlerde verilen hediyelerin hibe niteliğinde olduğu ve geri alınamayacağı yönündedir.³⁵⁸

Kesin olarak ifade edilebilecek bir husus, ziynet eşyaları ve hediyelerin mehir niteliğinde olmadığıdır. Mehir, kadının hakkı olup kendisine verilmesi zorunludur; buna karşılık, ziynet eşyaları ve hediyeler kadına hibe edilmişse geri alınamaz. Örf ve âdet gereği borç olarak takılan ziynetlerde ise, geri talep edilmesi mümkün olsa bile, kadına koca tarafından hibe edilmişse geri alınması söz konusu değildir. Bu bağlamda cumhura göre, kadınlar tarafından kullanılan ziynet eşyaları nisap miktarına ulaşsa dâhi zekâta tabi değildir. Hanefî fıkıh ekolü hukukçuları aksini düşünmekle birlikte, günümüz hukukçularından Yusuf el-Kardâvî de dâhil olmak üzere çoğunluk, cumhurun görüşünü, yani düğünde takılan ziynet ve hediye eşyaların zekâta tabi olmadığı yönündeki görüşü daha doğru kabul etmektedir.³⁵⁹ Zaten mantık gereği mehrin dışında kadına hibe edilen ziynetler kadının tasarrufuna verilmiş ve ticari bir eşya hükmünde değilse ve kocası da takılan ziynetleri eğer borç olarak almış ve zamanı gelince geri iade edecek veya misli ile ödeyecekse zekâta tabi olmaması gerekir.

Tablo1.2.'de yukarıda anlatılanların derli toplu bir şekilde bilgisi sunulmuş olup mezhepler açısından söz konusu konulara yaklaşımların benzerlik ve farklılıklarına ulaşılabilir (Tablo 1.2.).

³⁵⁸ Aslan, "İslâm Hukukunda Nukû't'un (Düğünlerde Takılan Takılar) Niteliği: Hibe mi, Borç mu?", 185-205.

³⁵⁹ Kardâvî, *Fıkhü'z-Zekât*, I, 229.

Tablo 1.2. İslâm Hukukunda Mezheplere Göre Ziyinet ve Hediyelik Eşyaların Hükümü

Mezhepler	Ziynetlerin Hediye Olması	Ziynetlerin Borç Olarak Verilmesi	Ziynetlerin Kullanım Hakkı	Ziynetlerin Zekâta Tabi Olması
Hanefîlere Göre	Ziynetler hediye olarak verilir ve geri istenmez.	Durum örfe bağlıdır. Geri ödenmesi şart koşulmuşsa ivazlı hediye sayılır.	Ziynetler kadına hibe edilmiş kabul edilir.	Zekâta tabidir.
Mâlikîlere Göre	Örfe göre hediye sayılır.	Örfe bağlıdır; geri ödenecekse hibetü's-sevap sayılır.	Ziynetler kadına hibe edilmiş kabul edilir.	Zekâta tabi değildir.
Şâfiîlere Göre	Örften ziyade niyete bakılır; açıkça hediye veya borç olduğu belirtilmelidir.	Niyete bağlıdır; borç olarak verilmişse sonradan iade edilmesi gerekir.	Ziynetler kadına hibe edilmiş kabul edilir.	Zekâta tabi değildir.
Hanbelîlere Göre	Örfe göre hediye sayılır.	Örfe bağlıdır; hediye olarak verilmişse geri istenemez, bazılarına göre borç sayılır.	Ziynetler kadına hibe edilmiş kabul edilir.	Zekâta tabi değildir.

Günümüz modern hukukunda ziynet eşyalarına ilişkin değerlendirmelerde İslâm hukukundaki kadar istikrarlı bir yaklaşımın benimsendiği söylenemez. Nitekim bazı mahkeme kararlarında ziynetler kadına hibe edilmiş sayılarak onun kişisel malı olarak kabul edilirken, bazı kararlar ise ziynetleri eşlerin ortak malı olarak değerlendirmiş, bazılarında ise kimin tarafından kime takıldığına göre bir belirleme yapılmıştır. Modern hukukun başlangıçta, Anadolu örf ve âdetlerine dayanarak ziynet eşyalarını genellikle kadının hakkı olarak kabul ettiği, ancak ilerleyen

süreçte ortaya çıkan uyuşmazlıklar karşısında, düğünde takılan ziynetlerin eşlerin ortak malı olduğu ve elde edilen malların mal ortaklığı veya mal birlikteliği rejimi kapsamında değerlendirildiği görülmektedir. Boşanma veya nişan iptali durumlarında Yargıtay, bazen ziynetlerin kullanım şekline göre karar verirken, bazen de kimin tarafından kime takıldığını esas almıştır. Örneğin, kadına takılan ziynetler evlilik sona erdiğinde kadına ait sayılırken, erkeğe takılan ziynetler erkeğe verilmiştir. Ayrıca, aile yâdigarı niteliğindeki ziynet eşyaları, erkek tarafından kadına verilmiş olsa bile, boşanma durumunda ispatlandığında erkeğe iade edilmektedir. Başlangıçta Yargıtay, bu kadar detaylı bir inceleme yapmadan, doğrudan örf ve âdete dayanarak tüm ziynetleri kadına vermiştir.

Modern hukukta mehir kavramı bulunmamaktadır; bu durum, evlilik birliği sırasında ortaya çıkan mal rejimi ayrılığının kabul edilmemesi anlamına gelmektedir. İslâm hukukunda ise kadına verilen mehir zorunludur ve erkek erken ölürse mehir, erkeğin mirasından talep edilebilir. Modern hukukta ise evlilik birliği sırasında edinilen tüm mallar, ister düğünde takılan ziynet türünde olsun, ister sonradan kazanılmış olsun, kadın ve erkeğin ortak malı sayılmaktadır.

Modern hukuktaki bu mal rejimi birlikteliği gibi hükümler aslında Türk medeni kanunlarının gittikçe kadın erkek eşitliğine vurgu yapmasına sebep olmuşken öte yandan İslâm hukukuna göre kadın lehine olan mehir ve mal rejimi ayrılığı ilkesinin aksine bir durumdur. Anadolu coğrafyasında eskiden uygulanan örfteki uygulamalar gittikçe azalmış ve modern hukuk yani medeni hukuk bu dönemde batıdaki toplumsal yaşantıya daha yakın bir hüküm vermiş olmaktadır (bkz. Tablo 1.3.).

Tablo 1.3. Modern Hukukta Ziyet ve Hediyelik Eşyaların Hükümü

Hukuki Konu	20.12.2017 Tarihli Karar	04.04.2024 Tarihli Karar
Ziyet Eşyalarının Hak Sahipliği	Ziyet eşyaları kadına verilmiş sayılır.	Taraflar arasında bir anlaşma varsa buna göre paylaşılır.
Örf ve Âdetlerin Rolü	Kadın lehine oluşmuş örf ve âdetler geçerlidir.	Yazılı anlaşma yoksa yöresel örf ve âdete bakılır; ziyet kime takılmışsa ona ait sayılır.
Cinsiyete Göre Hak Sahipliği	Ziyet eşyaları genellikle kadın tarafından takıldığı için kadına aittir.	Kadına özgü ziyet kadına, erkeğe özgü ziyet erkeğe aittir.
Cinsiyete Dayalı Çekişme Durumu	Çekişme hâlinde kadın lehine hüküm verilir; kadının korunması esastır.	Ziyet kime takıldıysa ona aittir; örneğin erkek ziyeti kadına takılmış olsa bile erkeğe ait sayılır (ör. kravat iğnesi).
Takı Sandığına/Torbasına Konulan Ziyetler	Her hâlükârda kadına aittir.	Kadına özgü ise kadına, erkeğe özgü ise erkeğe; her iki cinse de özgü ise ortak sayılır.

Tablo-3'te görüleceği üzere 2017 ve öncesindeki kararlar çoğunlukla kadınların lehine iken 2024'ten sonraki kararlar ziyetlerde erkeğin de hakkının olabileceğini göstermektedir. Yargıtay evlilik birlikteliğinde elde edilen malların ortak mal edinme mal birlikteliği rejimi olarak gördüğü için eski kararlarında revize durumuna gitmiştir. Artık erkek kadın birlikteliğinde kadın lehine pozitif bir ayrımcılık gittikçe azalmıştır. İslâm hukukunda farklı bir içtihat gelişmiştir. İslâm hukukunda kadınlara tanınan mehir konusuna ek olarak ziyet eşyalarının hak sahipliği konusu Yargıtay'ın 2017 ve öncesindeki kararlara daha çok benzemektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmada güncel bir tartışma konusu olan ve bazen kavgalara sebep olan düğünlerde takılan ziynetlerin ve hediyelik eşyaların hükmünü gerek boşanma durumunda gerekse daha farklı sosyal olaylarda İslâm hukuku ve modern hukuk açısından etraflıca karşılaştırılması yapılmıştır. Bu kavramlar araştırılırken eski Türk örf ve âdetlerinde bahsederek günümüze kadar örf ve âdetlerin hem hukuk üzerindeki etkisini hem de toplumsal yaşamdaki durumuna vurgu yapmak için düğün sürecindeki uygulamalar veya İslâm hukukundaki müstehaplardan da bahsedilmiştir.

Eski Türk örf âdetlerinde düğünde ziynet ve takı takılma geleneği devam edegelmiş ve Anadolu'ya göçle birlikte bu uygulamalar sürmüştür. İslâm'a girdikten sonra da Türkler bu uygulamalarını devam ettirmiştir. İslâm hukukuna uygun olmayan örf ve âdetler varsa ise bu âdetlerin yerine başka âdetler ortaya çıkmıştır. Ancak düğünlerde ortaya çıkan süreçteki örf âdetlere dayanan mehir, ziynet, çeyiz, nişanlanma, hediye ve takı takma törenleri uygulanmış ve gelmiştir.

Daha sonra, günümüz modern hukuku açısından, İslâm hukukundaki gibi örf ve âdetler dikkate alınarak düğün sürecinde mehir, ziynet, çeyiz, nişanlanma, hediye ve takı gibi kavramlar ele alınmıştır. Bu tez kapsamında, iki farklı hukuk geleneğinde düğün sonrasında ortaya çıkan uyuşmazlıkların çözüm yollarının incelenmesi amaçlanmıştır. Ayrıca, bu iki hukuksal geleneğin mukayeseli olarak değerlendirilmesi, günümüz toplumsal sorunlarının giderilmesine de katkı sağlayabilir; zira günümüzde düğün sonrası takı ve ziynet eşyaları nedeniyle aile içi anlaşmazlıkların yaşandığı sıkça basına yansımaktadır.³⁶⁰ Bunun için takıların veya ziynet eşyalarının mehirden farklı olarak ele alınıp alınması gerektiği ve ziynetin kime nasıl ve ne kadar ait olduğuna dair hem İslâm hukuku hem modern hukuk açısından araştırılması önemlidir.

Araştırmanın temel problemi, İslâm Aile Hukukunun dayandığı düğün ve nikâh akdi sürecinde örf ve âdetlere göre ortaya çıkan takı, ziynet eşyası, çeyiz ve hediyelerin hükmü ile modern hukuk uygulamaları arasındaki benzerlik ve farklılıkların incelenmesidir. Bu soruya yanıt aramak amacıyla araştırma iki ana başlık altında ele alınmıştır.

Birinci bölümde, örf ve âdetlerin tarihsel süreci dikkate alınarak düğün ve nikâh sürecinin kavramsal çerçevesi oluşturulmuş; İslâm hukukuna göre düğün merasimlerine ilişkin hükümler,

³⁶⁰ NTV, “Esenyutta Düğün Meydan Savaşına Dönüştü”, (Erişim 07.10.2025); Yeni Şafak, “Doktor Çiftin Kanlı Takı Kavgası: “Vur Hepsini Vur” Diyen Gelin ve Babasının Sekiz Yıl Hapsi İsteniyor”, (Erişim 07.10.2025).

Çeyiz ve ziynet eşyalarının hukuki niteliği, nukût konusundaki mezhepler arasındaki görüş ayrılıkları ile takıların veya ziynet eşyalarının zekât kapsamına girip girmediğine ilişkin hususlar ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır.

İkinci bölümde, modern hukuk bağlamında örf ve âdetlere bakış açısı dikkate alınarak düğün sürecindeki uygulamalar, yürürlükteki yönetmelikler, sınırlandırmalar ve düğünlerde ortaya çıkan toplumsal sorunlara getirilen hukuki yaptırımlar incelenmiştir. Ayrıca  rf ve âdet gereği düğünlerde verilen ziynet ve diğer hediyelerin boşanma veya benzeri süreçlerdeki hukuksal boyutları tartışılmıştır. Ayrıca tezde incelenen konular sünni mezheplerinin görüşleri karşılaştırılmış ve nihayetinde ise İşl m hukuku ile modern hukukun düğün süreçlerinde örf ve âdetler sonucu ortaya çıkan çekişmeli konulara yaklaşımı mukayeseli olarak sunulmuş ve tablolar aracılığıyla karşılaştırılmıştır. Bu bölümde, iki hukuk sistemi arasında bazı konularda farklı bakış açıları bulunduğu da ortaya konmaya çalışılmıştır.

Birinci bölümde, İşl m hukuku perspektifinden değerlendirildiğinde, düğün davetlerine icabetin vâcip derecesine yakın hükümlerle düzenlendiği görülmektedir. Örf ve âdetlerin uygulanması, İşl m’a aykırı olmadığı sürece devam ettirilmış ve çalgıların caizliği, çeyiz, hediye ve ziynet takma gibi gelenekler İşl m sonrası dönemde de sürdürülmüştür. İşl m’ın aile hukukuna getirdiği en önemli yeniliklerden biri, kadına mehirin verilmesini zorunlu kılmasıdır; bu uygulama, örf ve âdetlerdeki ziynet veya hediyelerden bağımsızdır. Yani, İşl m hukukuna göre bir kadına düğünde ziynet takılmasa bile mehir verilmesi zorunludur.

Eğer düğünde erkek tarafından takılan ziynetler mehir kapsamında değerlendirilirse, bu ziynetler kadından geri alınamaz; bu husus tüm mezheplerce kabul edilmektedir. Öte yandan, örf ve âdet gereği düğünde takılan ziynetler, takan kişilerin ilerideki düğünlerinde iade edilecek şekilde verilmişse, bu durumda da mehir kapsamında verildiği kabul edilerek kadından alınamaz. Düğünlerde kadına takılan ziynetler hediyeelik eşya olarak değerlendirildiğinde, Hanefilerin bir kısmı hariç tüm mezhepler açısından bu ziynetler zekâta tabi değildir.

Ayrıca, kız tarafının evlenmeden önce erkek için çeyiz hazırlaması hususunda İşl m hukukunda bazı ihtilaflar bulunmakla birlikte, genel kabule göre çeyiz ve hediyeler ile oturulacak evin teçhiz edilmesi, yani eyizinin hazırlanması erkeğin sorumluluğundadır.³⁶¹

³⁶¹ Maden, “eyiz Geleneği”, 214.

Anadolu’da çeyizin hazırlanmasında kız evinin de katkısının bulunduğu görülmektedir. Bu uygulama, coğrafyaya özgü örf ve âdetlerden kaynaklanmakta olup, İslâm hukuku tarafından yasaklanmamış; yalnızca çeyizin hazırlanmasındaki birinci dereceden sorumluluğu erkeğe bırakmıştır. Günümüz Müslüman toplumlarında kadın veya yakın çevresi evleneceği aile için çeyiz hazırlamakta ve evlilik gerçekleştiğinde bu eşyalar kocasının evine götürülmektedir. Evlilik birliği içinde bu eşyaların sahipliği noktasında ihtilaf çıkması veya evlilik aktinin boşanma sonucu sona ermesi durumunda, eşyaların paylaşımı ihtilaflarında hüküm, iddiasını ispat edene göre belirlenmektedir. Örneğin, kızın babası çeyiz hazırlayıp verse dahi bu çeyiz kadının malı olarak kabul edilmektedir. Aynı şekilde kadın, mehirinden bir kısmını kullanarak ziynet veya hediyelik eşya aldıysa, bu eşyalar da kadının malı sayılmaktadır.

Modern hukuk bağlamında ise düğünlere icabet veya düğünde haram olan yiyecek ve içeceklerle ilgili kısıtlamalar yerine, düğünlerin çevreye rahatsızlık vermemesi gibi düzenlemeler esas alınmıştır. Düğünlerdeki ziynet ve hediyelerin hukuki statüsü, 2017 ve 2024 tarihli Yargıtay kararları ile farklı değerlendirilmiştir. 20.12.2017 tarihli karara göre, karı-koca arasında önceden yazılı bir anlaşma yoksa ve düğünde takılan ziynet veya hediyeler kadına verilmişse, bunlar kadının malı sayılmaktaydı. Ancak 04.04.2024 tarihli kararda bu yaklaşım değiştirilmiş ve erkek tarafının taktığı ziynetler, kadına takılmış olsa bile, karı-kocanın ortak malı olarak kabul edilmiştir. Boşanma durumunda ise kadın tarafından takılan ziynet ve hediyeler, yine ortak mal kapsamında değerlendirilmiştir.

İslâm hukuku ile modern hukukun mukayeseli analizi Tablo 1.1 ve Tablo 1.2’de sunulmuştur. Buna göre düğün daveti ve ziyafetler İslâm hukukunda elzem kabul edilirken, davet ve ziyafetteki uygulamalar dinî kurallara aykırı olmadığı sürece örf ve âdetler uygulanabilir. Modern hukukta ise ziyafete katılma veya katılmama gibi yaptırımlar söz konusu değildir; örf ve âdetlerin uygulaması tamamen tarafların inisiyatifine bırakılmıştır. İslâm hukukunda çeyiz, ziynet ve hediyeler kadının malı olarak görülmekte ve zekâta tabi değildir. Modern hukukta ise düğünlerde takılan ziynet ve hediyelerin mülkiyeti örf ve âdete bırakılmakta, hukuki yaptırımlar öngörülmemektedir. İslâm hukukuna göre genellikle çeyiz, ziynet ve hediyeler kadının malı olarak görülür ve zekâta tabii değildir. Modern hukukta ise çeyiz, ziynet takılıp takılmaması ve hediyeleşmeler ile ilgili yaptırımlar yoktur örfün alanına bırakılmıştır. Nişanlanma ile ilgili olarak her iki hukuk alanında da uygulama ve yaptırımlar bulunmaktayken İslâm hukuku nişanlanmada örf ve âdetleri daha çok dikkate alır.

İslâm hukukunda nişanlanma sürecinde örf ve âdetler daha fazla dikkate alınmakta, mehir ile ilgili ise tüm mezheplerde bağlayıcı düzenlemeler bulunmaktadır. Ziyet ve hediyeler kadına takıldığında kadının malı olarak kabul edilmekte; geri ödenmesi hususunda ise mezhepler arasında farklı görüşler bulunmaktadır. Hanefilere göre örf gereği borç olarak verilen eşyalar ivazlı hediye sayılır ve geri iadesi gerekirken, Mâlikiler hibetu's-sevap ilkesine göre geri ödenmesini öngörmektedir. Şafîiler ise niyet esasına göre borç veya hediye olup olmadığını belirlemektedir.

Modern hukuka göre, 2017 ve öncesinde düğünde takılan ziyet ve hediyeler kadına ait kabul edilmekteydi. 2024 tarihli karara göre ise karı-koca arasında mal rejimi birlikteliği esas alınarak örf ve âdetten ziyade ortak mülkiyet ilkesi uygulanmaktadır. Artık aile hukukunda ziyetler ve hediye eşyalar, karı ve kocanın ortak malı olarak kabul edilmekte ve ihtilaf durumunda çeşitli şekillerde paylaştırılmaktadır. Bu durum, İslâm hukukundaki mal rejimi ayrılığı ilkesiyle çelişmektedir. İslâm hukukunda, ailede mal rejimi ayrılığı esastır; mehir ve düğünde takılan ziyetler kadına aittir ve erkeğin bu mallardan pay alması mümkün değildir. Modern hukukta ise, kadın ve erkeğin evlilik birliği içinde elde ettiği mallar ve düğünde takılan ziyetler, ortak mal kapsamında değerlendirilmekte ve Yargıtay kararları bu anlayış doğrultusunda şekillenmektedir.

Bu araştırma İslam hukuku ile modern hukuk açısından karşılaştırılmış olup bundan sonra yapılacak çalışmalara yönelik daha farklı hukuk gelenekleri ile İslam hukukunun bu konular açısından karşılaştırılması önerilebilir. Aynı zamanda İslam hukukunun modern hukuk ile benzerlik ve farklılıkları sadece bu konular açısından değil daha farklı güncel konular ile de yapılabilir.

KAYNAKLAR

- Abdullah, Muhammed Rebâbia. “en-Nukût: Dirâse fıkhiyye ictimâiyye”, *el-Mecelletu'l-Ürdüniyye fî Dirâsâti'l-İslâmiyye*, 5/3 (2009).
- Abdullah, Çolak. *İslâm Aile Hukuku*, İstanbul: Esar Yayınları, 2018.
- Acabey, Beşir M. *Teorik ve Pratik Yönleriyle Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi*. Ankara: Turhan Kitapevi, 2020.
- Acabey, Beşir, M. “Edinilmiş Mallara Katılma Rejiminde Mal Grupları-İspat Kuralları ve Eşlerin Paylı Mülkiyeti Altındaki Mallara İlişkin Düzenlemeler”. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 9, (2007), 491-543.
- Acar, Faruk. *Aile Hukukumuzda, Aile Konutu, Mal Rejimleri, Eşin Yasal Miras Payı*. Genişletilmiş ve Güncellenmiş 6. Baskı, Ankara: Seçkin, 2021.
- Acar, Halil İbrahim. “İslâm Hukuku Açısından Nişanlanma”. *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2005/23, 71-94.
- Acar, Halil İbrahim. “Nişan”, *Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları), 2007, 33.
- Ağaoğlu, Ahmet. “İptidai Türk Aile Hukuku ile İptidai Hinde-Avrupai Aile Hukuku Arasında Mukayese”. *Ankara: Birinci Türk Tarih Kongresi*. A.K.D.T.Y.K. Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1932.
- Ahmed b. Hanbel, Ahmed b. Muhammed. *el-Müsned*. thk. Şu‘ayb el-Arnaût vd. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1995-2001.
- Ahmet, Yaman. *İslâm Aile Hukuku*, Konya: Yediveren Kitap, 2002.
- Akçaal, Mehmet. “Düğünde Takılan Ziyne Eşyasının İadesi”. *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2019, 14/2; 265-301.
- Akfen Hukuk Ofisi Ankara. “Ziyne Eşyalarının İadesi Davası” (Erşim 07.10.2025). <https://akfenhukuk.com/ziynet-esyalarinin-iadesi-davasi/> .
- Akpınar, Ali. “Hediyeinin Dini Temelleri”. *Sırat* 1/1 (Mayıs 2020), 1-14.
- Akpınarlı, Neyire vd. “Mahalle Düğünlerine Kolektif Kültürel Haklar Penceresinden Savunma”. *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 27/46 (Haziran 2022), 65-114.

Aksoy, Dursun Sanem. *Eşya Kavramı*, İstanbul: Oniki Levha, 2012.

Ali Haydar Efendi. *Dureru'l-hukkâm şerhu Mecelleti'l-Ahkâm*. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2017.

Ali Muhammed Ebu'l-İz, "en-Nukûtu'l-efrâh", *Mecelletu'l-İktisâdi'l-İslâmî el-Alemiyye*, 57, (2017), 22-31.

Alptürker, Gündüz İmran ve Dal Ege, Eminenur. "Sözlü Hukukun Yazılı Hukuka Yansıması: Silifke Örneği". *Milli Folklor*, 2025-19, 145, 88-103. doi:10.58242/millifolklor.1360767.

Arsal, Sadri Maksudi. *Eski Türklerin Hususî Hukuku*. (Ankara: Yeni Türkiye Yayınları). Ed. Hasan Celal Güzel-Kemal Çiçek-Sâlim Koca. *Türkler Ansiklopedisi*, 2002/3.

Arsal, Sadri Maksudi. *Türk Tarihi ve Hukuk*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1947.

Aslan, Mahsum. "İslâm Hukukunda Nukû'tun (Düğünlerde Takılan Takılar) Niteliği: Hibe mi, Borç mu?" *Kastamonu İlahiyat Dergisi* 7/1 (2023), 184-205.

Av. Baran Doğan Hukuk Bürosu. "İspatın Konusu HMK Madde 187". Erişim 07.10.2025. <https://barandogan.av.tr/blog/mevzuat/hmk-madde-187-ispatin-konusu.html> .

Aybakan, Bilal. "Nakit", *Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları), 2006, 32.

Aydın, Mehmet Akif. *İslâm-Osmanlı Aile Hukuku*, İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 1985.

Aydın, Mehmet Akif. *Türk Hukuk Tarihi*. İstanbul: Beta Yayınları, 2013.

Aynî, Ebû Muhammed (Ebû's-Senâ) Bedrüddîn Mahmûd b. Ahmed. *el-Binâye şerhu'l-Hidâye*. thk. Emin Sâlih Şâban. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2000.

Başoğlu, Tuncay. "Türkiye'de Mukayeseli Hukuk Çalışmaları." *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi* 12/24 (2014), 197-230.

Battal, Ahmet. *Hukukun Temel Kavramları*, Ankara: Seçkin Yayınları, 2011.

Bayraktar, Köksal: "Kasten Öldürme", *Marmara Üniversitesi HFD*, Prof. Dr. Nur Centel'e Armağan Özel Sayı, (2013/19/2,), 57-77.

Beyhakî, Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyn b. Alî el-Husrevcirdî. *Şuabu'l-İmân*. thk. Abdulalî Abdulhamîd Hâmid. Riyad: Mektebetu'r-Rüşd, 1423/2003.

- Bezzâr, Ebû Bekr Ahmed b. Amr. *Müsnedü'l-Bezzâr*. thk. Mahfûzurrahmân Zeynullah-Âdil b. Sa'd. Medine: Mektebetü'l-Ulûm ve'l-Hikem, 1988.
- Bilmen, Ömer Nasuhi. *Hukukî İslâmiyye ve Istılahatı Fıkhiyye Kamusu*, İstanbul: Bilmen Yayınevi, 1976/2.
- Böke, Emine Gümüş. "İslâm Hukuku Açısından Nişanlanma ve Hukukî Sonuçları", *Sosyal Bilimler Çalışmaları ve Bilimsel Etkileşim*, ed. Şahin Ay. 1/53-68. Ankara: İksad Yayınevi, 2024.
- Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail. *el-Câmi 'u's-şahîh*. nşr. Muhammed Züheyr b. Nasr. 8 Cilt. b.y.: Dâru Tavki'n-Necât, 2. Basım, 1422/2001.
- Cardahi, Choueri. Osmanlı Hukukunda Zilyetlik Hukuki Niteliği, Sonuçları ve Zilyetlik Davaları, Çev., Halil Cin. *Ankara Hukuk Fakültesi Dergisi* 22/1 (1966), 799-813.
- Cemel, Ebû Dâvud Süleymân b. Ömer el- el-Uceylî el- Mısırî. *Futûhâtü'l-vehhâb bi tavidhi şerhi Menheci't-tullâb (Hâşiyetü'l-Cemel 'alâ şerhi'l-Menhec)*. Beyrut: Dâru'l-Fıkr, ts.
- Cemel, Ebû Dâvud Süleymân b. Ömer el- el-Uceylî el- Mısırî. *Futûhâtü'l-vehhâb bi tavidhi şerhi Menheci't-tullâb (Hâşiyetü'l-Cemel 'alâ şerhi'l-Menhec)*. Beyrut: Dâru'l-Fıkr, ts.
- Cessâs, Ebû Bekr Ahmed b. Alî er-Râzî. *Muhtasarı İhtilâfî'l-'ulemâ*. thk. Abdullah Nezâr Ahmed. Beyrut: Dâru'l-Beşâiri'l-İslâmiyye, 1995.
- Cin, Halil. *İslâm ve Osmanlı Hukukunda Evlenme*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 1974.
- Çakıcı, Mustafa. "Osmanlı Devleti'nde Nikâh Muameleleri (1876-1922)". *Hazine-i Evrak Arşiv ve Tarih Araştırmaları Dergisi*, 4 (Aralık 2022), 129-151.
- Çantay, Hasan Basri. *Kur'an-ı Hâkim ve Meal-i Kerim -Tefsirli Meal-* İstanbul: Risale Yayınları, 1996.
- Çeker, Orhan. *Osmanlı Hukuk-u Ali Kararnamesi*, 5. Baskı Konya: Mehîr Vakfı Yayınları, 2017. <https://www.mehir.org/storage/publications/oldJ9ghgWlzpugagL4CGSrxJNIPkRIqoyHl vIDWy.pdf> (Erişim 06.10.2025).
- Çevik, Naci. Yurtseven Yılmaz. İslâm-osmanlı Aile Hukukunda Nikâh Akdi ve İmam Nikâhı Meselesi, *Kocaeli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 6/11, (2015), 143-171.
- Çitil Avukatlık. "Düğünde Takılan Takı ve Ziyet Eşyaları Kime Aittir". Erişim 07.10.2025. <https://citil.av.tr/dugunde-takilan-taki-ve-ziynet-esyaları-kime-aittir/>

- Çolak, Ali. “Hadis Temelli Anadolu Düğün Âdetleri”. *Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1/1 (2012), 147-188.
- Dalgın, Nihat. “Zekât Hükümleri”. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 16/16 (Ağustos 2004), 43-72. <https://doi.org/10.17120/omuifd.64567>.
- Dâru’l-İftâi’l-Mısriyye. *el-Fetâva’l-İslâmiyye min Dâri’l-İftâi’l-Mısriyye*. Mısır: el-Meclisu’l-A’lâ li Şuûni’l-İslâmiyye, 1413/1993.
- Delil Avukatlık ve Arabuluculuk Bürosu. “Ziyet Eşyası Davası, Düğün Takılarının Aynen veya Nakden İadesi 2025”. Erişim 11.11.2025. <https://www.delilavukatlik.com/post/ziynet-esyasi-davasi-dugun-takilarinin-iadesi> .
- Demir, Remzi. Türk Medeni Hukukunun Yazılı Olmayan Kaynağı; Örf ve Âdet Hukuku, *Çankaya Üniv. Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2020-5/1, 1001-1020.
- Dikmen, Mehmet. *İslâm ’da Kadın Hakları*, İstanbul: TÜRDAV Yayınları, 1944.
- Diyanet İşleri Başkanlığı. “Din İşleri Yüksek Kurulu”. Erişim 07.10.2025. <https://kurul.diyanet.gov.tr/soru/dugunlerde-verilen-hediyeler-bosanma-durumunda-kime-kalir/0198bbc6-f78c-761b-979c-4663097586f2> .
- Diyanet İşleri Başkanlığı. “Nisa Suresi, 11-12. Ayet”, Erişim 08.10.2025. <https://kuran.diyanet.gov.tr/tefsir/Nis%C3%A2-suresi/504/11-12-ayet-tefsiri>.
- Diyanet İşleri Başkanlığı, Din İşleri Yüksek Kurulu. “Düğünde eğlenmenin hükmü nedir?” Erişim 19.10.2025. <https://kurul.diyanet.gov.tr/soru/dugunde-eglenmenin-hukmu-nedir/0193c42d-8bd5-7a9d-0ac9-26de5f766de6> .
- Diyanet Tv. “Düğünlerde takılan takılar hediye midir, emanet midir? Erişim 07.10.2025. <https://diyanet.tv/diyanete-sorâlim/video/dugunlerde-takilan-takilar-hediye-midir-emanet-midir> .
- Dönmez, İbrahim Kâfi. “Örf”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Ankara: TDV, 2007-34, 93-94. <https://islamsiklopedisi.org.tr/orf#1> (05.10.2025).
- Dönmez, İbrahim Kâfi. “Vâcip” *Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi*. Ankara: TDV, 2012-42, 410-414. <https://islamsiklopedisi.org.tr/vâcip--fikh> (05.10.2025).
- Düzenli, Pehlül. “Klasik İslâm Kaynaklarında Müzik Tartışmaları”, *Marife: Bilimsel Birikim*, 2001-1/2, 27-58.

- Ebi'l-Faḍl, Cemâlidḍin Muhammed b. Mûkerrem İbn Manzûr. *Lisânu'l- 'Arab*, (Suudi Arabistan: Vizâratü'sŞu'ûni'l-İslâmiyye ve'l-Evkâf, ts.), 7, 189-190.
- Ebû Abdillâh, Muhammed b. Ahmed b. İlîş Muhammed el-Mısırî. *Minehu'l-celîl 'alâ Muhtasari'sŞeyh Halîl* (Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1409/1989); 'İlîş, Fethu'l-aliyyu'l-mâlik alâ mezhebi'l-İmâm Mâlik, 5/4, 47.
- Ebû Abdillâh, el-Mevvâk Muhammed b. Yusuf el-Gırnâtî. *et-Tâc ve'l-iklîl li Muhtasari Halîl*, (Beyrut: Dâru'lKutubi'l-İlmiyye, 1416/1994), 8/30.
- Ebû Muhammed (Ebû's-Senâ), Bedrüddîn Mahmûd b. Ahmed. *Aynî, el-Binâye şerhu'l-Hidâye*. thk. Emin S. Şâban. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, (2000), 12/86.
- Ebû Sünne, Ahmed Fehmi. *el-Urf ve'l-âde fî ra'yi'l-fukaha*, Matbaatü'l-Ezher, Kahire, 1992.
- Ebu Zehra, Muhammed. *el-Ahvalü's-şahsiyye*, Kahire: Daru'l-fikri'l-Arabî, ts.
- Ebu Zehra, Muhammed. *İslâm Hukuk Metodolojisi*, Ankara: Fecr yayınları, 1997.
- Ebu'l-İz, Ali Muhammed. "en-Nukûtu'l-efrâh". *Mecelletu'l-İktisâdi'l-İslâmî el-Alemiyye*. 57, (2017), 22-31.
- Ebü'l-Fazl, Şihâbüddîn Ahmed b. Alî İbn Hacer el-Askalânî. *Fethu'l-bârî bi-şerhi Sahîhi'l-Buhârî*. thk. Abdülazîz b. Abdullah b. Bâz vd. (Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 1960), 9/242.
- Ebü'l-Feth, Takıyyüddîn Muhammed b. Alî İbn Dakîkul'îd. *Şerhu'l-İlmâm bi-ehâdîsi'l-ahkâm* (Dimaşk: Dâru'n-Nevâdir, 2009), 2/264.
- El-Hattâb, Şemsuddîn Ebû Abdullah Muhammed b. Muhammed et-Trâblusî. *Mevâhibu'l-celîl fî şerhi Muhtasari Halîl*. Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1412/1992.
- Emîr es-Sanânî, Ebû İbrâhim Muhammed. *Sübülü's-selâm şerhu Bülûğu'l-merâm*. thk. Muhammed Nâsirüddîn el-Elbânî. Riyad: Mektebetü'l-Me'ârif, 2006.
- Eren, Fikret. *Mülkiyet Hukuku*, Ankara: Legem Yayıncılık, 2014.
- Erkul, Ali. "Eski Türklerde Evlenme Gelenekleri". Ed. Hasan Celal Güzel-Kemal Çiçek-Sâlim Koca. *Türkler Ansiklopedisi*, 3. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002.
- Erkul, Ali. 'Eski Türklerde Aile', *Türkler*, ed. Hasan Celal Güzel-Kemal Çiçek-Sâlim Koca, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002/3.
- Ez-Zebîdî, Muhammed el-Murtaḍâ b. Muhammed el-Hüseynî. *Tâcü'l- 'arûs min cevâhiri'l-kâmûs*, thk: Abdüssettâr Ahmed Ferrâc, Kuveyt: et-Türâsü'l-Arabiyyi, 1975/15: 89-91.

- Genç, Reşat. “Kaşgarlı Mahmud’a Göre XI. Yüzyılda Türklerde Evlenme”. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Antropoloji Dergisi*, 7, (1972), 297-310.
- Gençcan, Ömer Uğur. *Ziynet ve Eşya Alacağı Davaları*, Ankara: Yetkin Yayınevi, 2019.
- Gezer, Arif. “Hz. Peygamber Dönemi Mehir Uygulaması ile Günümüz Mehir Uygulamasının Karşılaştırılması”. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 5/6 (June2017), 55-72.
- Gökalp, Ziya. *Türk Ahlakı*. İstanbul: Toker Yayınları, 1989.
- Gökalp, Ziya. *Türk Töresi*. Haz. Hikmet Dizdaroğlu. T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 1976.
- Gözler, Kemal. *Hukukun Temel Kavramları*. Yedinci Basım. Bursa: Ekin Yayınevi, 2010.
- Gözler, Kemal. Sokak Düğünleri ve Hukuk, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Zabunoğlu Armağan*, 2011, 352-371.
- Haber3. “Takı Kavgası Düğünü İptal Ettirdi”. Erişim 07.10.2025. <https://www.haber3.com/guncel/taki-kavgasi-dugunu-iptal-ettirdi-haberi-4957717> .
- Hançer, Alaaddin. “Eşler Arası Uyuşmazlıkların Giderilmesinde Sulhun Rolü”. *Diyanet İlmi Dergi* 60/1 (Mart 2024), 245-282.
- Hatemi, Hüseyin-Kalkan Oğuztürk, Burcu. *Aile Hukuku*, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2014.
- Heytemî, Ebû'l-Abbâs Şihâbüddîn Ahmed b. Muhammed b. Ali el-Mekkî eş-Şâfiî. *el-Fetâva'lkübra'l-fikhiyye*. Diyarbakır: el-Mektebetü'l-İslâmiyye, ts.
- <https://www.memurlar.net/haber/994508/yargitay-dan-emsal-karar-dugun-magandasina-muebbet.html> .
- Hukuki Haber. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 2017/1038 E., 2021/458 K. sayılı kararı. Erişim 07.10.2025. <https://www.hukukihaber.net/yargitay-hukuk-genel-kurulunun-20171038-e-2021458-k-sayili-karari> .
- İ'lîş, Muhammed b. Ahmed b. Muhammed. “*Fethu'l-aliyyu'l-mâlik fi'l-fetvâ alâ mezhebi'l-İmâm Mâlik*” (Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, ts.), 5/4.
- İbn Abdülber, Ebû Ömer Yûsuf b. Abdillâh. *el-İstizkâr*. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2002.
- İbn Abidîn, Muhammed Emin b. Ömer ed-Dımaşkî el-Hanefî. *Reddu'l-muhtâr alâ Durri'lmuhtâr*. Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1412/1992.
- İbn Battâl, Ebu'l-Hasan Ali b. Halef. *Şerhu Sahîhi'l-Buhârî*. Riyad: Mektebetü'r-Rüşd, 2003.

- İbn Dakîkul'îd, Ebü'l-Feth Takıyyüddîn Muhammed b. Alî. *Şerhu'l-İlmâm bi-ehâdîsi'l-ahkâm*. Dimaşk: Dâru'n-Nevâdir, 2009.
- İbn Fazlan, Ahmed. *Seyahatname*. Çev. Ramazan Şeşen. İstanbul: Bedir Yayınevi, 1995.
- İbn Hacer el-Askalânî, Ebü'l-Fazl Şihâbüddîn Ahmed b. Alî. *et-Telhîsü'l-habîr fî tahrîci ehâdîsi'r-Râfi'iyi'l-kebîr*. Riyad: Advâü's-Selef, 2007.
- İbn Hacer el-Askalânî, Ebü'l-Fazl Şihâbüddîn Ahmed b. Alî. *Fethu'l-bârî bi-şerhi Sahîhi'l-Buhârî*. thk. Abdülazîz b. Abdullah b. Bâz vd. Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 1960.
- İbn Hazm, Ebû Muhammed Alî b. Ahmed. *el-Muhallâ bi'l-âsâr*. thk. Abdulğaffâr Süleyman el-Bendârî. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2003.
- İbn Kayyim el-Cevziyye, Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Ebî Bekr. *İ'lâmu'l-muvakkî'in 'an Rabbi'l-âlemîn*. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1996.
- İbn Kudâme, Muvaffakuddîn Abdullah b. Ahmed. *el-Muğnî*. thk. Abdullâh b. Abdulmuhsin Türkî-Adulfettâh Muhammed el-Hulû. Riyad: 'Âlemu'l-Kütüb, tsz.
- İbn Mâce, Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd. *es-Sünen*. thk. Şu'ayb el-Arnaût vd. Beyrut: Dâru'l-Risâleti'l-Âlemiyye, 2009.
- İbn Manzûr, Ebü'l-Fazl Cemâlüddîn Muhammed b. Mükerrrem b. Alî b. Ahmed el-Ensârî er-Rüveyfî. *Lisânü'l-'Arab*. Beyrut: Dâru's-Sadr, tr.
- İbn Nüceym, Zeynüddîn b. İbrâhîm b. Muhammed el-Mısrî. *el-Bahru'r-râik şerhu Kenzi'ddekâik*. Beyrut; Dâru'l-Kutubü'l-İlmiyye, 1997.
- İbn Teymiyye, Ebü'l-Abbâs Takıyyüddîn Ahmed b. Abdilhalîm. *Mecmû'u'l-fetâvâ*. Medine: Mecma'u'l-Meliki Fehd, 2004.
- İmrânî, Ebu'l-Hüseyin. *el-Beyân fî mezhebi'l-İmâmi's-Şâfiî*. Cidde: Dâru'l-Minhâc, 2000.
- İnanır, Ahmet. *İbni Kemal'in Fetvaları Işığında Osmanlıda İslâm Hukuku*. Ankara: Gece Kitaplığı, 2015.
- Kadûmî, Mervân. "Cehâzü'l-mer'eti fî dav'i's-şerîati ve kânûni'l-ahvali's-şahsiyye", *Mecelletü Câmîati'n-Necâh li'l-Ebhâs (Ulûmu'l-İnsâniyye)*, (2005/19-1) 121-158.
- Kafesoğlu, İbrahim. *Türk Milli Kültürü*. İstanbul: Ötüken Neşriyat, 1998.
- Kahraman, Abdullah. "Şer'i Hükümler", *İslâm Hukuku*, ed. Talip Türcan, 189-210. Ankara: Grafiker Yayınları, 2013, 180.
- Kahveci, Nuri. *İslâm Aile Hukuku*, İstanbul: Hikmet Yayınevi, 2019.

- Kala'cî, Muhammed Revvâs. *Fıkıh Lugatı*. ter. Ayhan Ak, İstanbul: Ocak Yayıncılık 2012.
- Karaman, Hayrettin. *Ana Hatlarıyla İslâm Hukuku*, İstanbul: Ensar Yayınları, 2013.
- Kâsânî, Alâüddîn b. Mes'ûd. *Bedâi' u's-sanâi' fî tertîbi's-şerâi'*. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1986.
- Kâsânî, İmâm 'Alâuddîn Ebî Bekr b. Mes'ûd. *Bedâi' u's-sanâi' fî tertîbi's-şerâi'*. 2. Baskı. 7 Cilt. Beyrut: Dâru'l-kütübi'l-'Arabî, 1974.
- Kelvezânî, Ebü'l-Hattâb Mahfûz b. Ahmed. *el-Hidâye 'alâ mezhebi'l-İmâm Ebî Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî*. thk. Abdüllatîf Hamîm-Mâhir Yâsîn el-Fahl. Kuveyt: Müessesetü Garâs, 2004.
- Kılınç Law & Consulting. "Düğünde Takılan Ziyet Eşyalarının Kime Ait Olduğuna Dair Güncel Gelişmeler". Erişim 07. 10. 2025. <https://kilinlaw.com.tr/dugunde-takilan-ziynet-esyalarinin-kime-ait-olduguna-dair-guncel-gelismeler>
- Koca, Sâlim. "Eski Türklerde Sosyal ve Ekonomik Hayat. Ed. Hasan Celal Güzel-Kemal Çiçek-Sâlim Koca". *Türkler Ansiklopedisi*, 3. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları. 2002.
- Koç, Mehmet. "İslâm Hukukunda Hibeden Dönmeyi Engelleyen Sebepler (Osmanlı Uygulaması)". *Darulhadis İslâmi Araştırmalar Dergisi* 2 (Haziran 2022), 1-37.
- Koçak-Diker Duygu – Bağ-Canbaz Elvan. "Güncel Yargıtay Kararları Işığında Eşlere Verilen Ziyet Eşyası Üzerindeki Hak Sahipliği," *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, (2025/178), 165-202.
- Komisyon. *Fetvalar*. 4. Baskı. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2018.
- Köse, Üzeyir. "İslâm Aile Hukuku Açısından Çeyiz". *Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2019/14, 98-111.
- Kulaklı, Emrah. "Ziyet Eşyasına İlişkin Sorunların Yargıtay Kararları Işığında Değerlendirilmesi". *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* 25/1, (Haziran 2019), 262-276.
- Maden, H. Ahmet. "Çeyiz Geleneği", *Türk Aile Ansiklopedisi*, Ankara: T.C Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, Türk Aile Ansiklopedisi, 1991.
- Mâlik b. Enes, Ebû Abdullah. *el-Muvatta*. thk. Muhammed Fuâd Abdulbâkî. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, 1985.

- Malumatfuruş. “Yargıtay’ın Düğünde Takılan Takıların Kadının mı Erkeğin mi Olacağına Dair Karar Değişikliğine Gittiği İddiası”. Erişim 07.10.2025.
<https://www.malumatfurus.org/yargitay-dugunde-takilan-takilar-karari/>
- Mandaloğlu, Mehmet. “Eski Türklerde Aile ve Evlilik Anlayışı”. *Genel Türk Tarihi Araştırmaları Dergisi* 4, 8 (July 2022), 481-98. <https://doi.org/10.53718/gttad.1067665>.
- Memurlar.net “Yargıtay’dan emsal karar! Düğün Magandasına Müebbet”. Erişim 07.10.2025.
<https://www.memurlar.net/haber/994508/yargitay-dan-emsal-karar-dugun-magandasina-muebbet.html> .
- Merdâvî, Ebu’l-Hasen Ali b. Süleyman. *el-İnsâf fî marifeti’r-râcih mine’l-hilâf*. Beyrut: Dâru İhyâu’t-Turâsi’l-Arabî, trs.
- Müslim, Ebü’l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc. *el-Câmi’u’s-sahîh*. Nşr. Muhammed Fuâd Abdülbâkî. Beyrut: Dâru İhyâi’t-Turâsi’l-Arabî, 1954.
- Müslim, Ebü’l-Hüseyn Müslim. *Sahihu Müslim*. Kahire: Dâru İhyâi’l-Kütübi’l-Arabiyye, 1991.
- Nesâî, Ebû Abdurrahman Ahmed b. Şu ‘ayb. *Sünenü’n-Nesâî*. Haleb: Mektebetu’l-Matbûâti’l-İslâmiyye, 1994.
- Nevevî, Ebû Zekeriyâ Yahyâ b. Şeref. *el-Mecmû ‘şerhu’l-Mühezzebe*. Mısır: İdâretü’t-Tıbbâ’ati’l-Münîriyye, tsr.
- Nomer, Haluk Nami ve Ergüne, Mehmet Serkan. *Eşya Hukuku, Zilyetlik ve Tapu Sicili*, İstanbul: Oniki Levha Yayınları, 2. Baskı, 2015.
- NTV, “Esenyurtta Düğün Meydan Savaşına Dönüştü”. Erişim 07.10.2025.
https://www.ntv.com.tr/turkiye/esenyurtta-dugun-meydan-savasina-donustu,5B3-4vbX-Ua8_uYJKGdV1A .
- Oğuzman, M. Kemal, Seliçi Özer ve Oktay Özdemir Saibe. *Eşya Hukuku*. İstanbul: Filiz Yayınları, 2021.
- Orkun, Hüseyin Namık. *Eski Türk Yazıtları*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1994.
- Osmanlıca Sözlükler, “Nukût” (Erişim 03. 11. 2025).
<https://www.osmanlicasozlukler.com/osmanlica-sozluk-madde-35136.html> .
- Özcan, Zeynep. *Sağ Kalan Eşin Mirasçılığına Katılma Rejiminin Etkisi, Arabuluculuk Çözüm Yolunun Bu Kapsamda Uygulanabilirliği*. Ankara: Seçkin, 2023.

- Özdemir, Nutku. "Düğün", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 10/15-16. Ankara: TDV, 1994.
- Özer, Çağla. "Sosyal Bir Seremoni: Anadolu'da Düğün Yemekleri ve Ritüelleri". *Turkish Studies-Social*, 2020/15(8), 3677-3690.
- Özkan, Mehmet. *Hanefî Mezhebine Göre Uygulama Açısından İbadet Konularındaki İctihatlar*. Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslâm Bilimleri Anabilim Dalı, Doktora Tezi, 2006.
- Öztürk, Serkan. "Düğünde Takılan Altınlar Kime Aittir". Erişim 07.10.2025. <https://www.avserkanozturk.com/haber/2799/dugunde-takilan-altinlar-kime-aittir> .
- Özyürek, Mehmet. "Evlilik Birliğinde Ziyet Eşyasının Bağışlama ve Tüketim Ödücüne Konu Edilmesi", Konya: Seçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2020.
- Palamut, Mehmet E. *Medeni Hukuk*, Bursa: Alfa Aktüel, 2011.
- Pamir, Aybars. "Orta – Asya Türk Hukukunda 'Töre' Kavramı". *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 58, 2 (Haziran 2009), 359-376.
- Peksöz, Vildan. "Ziyet Eşyalarının İadesi Davasında İspat Yükü", *İstanbul Hukuk Mecmuası*, 2021-79, 193- 209.
- Remlî, Şemsüddîn Muhammed b. Ebî'l-Abbâs Ahmed b. Hamza. *Nihâyetu'l-muhtâc ilâ Şerhi'lMinhâc*. (Şebrâmellisî ve Reşîdî'nin hâşiyeleriyle birlikte). Beyrut: Dârü'l-Fîkr, 1984.
- Remzi Mehmet, Aydın Sezer ve Ispartalı Murat. *Medeni Hukuk*, İstanbul: İkinci Sayfa Yayınları, 2010.
- Ruheybânî, Mustafa el-Asyûfî. *Metâlibu uli'n-nuhâ fî şerhi Gâyeti'l-müntehâ*. Dimaşk: el-Mektebu'l-İslâmî, 1961.
- Sabah. "Düğünde havaya ateş açıp, davetliyi öldüren magandaya 18 yıl hapis". Erişim 08.10.2025. <https://www.sabah.com.tr/yasam/dugunde-havaya-ates-acip-davetliyi-olduren-magandaya-18-yil-hapis-4819410>
- Sali Duman, Vildan. "Mahkeme Kararı ile Boşanmanın Dinî Nikâha Etkisinin Değerlendirilmesi". *Türkiye İlahiyat Araştırmaları Dergisi* 7/2, (Temmuz 2023), 143-171. <https://doi.org/10.32711/tiad.1229691>.
- Sarı, Suat. *Evlilik Birliğinde Yasal Mal Rejimi Olarak Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi*, İstanbul: Beşir Yayıncılık, 2007.

- Serahsî, Ebû Bekr Şemsüleimme Muhammed b. Ahmed b. Sehl. *el-Mebsut*. Kahire: Matbaatü's-Saade, 1331.
- Serahsî, Ebû Bekr Şemsüleimme Muhammed b. Ahmed b. Sehl. *Usûlü's-Serahsî*. Beyrut: Dâru'l-Marife, ts.
- Serozan, Rona. *Eşya Hukuku I*. Genişletilmiş 3. Baskı, İstanbul: Filiz Yayınları, 2014.
- Sirmen, Lale. *Eşya Hukuku*, 10. Baskı, Ankara: Yetkin Yayınları, 2023.
- Sözer, Ali Nazım. Bilim ve Hukuk. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 2014, 1, 1081 – 1118.
- Şaban, Zekiyyuddin. *İslâm Hukuk İlminin Esasları*. Çev. İbrahim Kâfi Dönmez. 27.basım. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2017.
- Şafii, Muhammed İdris. *el-Ümm*, Beyrut: Daru'l-Marife, 1973.
- Şahin, Şengül ve Çelt, Özden Damla. "Yargıtay Kararları Işığında Nişanın Bozulmasında Manevi Tazminat". *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi – İnÜHFD* 2021/12(2): 520-538.
- Şener, Abdulkadir. *İslâm Hukukunda Hibe*, Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1994.
- Tahavi, Ebu Cafer Ahmet b. Muhammed. *Şerhul Müşkül-i Asar*. Thk. Şuayb el-Arnaut, Beyrut: Müessesetül Risale, 1994, VIII, 377.
- Tat, Orkun. "Yargı Kararları Işığında Ziyet Eşyalarının Aidiyeti Üzerine Bir Değerlendirme." *Terazi Hukuk Dergisi*, 2023/204-1, 1-110.
- TDK. "Çeyiz", Erişim 08.10.2025, <https://sozluk.gov.tr/> .
- TDK. "Ziyet", Erişim 08.10.2025, <https://sozluk.gov.tr/> .
- Tirmizî, Ebû İsa. *Sünenü't-Tirmizî*. Şirketü Mektebeti ve Matba'ati Mustafâ el-Bâbî, 1962.
- Toplal, Şevket. *İslâm Hukukunda Zilyedlik*, İstanbul: Nizamiye Akademi Yayınları, 2016.
- Tosun, Nihat ve Özen, Musab Murşid. "Evlenme Süreci bağlamında orta çağ Türk Töresi ile İslâm Aile Hukuk Tartışması". *Gelecek Vizyonlar Dergisi (fvj: Future Visions Journal)* 2021-5(1), 46-53.
- Tural, Tahir. "Düğünde davetlilerin taktığı takılar hediye midir, emanet midir?". Diyanet TV. "(21. Ocak, 2022), 00:00:24-00:04:54. <https://www.youtube.com/watch?v=Erw3mYArrE> .

- Turğut, Faruk. "Tarihsel Süreçte Aile Kurumunun Dönüşümü ve Geleceğine Yönelik Çıkarımlar". *Medeniyet ve Toplum Dergisi*, 2017/1(1), 93-117.
- UC Law San Francisco. "What is Comparative Law?". Erişim 07.10.2025. <https://libguides.uclawsf.edu/ComparativeLaw> .
- Vardar Hamamcıoğlu, Gülşah. *Bağışlama Sözleşmesi*, Ankara: Adalet Yayınları, 2016.
- Yaran, Rahmi. "Düğün", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 10/15-16. Ankara: TDV, 1994.
- Yargı, Mehmet Ali. "Suudi Arabistan'daki Mehir Uygulamalarına Dair Bir İnceleme". *Kilitbahir* 15 (September 2019), 229-294.
- Yargıtay 3. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2017/17309 (07 Aralık 2017).
- Yavuz, Âdil. "Müzik ile İlgili Hadislerin Sıhhat ve Delalet Açısından Değerlendirilmesi", *İSAV'ın 50. Yılına Armağan*, İstanbul: Seçil Ofset, 2000.
- Yeni Şafak. "Doktor Çiftin Kanlı Takı Kavgası: "Vur Hepsini Vur" Diyen Gelin ve Babasının Sekiz Yıl Hapsi İsteniyor". (27.01.2022, Perşembe). <https://www.yenisafak.com/foto-galeri/gundem/trabzonda-doktor-ciftin-dugunu-kanli-bitmisti-taki-kavgasi-davasinda-son-dakika-gelismesi-2058157> .
- Yıldırım, Abdurrahman. "İbadetlerde Kıyas ve İçtihat Mümkün mü? el-Mebsût'un "Zekât" Bölümüne Dair Farklı Bir Okuma". *Artuklu Akademi*, 11/2 (Aralık 2024), 211-232.
- Yıldırım, Mustafa. *Mecelle'nin Külli Kaideleri*. İzmir: İzmir İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 2009.
- Yılmaz Çolak Hukuk Bürosu. "Ziyet Eşyalarının Paylaşılması Hakkında 2024 Yargıtay Kararı". Erişim 07.10.2025. <https://yilmazcolakhukuk.com/ziynet-esyalarinin-paylasilmasi-hakkinda-2024-yargitay-karari/> .
- Yılmaz, Ejder. *Hukuk Sözlüğü*, Ankara: Yetkin Yayınları, 2011.
- Zeydan, Abdülkerim. *el-Veciz fî Usûlü'l-Fıkh, (Fıkıh Usûlü)* çev. Ruhi Özcan. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1993.
- Zeydan, Abdülkerim. *İslâm Hukukuna Giriş*, İstanbul: Kayıhan Yayıncılık, 2011.
- Zeytin, Zafer. *Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi ve Tasfiyesi*, 5. Baskı, Ankara: Seçkin, 2021.
- Zeytin, Zafer. *Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi ve Tasfiyesi*, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2017.